Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De septem artibus liberalibus - Cod. Aug. perg. 171

Cassiodorus, Flavius Magnus Aurelius

[S.l.], [1. Drittel des 9. Jh.]

urn:nbn:de:bsz:31-38304

Visual Library

de septē artibꝰ liberalibꝰ

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

CLXXI
171

M

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

DE SEPTEM LIBERALIBUS ARTIBUS

INTENTIUS NOBIS EST DE ARTE G
RAMMATICA SIUE RETORICA UEL DE DISCI
PLINIS ALIQUA BREUITER UELLE CONSCRIBERE QUARUM RERŪ
PRINCIPIA NECESSE NOBIS EST INCHOARE

Dicendum que prius est de arte grammatica quae est uidelicet ori
go et fundamentum liberarum litterarum

Liber autem dictus est a libro id est arboris cortice dempto atque
liberato ubi ante copiam chartarum antiqui carmina discribebant

Scire autem debemus sicut uarro dicit utilitatis alicuius causa om
artiū nium extitisse principia. ars uero dicta est quod nos suis regulis ar
tet atque constringat; alii dicunt a grecis hoc tractum esse uo
cabulum apo tes aretes id est a uirtute doctrinae quā diserti
uiri uniuscuiusque bonae rei scientiā uocant; secundo de arte
rhetorica quae propter nitorē & copiam eloquentiae suae maxi
me in ciuilibus quaestionibus necessaria nimis et honorabilis aes
timatur; tertio de logica quę dialectica nūncupatur haec quan
tum magistri saeculares dicunt disputationibus suptilissimis
ac breuibus uera sequestrat a falsis; quarto de mathematica quę
quattuor conplectitur disciplinas id est arithmeticam [geometricam] musicam et
astronomiam quā mathematicam latino sermone doctrinalem
possumus appellare; quo nomine licet omnia doctrinalia dicere ua
leamus quaecūque docent haec sibi tamen cōmune uocabulum
propter suā excellentiā pro[r]pie uindicauit ut poeta dictus intel
ligitur uirgilius Orator enuntiatus aduertitur cicero quāuis
multi & poetę & oratores In latina lingua esse doceantur qđ etiā de ho
mero atque demosthene grecia facunda concelebrat; mathe

Lib augie maioris.

G. B. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

matica uero est scientia quae abstractam considerat quantitatem; abstrac
ta enim quantitas dicitur· quam intellectu a materia separantes uel ab a
liis accidentibus sola ratiocinatione tractamus; sic totius uoluminis ordo
quasi quodam uade permissus est· nunc quemadmodum pollicita sunt per diuisi
ones definitiones que suas domino iuuante reddamus; quia duplex quodammo
do discendi genus est quando et linealis descriptio imbuit diligenter aspec
tum· et post aurium praeparatus intrat auditus; nec illud quoque tacebi
mus quibus auctoribus tam grecis quam latinis que dicimus exposita cla
ruerunt, ut qui studiose legere uoluerit quibusdam compendiis introduc
tus lucidius maiorum dicta percipiet ; EXPLICIT PREFACIO

INCIPIT INSTITUTIO DE ARTE GRAMMATICA

Grammatica a litteris nomen accepit sicut uocabuli ipsius deriuatus sonus
ostendit, quas primus omnium cadmus sedecim tantum legitur inuenisse ceteras
graecis studiosis ministradens reliqua ipsi uiuacitate animi suppleuerunt,
de quarum formulis atque uirtutibus helenus et priscianus subtiliter
attico sermone locuti sunt. Grammatica uero est peritia pulchre lo
quendi ex poetis inlustribus auctoribusque collecta; Officium eius est
sine uitio dictionem prosalem metricamque conponere; Finis uero elima
ta elocutionis uel scriptura inculpabili placere peritia; sed quam
uis auctores temporum superiorum de arte grammatica ordine diuer
so tractauerint suisque seculis honoris decus habuerint ut pale
mon phocas probus et censorinus nobis tamen placet in medium donatum
deducere qui et pueris specialiter aptus et tironibus probatur ac
commodus cuius gemina commenta reliquimus ut supra quod ipse lati
nus est fiat clarior dupliciter explanatus
DONATUS IGITUR IN SECUNDA PARTE ITA DISCEPTAT

gra

a

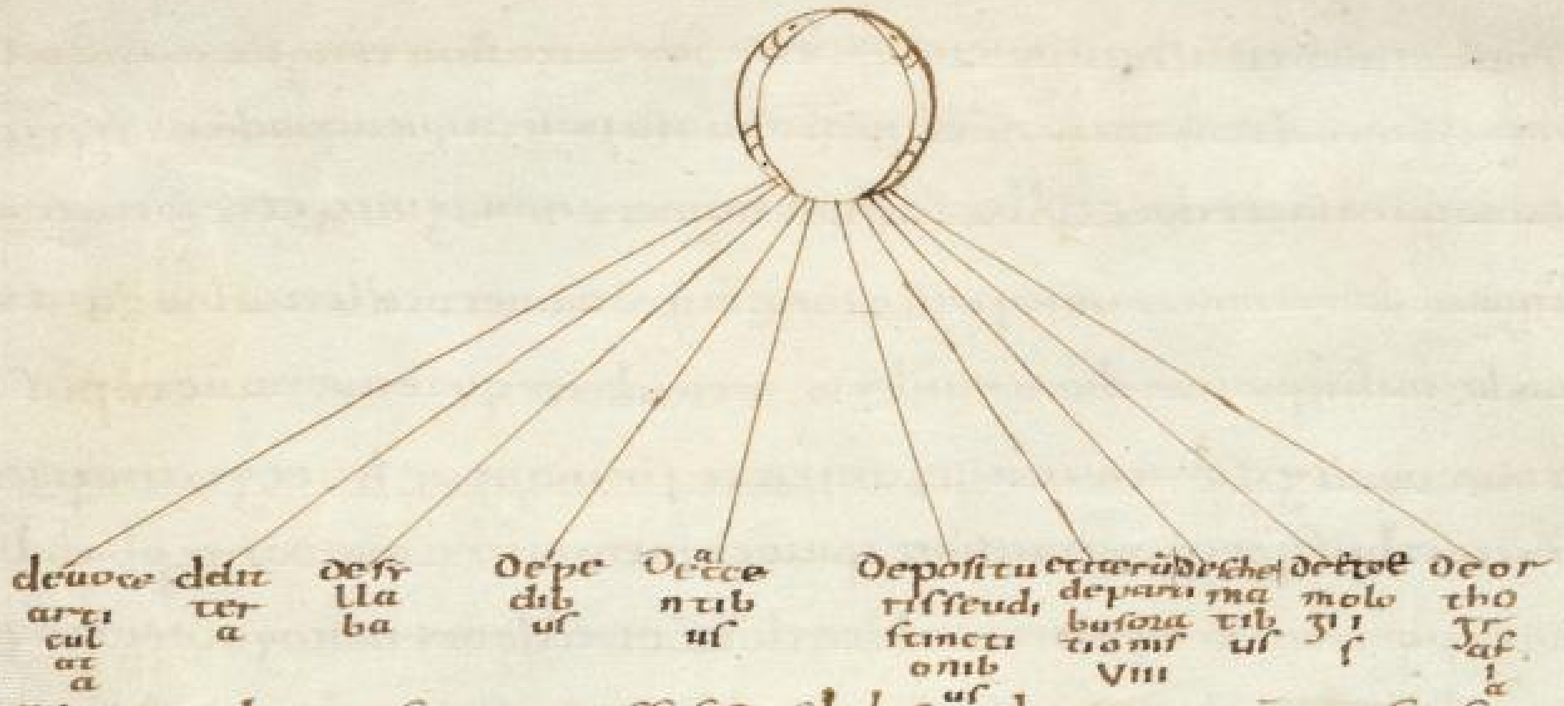

Vox articulata est aer percussus sensibilis auditu quantum in ipso est.
Littera est pars minima uocis articulatae; Sillaba est conprehensio
litterarum uel unius uocalis enuntiatio temporum capax;
Pes est sillabarum et temporum certa dinumeratio; Accentus est uitio carens
uocis artificiosa pronuntiatio; Positura siue distinctio est moderatae pronun
tiationis aptae repausatio; Partes autem orationis sunt octo nomen
pronomen uerbum aduerbium participium coniunctio praepositio inter
iectio; Nomen est pars orationis cum casu corpus aut rem proprie communi
ter ue significans proprie ut roma tiberis, communiter ut urbs flumen;
Pronomen est pars orationis quae pro nomine posita tantundem paene signi
ficat personamque interdum recipit; Verbum est pars orationis cum tempore
et persona sine casu; Aduerbium est pars orationis quae adiecta uerbo sig
nificationem eius explanat atque implet ut iam faciam uel non faciam;
Participium est pars orationis dicta quod partem capiat nominis par
tem uerbi; recipit enim a nomine genera et casus a uerbo tempora et
significationes ab utroque numeros et figuras; Coniunctio est pars
orationis adnectens ordinansque sententiam; Praepositio est pars ora
tionis quae praeposita aliis partibus orationis significationem eius aut
mutat aut conplet aut minuit; Interiectio est pars orationis

significans mentis affectum uocem condita. Schemata sunt transformationes
sermonum uel sententiarum ornatus causa posita que a quodam artigra
pho nomine sacerdote collecta fiunt numero nonaginta et octo ita tamen
ut que a donato inter uitia posita sunt in ipso numero collecta laudantur,
quod et mihi quoque durum uidetur uitia dicere quae auctorum exemplis
et maxime legis diuinae auctoritate firmantur, haec grammaticis
oratoribusque communia sunt quae tamen in utraque parte probabili
ter reperiuntur aptata; addendum est etiam de ethymologia et ortogra
phia de quibus alios scripsisse certissimum est. Ethymologia est aut ue
ra aut uerisimilis demonstratio declarans ex qua origine uerba des
cendant. Ortographia est rectitudo scribendi nullo errore uitiata
quae manum componit et linguam. haec breuiter dicta sufficiant ceterum
qui ea uoluerit latius plenius que cognoscere cum praefatione sua codicem
legat quem nostra curiositate formauimus id est artem donati cui de ortho
graphia librum et alium de ethymologiis inseruimus quartum quoque
de schematibus sacerdotis adiunximus quatenus diligens lector in
uno codice reperire possit quod arti grammaticae deputatum esse cognos
cit, sed quia continentia magis artis grammaticae dicta est curauimus
aliqua de nominis uerbique regulis pro parte subicere quas recte tan
tum aristotheles orationis partes asserit. Greca nomina quae apud nos
in as exeunt tres species habent; prima est ut olimpias pythias, nam olimpiadis
et pythiadis facit. Secunda ut pallas thoas atlas nam pallantis tho
antis atlantis facit, tertia ut aeneas pythagoras licas nam aeneae
pytagorae licae, quando nostra ratione nomina que genetiuo in ae
exeunt nominatiuo a. ut catilinae catilina sed haec greca sunt,
ideo in nominatiuo s litteram retinent quaedam tamen perdunt s litte
ram in nominatiuo ut nicia melea; ergo in his nominatiuis consuetudo

seruanda est s littera praecedente terminatorũ species sunt quinque, prima quo
rũ nominatiuus et accusatiuus et uocatiuus plurales similes sunt, genetiuus
pluralis in ũm exit ut hercules pl. hercules herculũ pl. um, secunda species est quae a
superiore hoc differt qđ genetiuũ pluralẽ in ium conpellit accusatiuum
in es u. ut nubes rupes cautes in qua forma masculina non habent, tertia quae
etiã si aliquã inter se habent differentiã in declinatione tamen qnm in
cremento syllabarũ pares sunt in obliquis casibus in unã speciem redigun
tur ut ceres bipes merces, masculinũ autẽ exempli non sunt nisi graeca ut
chremes laches, quarta species hoc differt a praecedente quod p obliquos ca
sus in i conpellit cũ superior es e litterã seruat uidelicet qnm in nomina
tiuo non ut superiora es producunt sed contrahunt ut hospes antistes ales
comes, quinta species a superiore hoc differt quod genetiuo aucta syl
laba i littera finitur qui etiã datiuus habebitur accusatiuo in em exit
ablatiuo in e producta cui adiecta rum syllabarũ genetiuũ pluralem
facit, cuius numeri nominatiuum cũ prima positione et uocatiuo singu
lari confundit, datiuum et ablatiuum bus syllaba finit ut facies dies
species sed consuetudo rei et spei corripuit fortasse qđ monosyllaba sunt,
s littera praecurrente i terminatarum alia crescit p obliquos casus
alia intra modum positionis continentur dumtaxat in numero singula
ri eorũ igitur quae non crescunt species sunt tres, prima generis mascu
lini ut scrobis mensis, licet lucanus exiguã scrobẽ dixerit feminini et cõ
munis ut canis iuuenis quorũ declinatio liquet, secunda species hoc a
superiore difert qđ ablatiuum in i littera finit accusatiuũ in im ut duo
sola masculina liberis tiberis feminina clabis pelbis turris sitis tussis,
hanc rationẽ declinandi manifestã diminutio facit quae i produc
ta in omnibus istis pnuntiatur, itaque quotiens dubitamus de nominis
enuntiatione diminutionẽ eius consulemus, earumque syllaba

cies cta species sunt duae, quarum altera corripit .i. litteram, in qua forma sunt
masculina sanguis pulbis lapis, feminina cuspis cassis, in quibus nihil interest
quod alia in declinatione .i. conseruant alia in e transeunt, item quod alia dis alia ris
syllaba in genetiuo finiantur, altera species .is. litteram producit in nominatiuo
ut gliris amnisque et in obliquis similiter conseruant et in genetiuo plura-
liante um syllabam dicimus glirium licium amnium non ut superiora lapidum cuspidum
cassidum, .i. littera praecedente eo terminatorum cum sit paruum discrimen una speci-
es potest esse, nam cum omnia in obliquis syllaba crescant hoc differunt quod quaedam in
genetiuo .s. litteram in .t. quaedam in .d. quaedam in .r. conuertunt ut nepos nepotis
custos custodis, monosyllaba masculina ut flos floris ros roris item neutrum os
oris in ossibus autem nominatiuum consuetudo facit .os. contra rationem quoniam in
genetiuo rum non habet sed nunc os sum potest dici quoniam neutraque nominatiuo
.m. terminantur bus syllabam non admittunt numero plurali, ergo in mono-
syllaba analogia non tenetur, .s. littera praecurrente .u. terminatorum
species sunt sex, prima genetiuus .i. simplicem uocatiuus .e. terminatur ut
marcus sextus genetiuus ut marci sexti uocatiuo ut marce sexte, secunda
species a superiore hoc distat quod genetiuo .i. geminat et in uocatiuo .i. terminatur
ut antonius iulius huius antonii iulii facit et .o. antoni iuli in ceteris casibus superiore
consentiunt; tertia species nominatiuum cum uocatiuo miscet et genetiuo eas-
dem litteras producte conseruat datiuo .ui. et .i. ablatiuo .u. accusatiuo .um.
terminatur ut senatus fluctus exercitus, quae pluraliter nominatiuum
cum accusatiuo et uocatiuo in us productum agunt genetiuum in um datiuum
et ablatiuum in bus syllaba, quarta species incrementum syllabae per obliquos casus
accipit ita tamen ut aliquam uarietatem inter se habeant, quaedam enim .u. litte-
ram retinent alias correptam alias productam ut ligus liguris palus paludis uir-
tus uirtutis, quaedam eandem .u. litteram in .e. mutant ut uetus ueteris nemus
nemoris uenus ueneris quae tamen uno modo declinantur, laus et fraus

cum sint monosyllaba et duas uocales habeant iunctas in eadem specie habentur quasi simi
liter syllaba crescunt; quinta species est nominum quae in us terminatur ut unus solus
totus quae hoc modo declinantur. unus unius uni unum unus ab uno uni unorum unis unos
uni ab unis; sexta ut in uleus eculeus a uocatiuo e littera geminata efferuntur ut
eculee mulee; sed quidam animal tenebant de uocatiuo graece dicere; s littera fini
ta praecedente i neutra monoptota sunt ut tressis sexis; s littera praeceden
te u duae species sunt prima quae in i genetiuum agit et pluralem non habet
ut uulgus pelagus uirus lucretius uiri dicit quam quam rectius inflexum
maneat i; secundae species sunt quae per obliquos casus crescunt et genetiuo
singulari in his litteras exeunt ut genus nemus, ex quibus quaedam u in e
mutant ut olus oleris ulcus ulceris quaedam in o ut nemus nemoris pecus pe
coris; in dubitatione ueniunt femus et stercus utrum e an in o mutent. quoniam
quae in us syllabam finiunt u in e mutant ut uulnus scelus funus et fene
rator dicimus fenus feni exemplo non debet nocere cum inter dubia genera po
natur nam ueteres stercoratos agros dicebant non sterceratos; s littera
finita nomina praecurrentibus n uel r omnes sunt unius generis nisi quae
ante s r habent interdum d recipiunt ut socors socordis interdum t ut sol
lers iners in plurali quoque excepto genetiuo et accusatiuo omnibus casibus simi
liter declinantur; nam quaedam in ium genetiuo accusatiuo in es exeunt ut
mars arrus quaedam in ium ut sapiens patiens et ob hoc accusatiue eorum in is
exeunt; plerique autem ex his nominatiuis generibus communia sunt et in lit
tera qua habent neutra in nominatiuo plurali dant etiam genetiuis reli
quorum generum cumquibus communia sunt; t littera neutra tantum nomina
quaedam pauca finiuntur ut git quod non declinatur ut caput sinciput
quidam cum lac dicunt adiciunt t propter quod facit lactis sed uer
gilius lac mihi non aestate nouum non frigore defit; quippe cum nulla apud
nos nomina in duas mutas exeant et ideo ueteres lacte in nominatiuo
dixerunt

x · littera terminata quaedā in genetiuo plurali in quibus omnia cōmunia in · i · um
exeunt ob hoc accusatiuo in · i · et · s · plurima uero genetiuo in · ī · et · m · non praecur
rente · ī · et ob hoc in e · et · s · accusatiuo exeunt nā in reliquis consentiunt ut potē cū
singulariter omnia nominatiuo et uocatiuo habeant genetiuū in · ī · et · s · a
gant datiuū in · ī · littera ablatiuū definiant adiectaque · m · accusatiuum
definiant impleantq; pluraliter uero datiuū ablatiuūq; b; syllaba finiunt
nam de ceteris quib; dissident · ueteres quidā atrocū et ferocū quarta ratione
omniū · x · littera finitorū · una species debitur huic · x · litterae omnes uoca
les praeferuntur ut capax frutex pnix atrox redux ex is nominib; quae in
nominatiuo producuntur quaedā corripiuntur, quaedā consentiunt pix
ē in nominatiuo in obliquis dissentiunt pax enī et rapax itē rex et pumex
itē · x · [nu] lux ē primā positionē uariant ut nix et nutrix itē nox et adrox sic
in primā positione consentiunt ut discrepent · p obliquos pax enī et ra
pax itē rex et pumex itē nux et lux etiā primā positionē uariant ad
nix et nutrix itē nox et a trox · sic in prima positione consentiunt ut
discrepent p obliquos et illud animaduertendū est quaedā ex is · ī ·
litteris in · g · quaedā in · c · p declinationes conpellere, lex enī legis grex
gregis facit ut pix picis nux nucis, nā in his quae non sunt monosyllaba
nūquā non · x · littera genetiuo in · c · conuertitur ut frutex fruticis
ferox ferocis, supellex autē et senex et nix priuilegio quodā con
tra rationē declinantur qm̄ supellex duabus syllabis crescit qđ
uetat ratio et senex ut in nominatiuo itē genetiuo disyllabus ma
net cū omnia · x · littera terminata crescant et nix nec in · c · conuer
titur ut pix nec in · g · ut rex sed in · u · consonans in uocalē transire
non possit · In plurali autē genetiuo ablatiuus singularis formas uer
tit nā in · a · aut ō · terminatus in rū exit · ē · correptam ū producta in
rū · ī · terminatus · iu · ū · terminatus in um datiuus et ablatiuus

pluralis tẽ ã in is exeunt· ã in bus quae p̄cepta in scholis sunt territoria sed quo
tiens in is exeunt longa sillaba terminantur quotiens in bus breui; de cursis
nominis regulis aequē est consequentia dicere canonans quę uerborū primae
coniugationis uerba quae uel ·ō· littera alia p̄cedente uocali terminantur
uel praeeunte uocali qualibet formas habet quattuor· Secundae coniu
gationis correptę uerba formas habent ui gintī; sic quaecūque uerba indi
catiuo modo tēpore praesenti p̄sona prima ·i· ·ō· litteris terminantur
formas habent sex quę ·ūo· formas habent duas; quae nulla p̄cedente uo
cali ·ō· litteris terminantur formas habent duodecē; tertię coniugationis
productae uerba quę indicatiuo modo tēpore p̄sesenti p̄sona prima ·io· litte
ris terminantur formas habent quinque; quaecūque autē uerba cuiuscūque
coniugationis indicatiuo modo tēpore p̄sesenti p̄sona prima uel nulla pręcedente uo
cali uel qualibet alia pręcedente ·ō· littera terminatur eorū declinatio hoc numero
formarū continetur; de quibus singulis dicā; prime coniugationis uerba indicatiuo
modo tēpore praesenti p̄sona prima aut ·ō· littera nulla alia praecende uocali ter
minatur ut amo· canto aut ·ēō· ut cōmoneo uocale aut ·io· ut lanio satio aut
·uo· ut aestuo continuo· Prime coniugationis uerba imperatiuo modo tēpore
pręsenti ad secundā p̄sonā ·ā· littera p̄ducta terminantur ut amo ama· canto
canta infinitiuo modo ad imperatiuum modū ·re· syllaba manente p̄ductione
terminantur ut ama amare· canta cantare; itē prima coniugatio quę indica
tiuo modo tēpore p̄terito specie absoluta adiecta ad imperatiuum ·ui· sylla
ba manente p̄ductione terminantur ut cōmmoneo cōmmonui lanio lania
laniaui satio satia satiaui eodē modo tēpore specie inchoatiua adiec
ta ad imperatiuū modū ·bam· syllaba terminantur ut cōmea cōmeabā· lania la
niabā aestua aestuabā; prima coniugatio eodē modo tēpore specie recorda
tiua adiectis ad imperatiuū modū uera ·m· syllabis ·m· terminantur partes
ut cōmea cōmeauerā lania laniaberā aestua aestuauerā; prima coniugatione

partes

eodē mo[do] tēpore futuro adiecta ad imperatiuum modū ·bo· syllaba terminantur ut cā
mea cōmeabo lania laniabo aestua aestuabo; quę uero indicatiuo modo tēpore p̄sen
ti ad primā p̄sonā ·ō· littera nulla alia pręcedente uocali terminatur ea indicati
uo modo tēpore p̄terito specie absoluta et exacta quattuor modis p̄feruntur;
et est primus qui similē regulā his habet quae indicatiuo modo tēpore pręsenti
prima p̄sona peneultimā uocalē habet ut amo ama amaui amabā amaue
rā amabo amare; secundus est qui ·ō· in ·ī· conuertit et peneultimā in p̄terito
p̄fecto tertiā ab ultima plusquā p̄fecto ·ē· producit ut adiuuo adiuui adiuuerā;
tertius qui similē quidē regulā habet primi modi sed detrac[..]ta ·ā· littera dis
iungit seco secaui secabā secabo secare sac̄ et enī specie absoluta secui et exacta se
cuerā; quarta est qui p̄ geminatiōne syllabae p̄fertur ut sto stas steti steterā sta
bo stare; huic simile do da dedi dabā dederā dabo dare correpta littera ·ā· con
tra regulā meo q̄d est dabā dabo dā p̄fertur; secundę coniugationis uerba
indicatiuo modo tēpore p̄senti p̄sona prima ·ēo· litteris terminantur ut ui
deo uides moneo mones; secundę coniugationis uerba ·ē· imperatiuo modo
tēpore p̄senti ad secundā p̄sonā ·ē· littera p̄ducta terminantur ut uideo
uide moneo mone· Secundaę coniugationis uerba infinito modo adiecta ad
imperatiuum modū ·rē· syllaba manente p̄ductione terminantur ut uide
uidere mone monere· Secundę coniugationis uerba indicatiuo modo tēpore
praeterito specie absoluta et exacta septē modis declinantur et est primus
qui formā regulae custodit nā forma hęc est cū secundę coniugationis uerbū
indicatiuo modo tēpore p̄terito quidē p̄fecto adiecto ad imperatiuū modū
·ui· syllaba manente p̄ductione terminatur ut deleo dele deleui plusquā
p̄fecto autē adiectis ad imperatiuū modū ·ue· ·rām· syllabis terminan
tur ut deleuerā; Secundus est cū indicatiui modi primę p̄sonę ·ē· ·ēo· litteris
transeunt in ·ī· ut sedeo sedi et in exacta sederā; tertius est cū ·ē· ·ēo· in ·ū· et
·ī· mutantur ut caleo calui moneo monui caluerā monuerā· quartus est

cum e et o in i mutant et consonantem quae praecedit in s ut mulgeo mulsi mulseram;
quintus est cum e et o in i praecedens uero consonans in x commutatur ut luceo et lugeo
luxi luxeram. Sextus est qui per duplicationem syllabae profertur ut spondeo spopondi spo-
ponderam. Septimus est qui resoluitur in formam passiuorum ut audeo ausus sum es est ausus
eram eras erat. Secundae coniugationis uerba indicatiuo modo specie incohatiua adiecta
ad imperatiuum bam syllaba manente productione terminantur ut uide
uidebam mone monebam. Secundae coniugationis uerba indicatiuo modo tempore futuro
adiecta ad imperatiuum modum bo syllaba manente productione terminantur ut uide
uidebo mone monebo. Tertiae coniugationis correptae uerba indicatiuo modo tempo-
re praesenti persona prima aut o littera nulla alia praecedente uocali terminantur
lego legis peto petis aut i ut rapio rapis facio facis aut uo ut induo inruo; tertiae
coniugationis correptae uerba quae indicatiuo modo tempore praesenti persona prima
o littera nulla alia praecedente uocali terminantur eadem imperatiuo modo tempore
praesenti persona secunda e correpta praecedente consonanti primae positionis ter-
minantur ut lego lege peto pete quae u et o in imperatiuo modo u et e retinebunt
induo indue inruo inrue; tertiae coniugationis correptae uerba infinitiui modi adiec-
ta ad imperatiuum modum re syllaba manente correptione terminantur ut lege
legere pete petere; tertiae coniugationis uerba quae indicatiuo modo tempore
praesenti persona prima io litteris terminantur ea praeter tertium perfectum et plusquam
perfectum sex modis enuntiant. Primus est qui tertiae coniugationis productae integram
regulam sequitur hoc est qui imperatiui modi regulam in productione uertit et in abso-
luta specie adsumit ui syllabam et in exacta uerum ut cupio cupiui cupiueram;
haec eadem tamen interdum sublata u littera in absoluta specie et geminata i in exac-
ta uero correpta eadem pronuntiantur ut cupii cupieram; Secundus modus est qui primae
positionis uero o litteram deponit et praeeuntem syllabam seu mutata uocali seu per-
seuerante producit ut facio feci fugio fugi; in exacta uero specie in deposita e et in e
mutata ram syllabam adsumit ut feceram fugeram. tertius modus est cum i et o

inū et i conuertuntur ut elicio elicui elicuerā; quartus depositis ·io· litteris p̄eunte
consonante p̄ ·s· geminū enuntiantur ut percutio pcussi pcusserā; quintus qui p̄ ·x·
ut aspitio aspexi aspexerā Sextus qui p̄ geminationē sillabę enuntiatur ut pario
peperi pepererā; tertię coniugationis correptę uerba quae indicatiuo modo tēpore prae
senti psona prima ·o· littera terminantur ea p̄terito et absoluto et exacto duo
bus modis enuntiantur et est primus cū primę positionis uerba ·o· in ·i· cōmutant ut
induo indui induerā· Secundus qui p̄ ·x· pronuntiatur ut instruo instruxi instruxerā;
tertię correptae uerba quae indicatiuo modo tēpore p̄senti psona prima ·o· litte
ra nulla alia uocali praecedente terminatur ea indicatiuo modo tēpore p̄teri
to specię absolutae et exacta undecē modis declinantur et est primus qui tertię con
iugationis pductę integrā formā sequitur ut supra ostendimus in his uerbis quę tertia
coniugatione correptā indicatiuo modo tēpore p̄senti psona prima ·io· littera
terminantur ut enim est cupio cupiui cupiuerā sic peto petiui petierā haec quoque
·ū· litterā interdū subtrahunt et ·i· geminant ut petii petierā· Secundus est cū ·o· in ·i·
conuertit est qui primę positionis uerbi ·o· litteram in ·i· cōmutat et praeeuntē silla
bā seu mutatā uocali seu pseuerante pducit deposita etiā consonante si fuerit medi
a in quā prima uocalis desinat ut ago egi egerā· lego legi legerā· eorū autē quae
in consonantē desinunt exempla sunt haec frango fregi fregerā· fundo fu[n]di fu[n]derā
Quartus est qui media consonantē deponit et praeeuntē uocalē corripit ut findo findi
finderā· scindo scindi scinderā; quintus ·ō· littera deposita ·ū· et ·i· adsumit ut molo
molui moluerā· colo colui coluerā· Sextus qui deposita ·ō· ·s̄· et ·ī· adsumit ut car
po carpsi carpserā· scribo· scribsi· scribserā· septimus qui ·ō· deposita et p̄eunte con
sonante p̄ ·s· geminū pnuntiantur ut meto messui messuerā; octauus qui similiter cor
reptione pnun[...] p̄euntē uocali pducta declinatur ut trudo trusi truserā; nonus qui
p̄ ·x· adnuntiatur ut expungo expunxi expunxerā ✝ Decimus qui p geminationē pri
mae sillabę pfertur ut pungo pupugi pupugerā curro cucurri cucurrerā· Undecimus
qui uerborū conpositorū ultimā sillabā geminat ut trado tradidi tradideram

✝ ungo unxi unxerā

reddo reddidi reddideram. Duodecimus quinn formam passiuorum resoluuntur ut fido fisus
sum es est fisus fueram eras erat; haec omnia tertiae coniugationis correptae uerba
indicatiuo modo tempore praeterito specie inchoatiua adiecta ad imperatiuum
modum · bam · syllaba praecedente · a · consonante primae positionis · a · uocali ad
iecta productione terminantur ut lege legebam pete petebam exceptis his quae · i ·
ante · o · habuerint ea enim e iecta · i · littera ad imperatiuum et adiecta bam syllaba
producta e terminantur ut rapio rape rapiebam; tertiae coniugationis correp
tae uerba indicatiuo modo tempore futuro sublata · e · littera et adiecta am
syllaba terminantur ut lege legam pete petam indue induam; exceptis his quae · i · an
te · o · habuerint in prima positione ea enim e in i conuertunt et adsumpta am sylla
ba faciunt futurum ut rapio rape rapiam facio face faciam; tertiae coniugationis produc
tae uerba indicatiuo modo tempore praesenti prima persona aut eo · o · litteris
terminantur ut adeo adis prodeo prodis aut · io · ut audio audis nutrio nutris. ter
tiae coniugationis productae uerba imperatiuo modo tempore praesenti in secunda
persona · i · producta terminantur ut adeo adi prodeo prodi audio audi nutrio nutri;
haec infinito modo adiecta ad imperatiuum modum · re · syllaba manente producti
one terminantur ut adi adire prodi prodire audi audire; tertiae coniugationis
uerba quae indicatiuo modo tempore praesenti persona prima · eo · litteris termi
nantur · eam · modo indicatiuo tempore praeterito specie absoluta adiecta ad im
peratiuum · ui · syllaba terminantur ut adeo adiui exacta autem uerba uta
di uera sed consuetudo saepe breuitatem adpetens · u · litteram subtrahit et ab
soluta ingeminat · i · ut adii prodii adieram prodieram; inchoatiua quoque spe
cie adiecta ad imperatiuum modum · bam · syllaba terminantur ut adibam
prodibam; quae uero indicatiuo modo tempore praesenti persona prima · io · litte
ra terminantur ea tempore praeterito absoluta et extra formam quin
que modis enuntiantur; et est primus similis superiori ut nutrio nutriui nutri
ueram nutrii nutrieram et audii audieram ita apud uergilium audierat et fama furit

Specie tantum inchoativa distant. Omnia enim tertiae coniugationis productae verba quae indicati-
vo modo tempore praesenti persona prima io litteris terminantur, ea eodem modo tempore
praeterito specie inchoativa e producta manente non bis sed ultima syllaba adiciunt bam
ut audiebam veniebam operiebam, quamquam haec veteres sine e littera pronuntiabant
ut Vergilius: nutribat Tyrrusque pater cui regia parent armenta. Secundus modus
est cum o amissa praecedens syllaba producitur ut venio veni veneram. Tertius cum i et o
minutis et i mittunt ut operio operui operueram. Quartus quidem positis i et o praeceden-
tem consonantem in s convertit ut sarcio sarsi sarseram. Quintus quippe ci enuntiatur
ut vincio vinxi vinxeram. Tertiae coniugationis productae verba quae indicativo modo
tempore praesenti eo litteris terminantur, ea tempore futuro eodem modo bo sylla-
ba vel adiecta ad imperativum modum cum syllaba terminantur ut audio audi audiam nutrio
nutri nutriam quam usitate rentius protulerit, probo inde adparet geminam esse pronuntiationem;
dixit enim iam scibo ubi sis. Et indicativo modo tempore praesenti eo usque quae eo litte-
ris terminantur sunt verba quae adversio praesenti praeterito similem habent
ut luceo et lugeo luxit enim facit, item cernit et crescit crevit facit. Sunt alia quae u-
na verbi positione duas coniugationes teneant ut pando, faciunt enim pandas et pan-
dis, mandas et mandis. Verba casibus iunguntur interdum singulis, ita genetivo ut
misereor tui, dativo ut suadeo tibi, accusativo ut moneo te, ablativo ut utor illo,
interdum duobus aut genetivo et accusativo ut fungor hanc rem et illa re.
Haec satis ad exempla analogiae dixisse sufficiat. Nunc ad artis retoricae
divisiones definitionesque veniamus, quae sicut extensa atque copiosa est, ita mul-
tis et claris scriptoribus tractata dilatatur.

DE RETORICA

Rhetorica dicitur apo tu rethorecin, id est copia deducta elocutionis influere.
Ars autem rethorica est, sicut magistri tradunt saecularium litterarum, bene
dicendi scientia in civilibus quaestionibus. Orator igitur est vir bonus
dicendi peritus, ut dictum est, in civilibus quaestionibus.
Oratoris autem officium est apposite dicere ad persuadendum.
Vel adiecta ad imperativum modum terminantur ut adeo adi adibo, prodeo prodi prodibo, quae vers. io.

Finis psuadere dictione quatenus rerū et personarū condicio uidetur ammittere in ciuilibus quaestionibus· unde nunc aliqua breuiter assūmemus ut nonnullis partibus indicatis paene totius artis ipsius summam uīrtutē quae intellegere debeamus· Ciuiles quaestiones sunt secundū fortunatianum artigraphum uel bellū quae in cōmunē animi conceptionem possunt cadere id est quas unusquisque potest intellegere cū de ea quo quaeritur et bono

PARTES IGITUR RETHORICAE SUNT QUINQUE

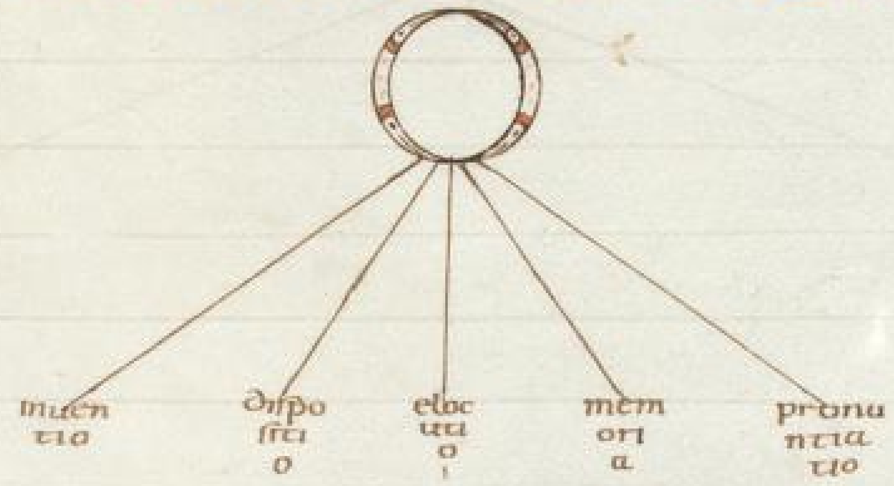

Inuentio est excogitatio rerum uerarū aut uerisimilium quae causā pbabilē reddunt· Dispositio est rerū inuentarum in ordine pulchra distributio Elocutio est idoneorū uerborū ad inuentionem accōmodatio ad pceptio Memoria est rerū et uerborum animi firma pceptio Pronuntiatio est ex rerū et uerborū dignitate uocis et corporis decora moderatio

GENERA CAUSARUM RHETORICAE

Sunt tria principalia

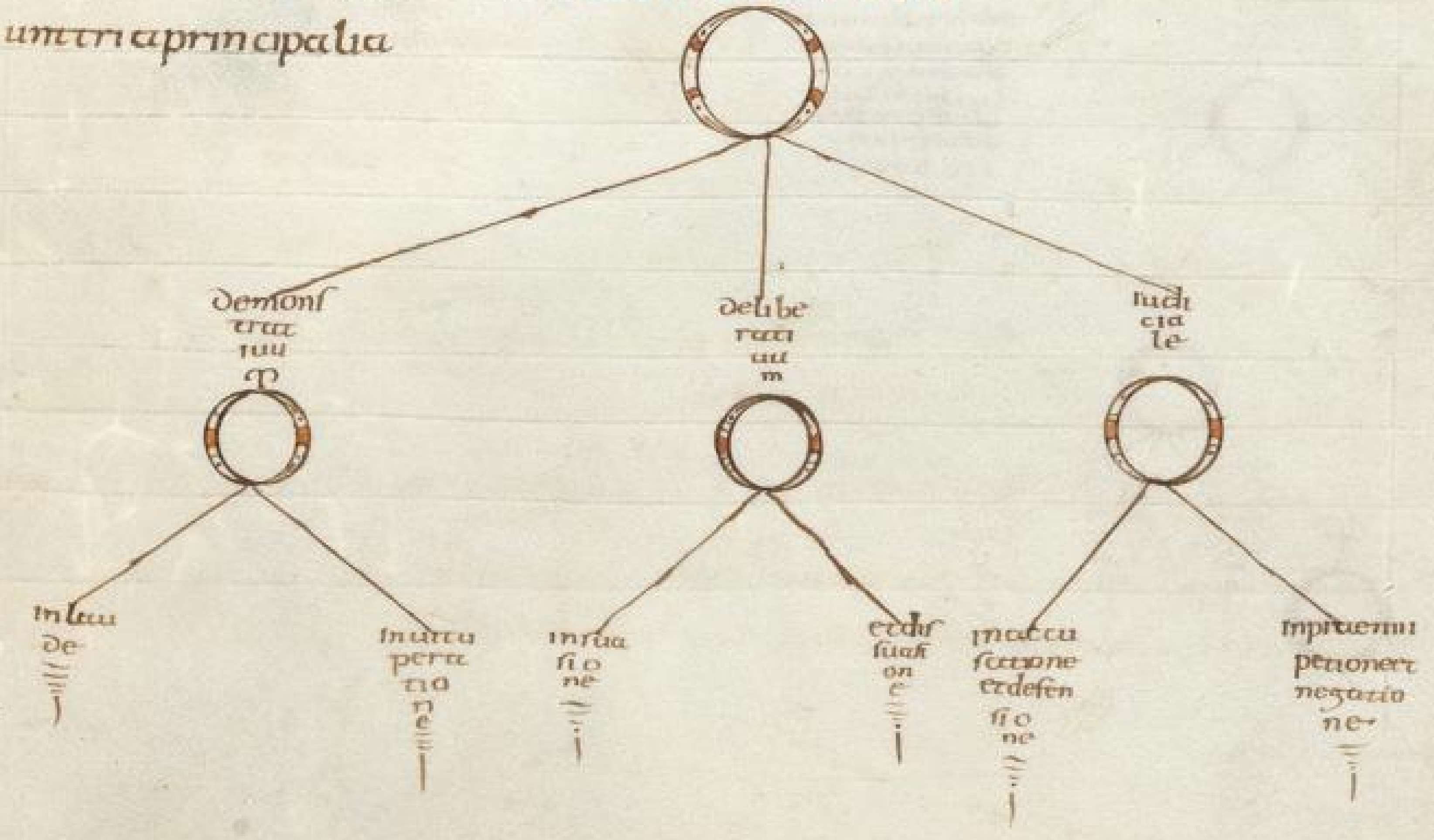

Demonstratiuum genus est cum aliquid demonstramus in quo est laus et uituperatio.
Deliberatiuum genus est in quo est suasio et dissuasio. Iudiciale genus est in quo est accusatio et defensio uel premii petitio et negatio. Status uero dicitur ea res in qua causa consistit. Fit autem ex intentione et depulsione.

STATUS CAUSARUM AUT RATIONALES SUNT AUT LEGALES

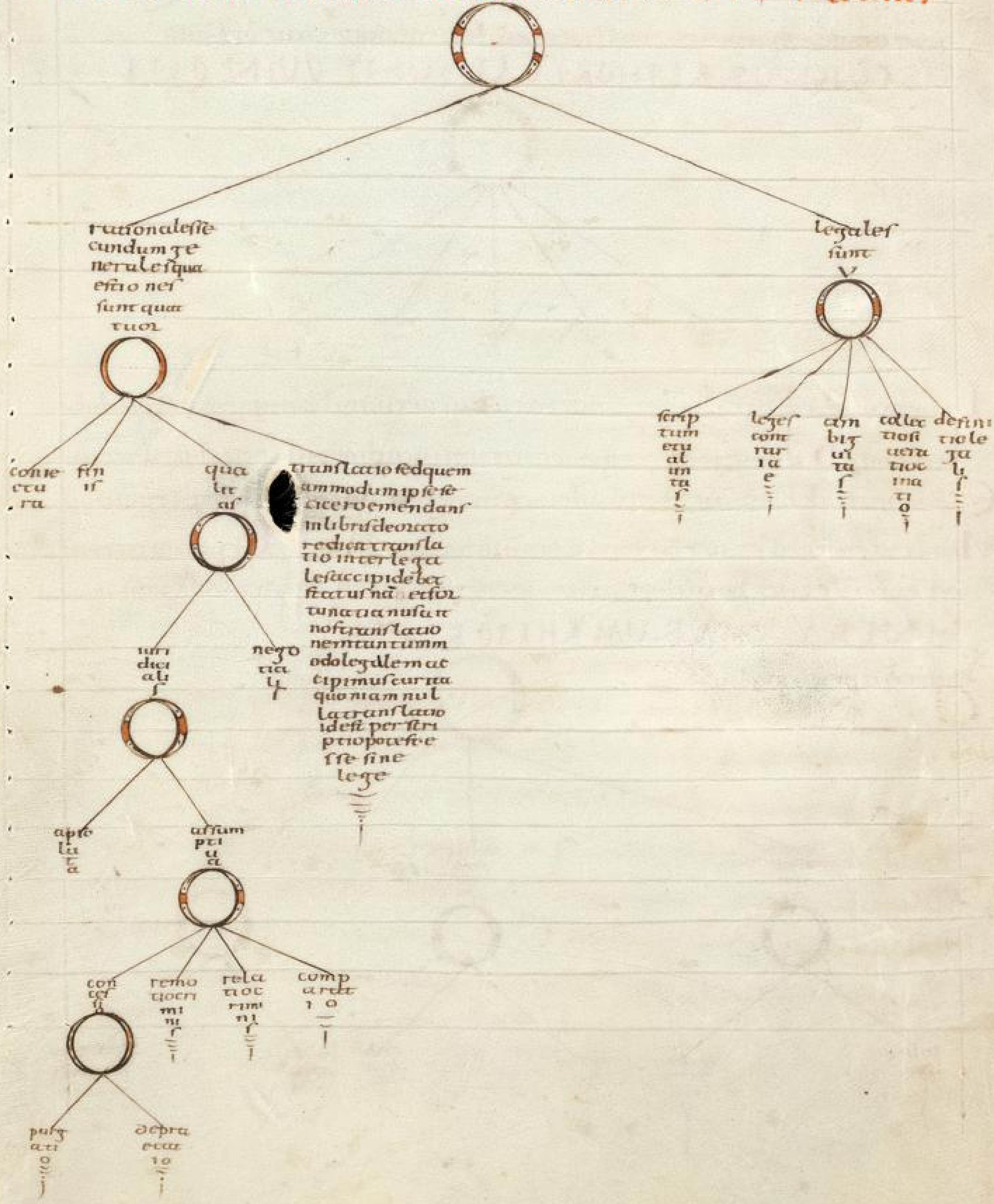

Coniecturalis status est cū factū quod ab alio obicitur ab aduersario ꝑnegatur
D[if]efinitiuus status est cū id quod obicitur non hoc esse contendimus sed quid illud
sit adhibitis d[f]efinitionibus approbamus. Qualitas est cū qualis res sit quaeritur
et quia de ui et genere negotii controuersia est constitutio generalis uocatur
Translatio est cū causa ex eo pendet quod non actor his agere uidetur quē opor
tet aut non cū eo quicū oportet aut non apud quos quo tēpore qua lege quo crimi
ne qua poena oporteat translatio dicitur constitutio qđ actio translatio
nis et cōmutationis indigere uidetur. Iuridicialis est in qua aequi et recti natu
ra et praemii aut poenae ratio quaeritur. Negotialis est in qua quid iuris ex ciuili
more et aequitate sit consideratur. Assumptiua est quae ipsa ex se nihil dat
firmi a[d] recusationem foris autē aliquid defensionis assumit
Concessio est cū reus non id quod factū est defendit sed ut ignoscatur postu
lat quod nos ad paenitentes probabimus ꝑtinere. Remotio criminis est
cū id crimen qđ infertur ab se et ab sua culpa ui et potestate in alium
reus demouere conatur. Relatio criminis est cū ideo iure factum dicitur
qđ aliquis ante iniuria lacessierit. Comparatio est cū aliud aliquod alterius
factū factū honestū aut utile contenditur quod ut fieret illud quod argui
tur dicitur esse cammissū. Purgatio est cū factum quidē conceditur sed
culpa remouetur. haec partes habet tres inprudentiam casū necessitatē
Deprecatio est cū et peccasse et consulto peccasse reus confitetur et tamen
ut ignoscatur postulat quod genus perraro potest accidere
Scriptū et uoluntas est quando uerba ipsa uidentur cū sententia an scrip
toris dissidere. Legis contrariae status est quando inter se duae leges aut
plures discrepare noscuntur. Ambiguitas est cū id quod scriptū est duas aut
plures res significare uidetur. Collectio est quae ratiocinatio nuncupa
tur quando ex eo qđ scriptū est inuenitur. D[if]efinitio legalis est cū uis uerbi

quasi in definitiua constitutione qua posita sit quaeritur. Status ergo tam rationales quam legales a quibusdam certius XVIII connumerati sunt. ceterum secundum rethoricas tullii XVIIII reperiuntur propterea quia translationem inter rationales principaliter affixit status unde et ipse etiam cicero sicut superius dictum est rependens translationem legalibus statibus applicauit

OMNIS CONTROUERSIA· SICUT AIT CICERO

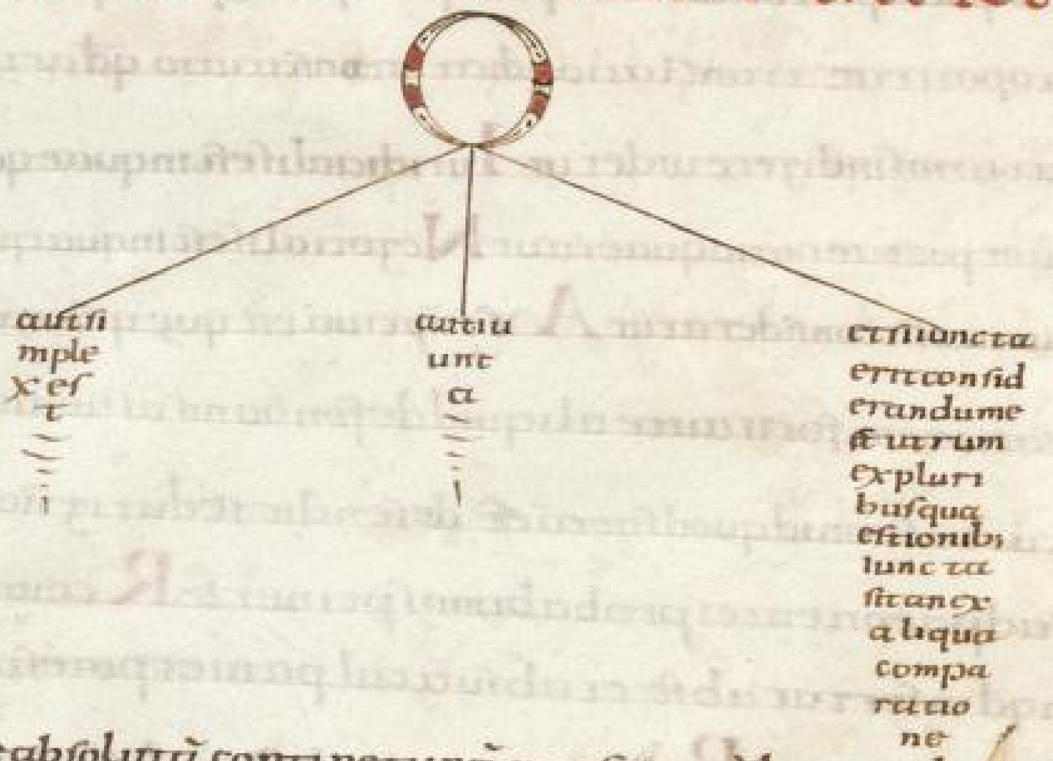

Simplex est quae absolutam continet unam quaestionem hoc modo: corinthiis bellum indicamus an non. Iuncta est ex pluribus quaestionibus in qua plura quaeruntur hoc pacto: utrum carthago diruatur an carthaginiensibus reddatur an eo colonia deducatur. Ex comparatione utrum potius aut quid potissimum quaeritur ad hunc modum: utrum exercitus in machedoniam contra philippum mittatur qui sociis sit auxilio an teneatur in italia ut quam maxime contra hanibalem copiae sint· GENERA CAUSARUM SUNT QUINQUE·

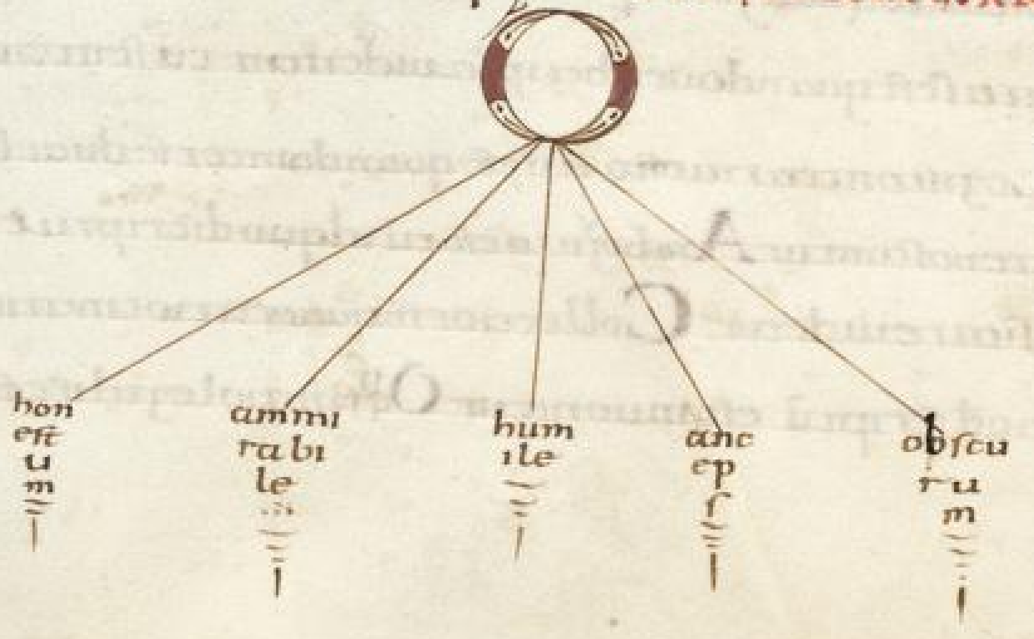

Honestū causę genus est cui statī sine oratione nostra fauet auditoris animus
Ammirabile a quo est alienatus animus eorū qui audituri sunt. Humile est
qđ neglegitur ab auditore et non magno opere adtendendū uidetur
Anceps in quo aut iudicatio dubia est aut causa et honestatis et turpitu
dinis particeps ut et beniuolentiā pariat et offensionē. Obscurū in
quo aut tardi auditores sunt aut difficilioribus ad cognoscendū ne
gotiis causa implicata est. PARTES ORATIONIS RHETORICE SUNT SEX

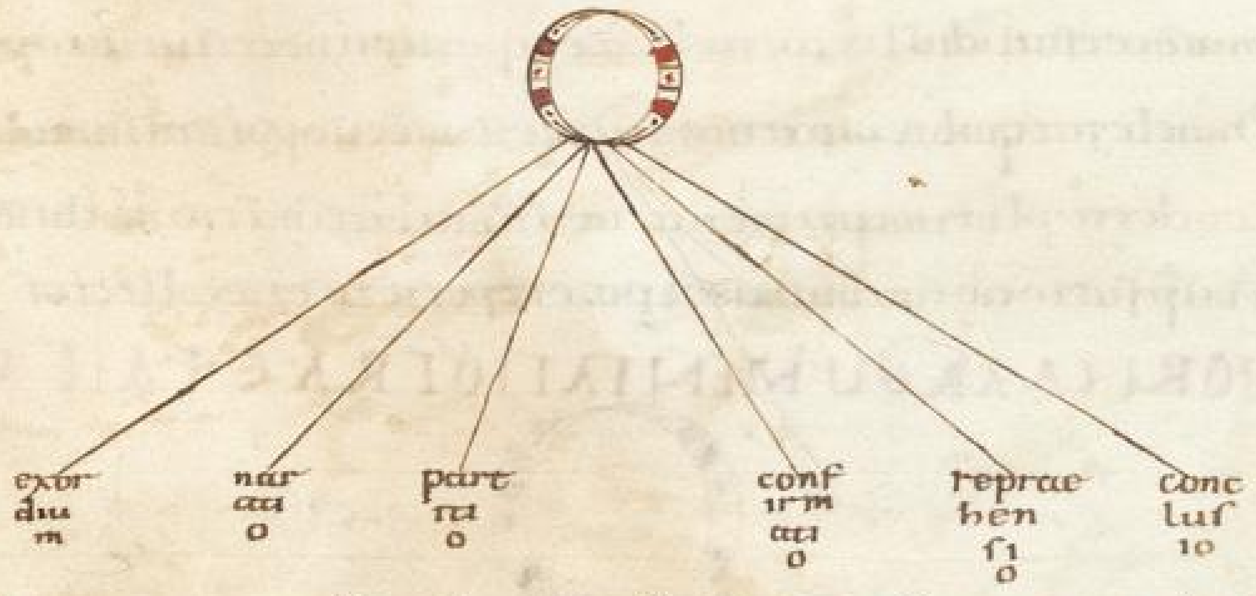

Exordiū est oratio animū auditoris idonee cōparans ad reliquā
dictionē. Narratio est rerū gestarū aut ut gestarū expositio
Partitio est quae si recte habita fuerit inlustrē et pspicuā totā effi
cit orationē. Confirmatio est pquā argumentando nostrae cau
sae fidē et auctoritatē et firmamentū adiungit oratio
Reprehensio est pquā argumentando aduersariorū confirmatio
diluitur aut eleuatur. Conclusio est exitus et determinatio
totius orationis ubi interdū et epilogorū ālegatio flebilis adhibetur.
Haec licet Cicero latinę eloquentiae lumen eximiū pvaria uolumina
copiose nimis et diligenter resuderit et in arte rethorica duob; libris
uideatur amplexus quorū cōmenta a mario uictorino cōposita in
bibliotheca mea uobis reliquisse cognoscor. Quintilianus etiā doc
tor egregius qui post fluuios tullianos singulariter ualuit implere

que docuit uirum bonum dicendi peritum a prima aetate suscipiens per cunctas artes ac
disciplinas nobilium litterarum erudiendum esse monstrauit quem merito ad defen
dendum totius ciuitatis uota requirerent. Libros sane duo Ciceronis de arte retho
rica et Quintiliani duodecim institutionum iudicauimus esse iungendos ut nec codi
cis excresceret magnitudo et utrique cum necessarii fuerint parati semper occurrant.
Fortunatianum uero doctorem nouellum qui tribus uoluminibus de hac re subtiliter
minuteque tractauit in pugillari codice apte forsitan congruenterque
redegimus ut et fastidium lectori tollat et que sunt necessaria competenter in
sinuet. Hunc legat qui breuitatis amator est. nam cum opus suum in multos libros
non tetenderit plurima tamen acutissima ratione disseruit. quos
codices cum praefatione sua in uno corpore reperietis esse collectos

RETHORICA ARGUMENTATIO TRACTATUR

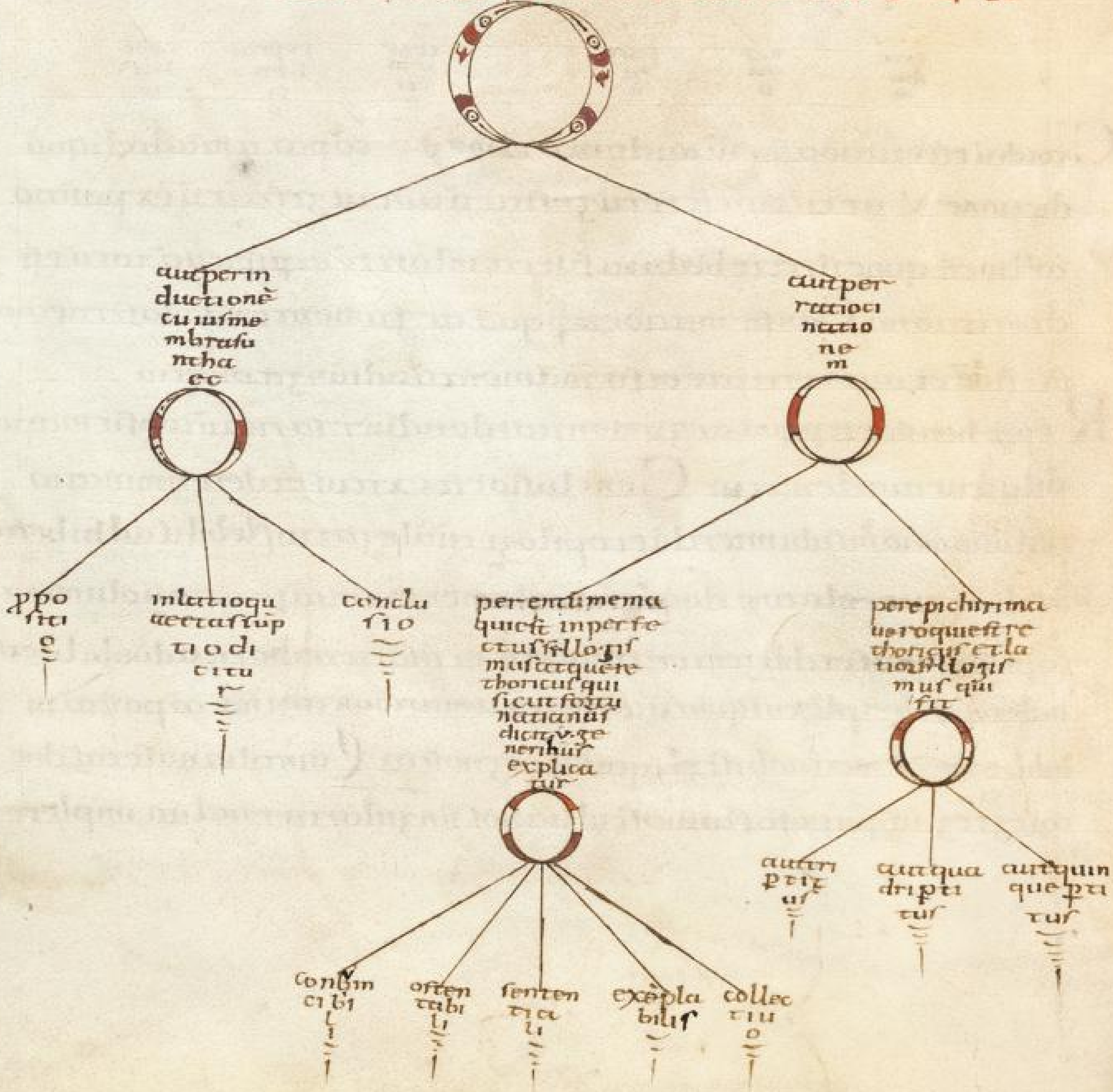

Argumentatio dicta est quasi argutae mentis oratio Argumentatio est enim
oratio ipsa qua inventum probabiliter exequimur argumentum Inductio est
oratio quae rebus non dubiis captat assensionem eius cum quo instituta est sive inter
philosophos sive inter rhetores sive inter sermocinantes Propositio
inductionis est quae similitudines concedendae rei necessario unius in
ducit aut plurium Illatio inductionis est quae et assumptio dicitur
quae rem de qua contenditur et cuius causa similitudines habitae sunt
introducit Conclusio inductionis est quae aut concessionem illati
onis confirmat aut quid ex ea conficiatur ostendit Ratiocinatio
est oratio qua id de quo est quaestio comprobamus Enthymema igitur
est quod latine interpretatur mentis conceptio quam inperfectum
syllogismum solent artigraphi nuncupare nam in duabus partibus haec
argumenti forma consistit quando id quod ad fidem pertinet faciendam
utitur syllogismorum lege praeterita ut est illud si tempestas vitanda est
non est igitur navigandum ex sola enim propositione et conclusione constat esse
perfectum unde magis oratoribus quam dialecticis convenire iudicatum est
de dialecticis autem syllogismis suo loco dicemus Convincibile est quod evi
denti ratione convincit sicut fecit cicero pro milone eius igitur mortis sedetis
ultores cuius vitam si putetis per vos restitui posse nolletis. Ostentabile est
quod certa rei demonstratione constringit sicut cicero in catilinam hic tamen
vivit. vivit immo etiam in senatum venit Sententiale est quod sententia
generalis addicit ut aput terrentium obsequium amicos veritas odium parit
Exemplabile est quod alicuius exempli comparatione eventum simile comminatur
sicut cicero in philippicis dicit te miror antoni quorum exempla imitaris
eorum exitus non pertimescere. Collectivum est cum in unum quae argumentata sunt
colliguntur sicut ait cicero pro milone quem igitur cum gratia noluit hunc vol
uit cum aliquorum querella quem iure quem loco quem tempore cum periculo capitis

quem non est ausus hunc iniuria alieno tempore.

non dubitauit occidere ALTERA DEFINITIO

PRAETEREA SECUNDUM UICTORINUM ENTHYMEMATIS

Ex sola propositione sicut iam dictum est ita constat enthymema ut est illud si tem
pestas uitanda est non est nauigatio requirenda. Ex sola assumptione ut est
illud sunt autem qui mundum dicant sine diuina amministratione discurrere.
Ex sola conclusione ut est illud uera est igitur diuina sententia. Ex propo
sitione et assumptione ut est illud si inimicus est occidit inimicus autem est et qui
a illi deest conclusio enthymema uocatur. Sequitur epichirema. Epichirema
est quod superius diximus descendens de ratiocinatione latior executior
rethoricis syllogismis latitudine distans et productione sermonis a dialecticis
syllogismis propter quod rhetoribus datur. Tripertitus epichirematicus
syllogismus est qui constat membris tribus id est propositione assumptione condu
sione. Quadripertitus est qui constat ex membris quattuor propositione assump
tione et una propositionis siue assumptionis coniuncta probatione et conclusione.
Quinquepertitus itaque est qui constat ex membris quinque id est propositione et proba
tione assumptione et eius probatione et conclusione. Hunc cicero ita facit in arte rhe
torica si deliberatio et demonstratio genera sunt causarum non possunt recte par
tes alicuius generis causae putari eadem enim res alii genus alii pars esse potest
idem genus esse et pars non potest uel cetera quousque syllogismi huius mem
bra claudantur. Sed uidero quantum in aliis partibus lector suum exercere
possit ingenium. Memoratus autem fortunatianus in tertio libro meminit
de oratoris memoria de pronuntiatione et uoce unde tamen monachus cum
aliqua utilitate discedit quando ad suas partes non improbe uidetur adtra
here quod illi ad exercendas controuersias utiliter aptauerunt memoriam
siquidem lectionis diuinae recognita cautela seruabit cum in supradicto
libro eius uim qualitatemque cognouerit tenorem uero pronuntiationis in diuinae
legis effatione concipiet uocis autem diligentiam in psalmodiae decantatione

custodit sic instructus in opere sancto reddetur quamuis libris saecularibus occupetur. nunc ad logicam quae et dialectica dicitur sequenti ordine ueniamus quam quidam disciplinam quidam artem appellare maluerunt dicentes quando apodicticis id est probabilibus disputationibus aliquid disserit disciplina debeat nuncupari quando enim aliquid uerisimile tractat ut sunt sillogismi sophistici nomen artis accipiat ita utrumque uocabulum argumentationis suae qualitate promeretur

DE DIALECTICA

Dialecticam primi philosophi in dictionibus suarum quidem argumentationibus habuerunt non tamen eam ad artis redigere peritiam post quos aristotelis ut fuit doctrinarum omnium diligens inquisitor ad regulas quasdam huius doctrinae argumenta perduxit quae prius sub certis praeceptionibus non fuerunt. hic libros faciens exquisitos grecorum scholam multiplici laude decorauit quem nostri non praeferentes diutius alienum translatum expositumque romanae eloquentiae contulerunt. Dialecticam uero et rethoricam uarro in nouem disciplinarum libris tali similitudine deffiniuit. Dialectica et rethorica est quod in manu hominis pugnus astrictus et palma distensa; illa breui oratione argumenta concludens ista facundiae campos copioso sermone discurrens illa uerba contrahens ista distendens dialectica siquidem ad disserendas res acutior rethorica ad illa quae nititur docenda facundior illa ad scholas nonnumquam uenit ista iugiter procedit in forum; illa requirit rarissimos studiosos haec frequenter et populos sed prius quam de sillogismis dicamus ubi totius dialecticae utilitas et uirtus ostenditur. oportet de eius initiis quasi quibusdam elementis pauca disserere ut sicut est a maioribus distinctus ordo ita et nostrae dispositionis currat intentio. Consuetudo itaque est doctoribus philosophiae antequam ad isagozen ueniant exponendam diuisionem philosophiae paucis attingere. quam nos quoque seruantes praesenti tempore non inmerito credimus intimandum.

PHILOSOPHIA DIUIDITUR

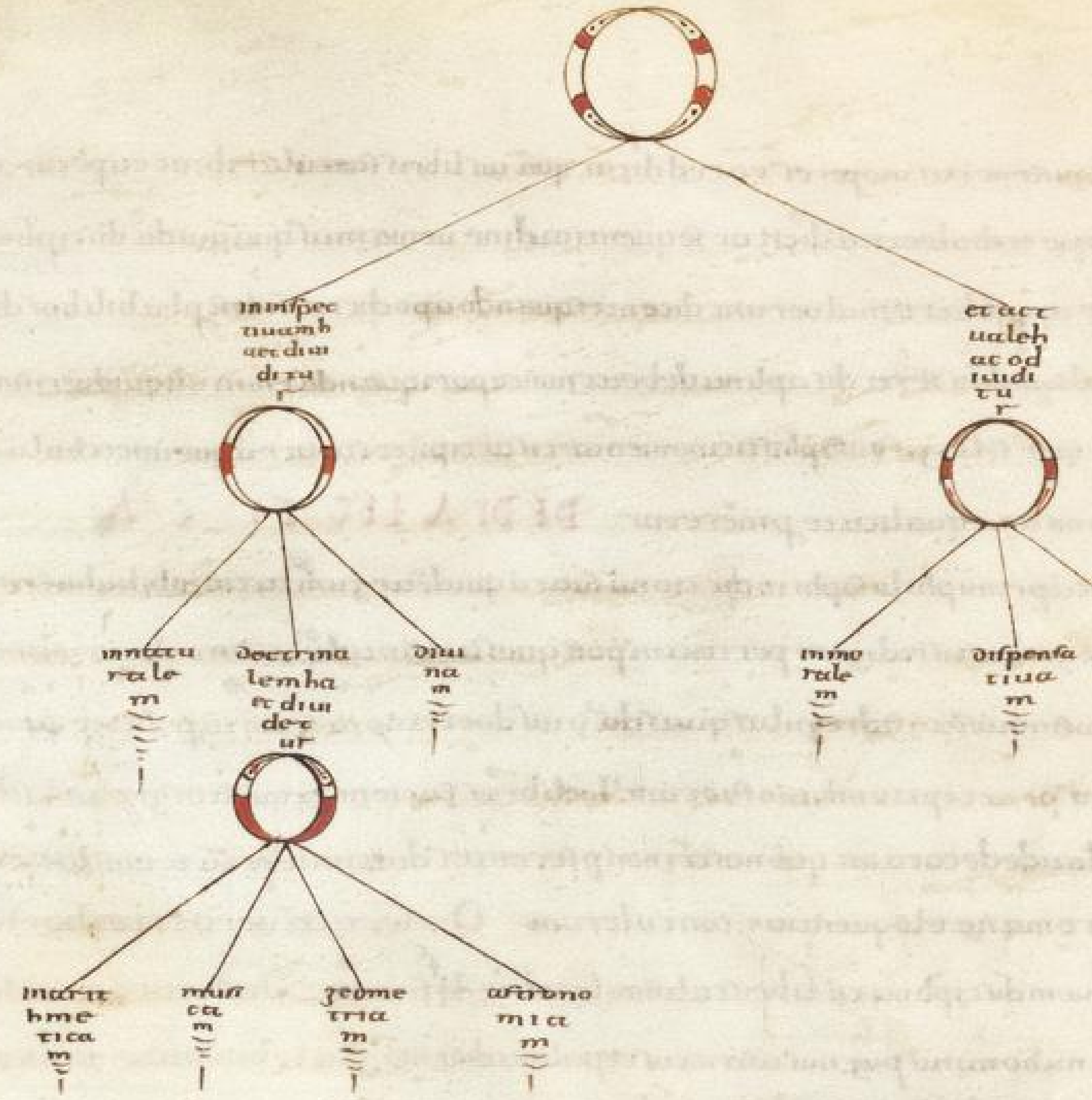

Philosophia est diuinarum humanarumque rerum in quantum homini possibile est probabi-
lis scientia. Aliter philosophia est ars artium et disciplina disciplinarum.

Rursus philosophia est meditatio mortis quod magis conuenit Christianis qui saeculi
ambitione calcata conuersatione disciplinabili similitudine futurae
patriae uiuunt sicut dicit apostolus in carne enim ambulantes non secundum car-
nem militamus et alibi conuersatio nostra in caelis est. Inspectiua dicitur
qua supergressi uisibilia de diuinis aliquid et caelestibus contemplamur eaque
mente solummodo contuemur quoniam corporeum supergrediuntur aspectum.

Naturalis dicitur ubi uniuscuiusque rei natura discutitur quia nihil con-
tra naturam generatur in uita sed unumquodque his usibus deputatur in quibus
a creatore productum est nisi forte cum uoluntate Dei aliquod miraculum prouenire
monstretur. Doctrinalis dicitur scientia quae abstractam considerat
quantitatem. Abstracta enim quantitas dicitur quam intellectu a materia sepa-

rantes uel ab aliis accidentib; ut est par inpar uel alia huiuscemodi in sola ratiocinatione tractamus Diuinalis dicitur quando aut ineffabilē naturā dī aut spiritales creaturas ex aliquā parte pfundissima qualitate disserimus Arithmetica est disciplina quātitatis numerabilis secundū se.

Musica est disciplina quae de numeris loquitur qui ad aliquid sunt his qui inueniuntur in sonis Geometria est disciplina magnitudinis immobilis et formarū Astronomia est disciplina cursus caelestiū siderū que figuras contēplatur omnes et habitudines stellarū circa se et circa terrā indagabili ratione pcurrit Actualis dicitur que res propositas operationib; suis explicare contendit Moralis dicitur pquā mos uiuendi honestus appetitur et instituta ad uirtutē tendentia preparantur Dispensatiua dicitur domesticarū rerū sapienter ordo dispositur Ciuile dicitur p qđ totius ciuitatis amministratur utilitas Philosophiae diuisionib; de finitionib; que tractatus in quib; generaliter omnia continentur. Nunc ad porphirii librū qui isagoge scribitur accedamus.

ISAGOGES PORPHIRII TRACTAT DE PARTIBUS QUINQUE

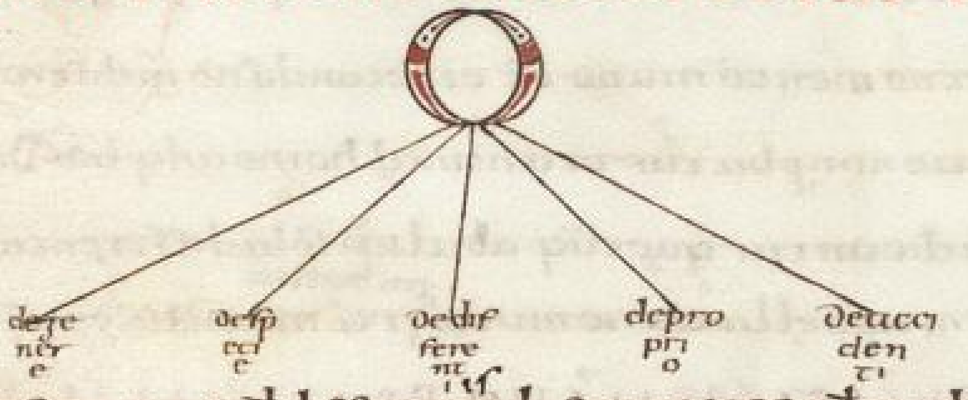

Genus est ad species ptinens qđ differentib; specie in eo qđ quid sit predicatur ut animal psingulas eni species idest hominis bouis equi et ceterorū genus animal predicatur atq; significatur Species est qđ de plurib; et differentib; numero eo qđ quid sit predicatur nā de socrate platone et cicerone homo pdicatur Differentia est qđ de plurib; et differentib; specie in eo qđ quale sit praedicatur sicut rationale et mortale in eo qđ quale sit de homine predicatur Propriū est quodcunque que species

uel p̄sona certo additamento insignitur et ab omni cōmunione separatur
Accidens est q̄d accidit et recidit p̄ter subiecti corruptionē uel ea quae sic accidunt ut penitus non recedant. Haec quia plenius nos desiderata introductionē legat porphirii qui licet ad utilitatē alieni operis dedicat scribere non tam̄ sine p̄pria laude uisus est et alia dicta formasse. Sequuntur aristotelis categoriae siue p̄dicamenta quib; mirū in modū p̄ uarias significantias hominis sermo conclusus est quorū organa siue instrumenta sunt tria.

ORGANA UEL INSTRUMENTA CATEGORIARUM SIUE PRAEDICAMENTORUM SUNT

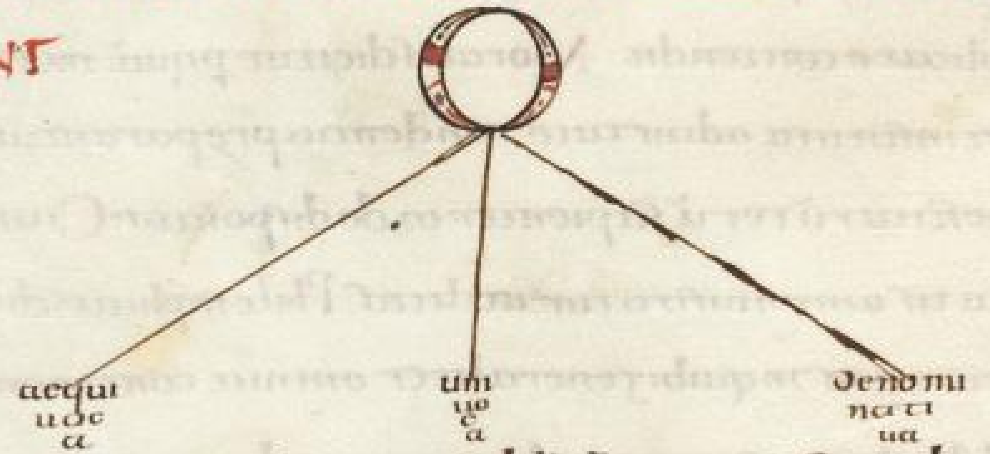

Aequiuoca dicuntur quorū nomen solū cōmune est secundum nomen uero substantiae ratio diuersa ut animal homo et quod pingitur. Uniuoca dicuntur quorū et nomen cōmune est et secundū nomē discrepare eadē substantiae ratio non p̄batur ut animal homo atq; bos. Denominatiua id ē deriuatiua dicuntur quaecūq; ab aliq̄o sola differentia casus secundū nomē habent appellationē ut a gramatica gramaticus et a fortitudine fortis.

ARISTOTELIS CATEGORIAE UEL PRAEDICAMENTA SUNT DECĒ

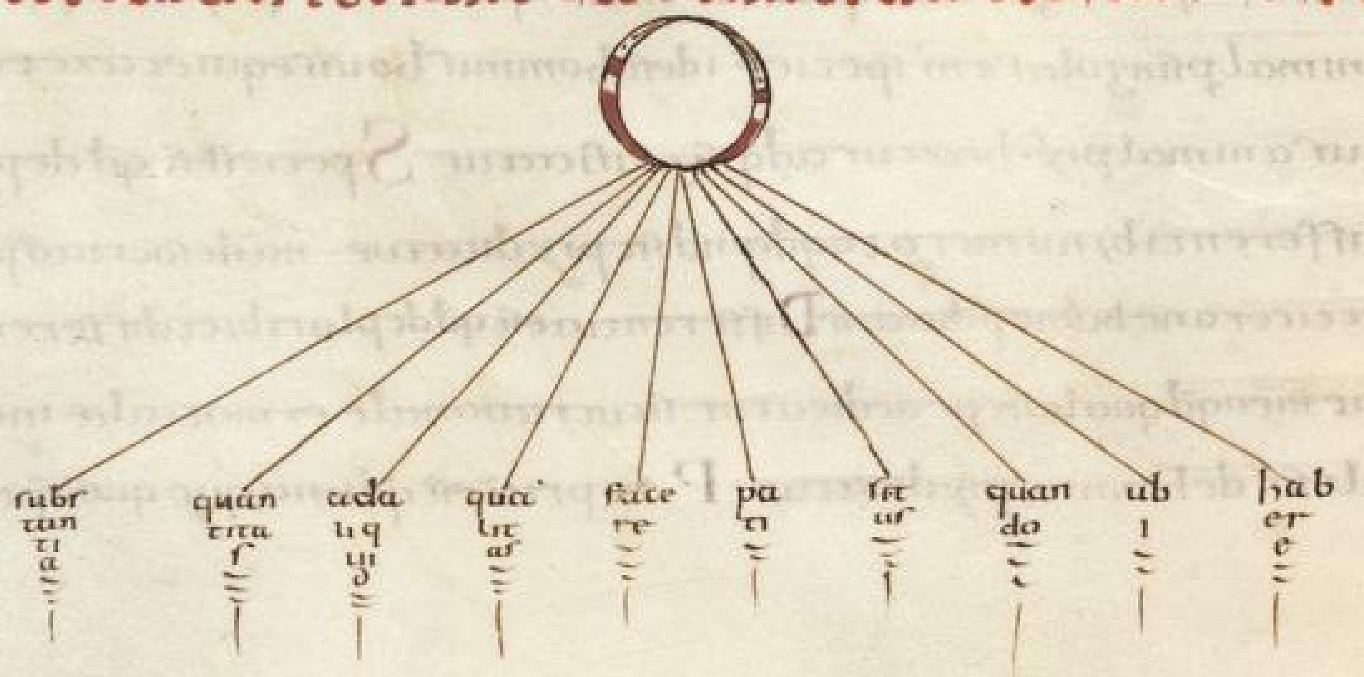

Substantia est quae proprie et principaliter et maxime dicitur quae neque de subiecto praedicatur neque in subiecto est ut aliqui homo uel aliqui equus. Secundae autem substantiae dicuntur in quibus speciebus illae quae principaliter substantiae primo dictae sunt insunt atque cluduntur ut in homine cicero

Quantitas aut discreta est et habet partes ab alterutro discretas nec communicantes secundum aliquem communem terminum uelud numerus et sermo quippe fertur aut continua est et habet partes quae secundum aliquem communem terminum ad inuicem conectuntur uelut linea superficies corpus· locus· motus· tempus·

Ad aliquid uero sunt quaecumque· hoc ipsum quod sunt aliorum esse dicuntur uelud maius duplum habitus· dispositio· scientia· sensus· positio· Qualitas est secundum quam aliqui qualiter dicimur· ut bonus· malus· Facere est ut secare uel urere id est aliquid operari Pati est ut secari uel uri Situs est ut stat sedet iacet Quando est ut hesterno uel cras· Ubi est ut in asia in europa in libia Habere est ut calciatum uel armatum esse hoc opus aristotelis intente legendum est quando sicut dictum est quicquid homo loquitur inter decem ista praedicamenta ineuitabiliter inuenitur, proficit etiam ad libros intellegendos qui siue rhetoribus siue dialecticis applicantur· sequitur liber periermenias subtilissimus nimis et per uarias formas iterationesque cautissimus de quo dictum est aristotelis quando periermenias scriptitabat calamum in mente tingebat

IN PERIHERMENIAS UERO ID EST DE INTERPRETATIONE SUPRADICTUS PHILOSOPHUS DE HIS TRACTAT

Nomen est uox significatiua secundum placitum sine tempore cuius nulla pars est significatiua separata ut socrates· Verbum est quod consignificat tempus et est semper eorum

tempus cuius pars nihil extra significat·

que de altero dicuntur nota ut ille cogitat disputat. Oratio est uox significati
ua cuius partium aliquid separatũ significatiuũ est ut socrates disputat.
Enuntiatiua est oratio est uox significatiua de eo q̄d est aliquid uel non
est ut socrates est socrates non est. Affirmatio est enuntiatio alicuius
de aliquo ut socrates est. Negatio est alicuius de aliquo ut socrates non ē.
ᵛ socrates n̄ disputat — Contradictio est affirmationis et negationis oppositio ut socrates non disputat ᵛ
Haec omnia p libri supra memoratũ minutissime diuisa et subdiuisa tractan
tur que nos breuiter intimasse sufficiat quando in proco͞ petens expla
natio reperitur maxime cum eũ sex libris a boethio uiro magnifico con
stet expositũ qui uobis inter alios codices est relictus. Nunc ad sil logisticas
species formulas queueniamus in quib; nobiliũ philosophorũ iugiter exer
cetur ingeniũ

FORMULAE CATEGORICORUM ID EST PRAEDICATIUORUM SYLLO
GISMORUM SUNT TRES

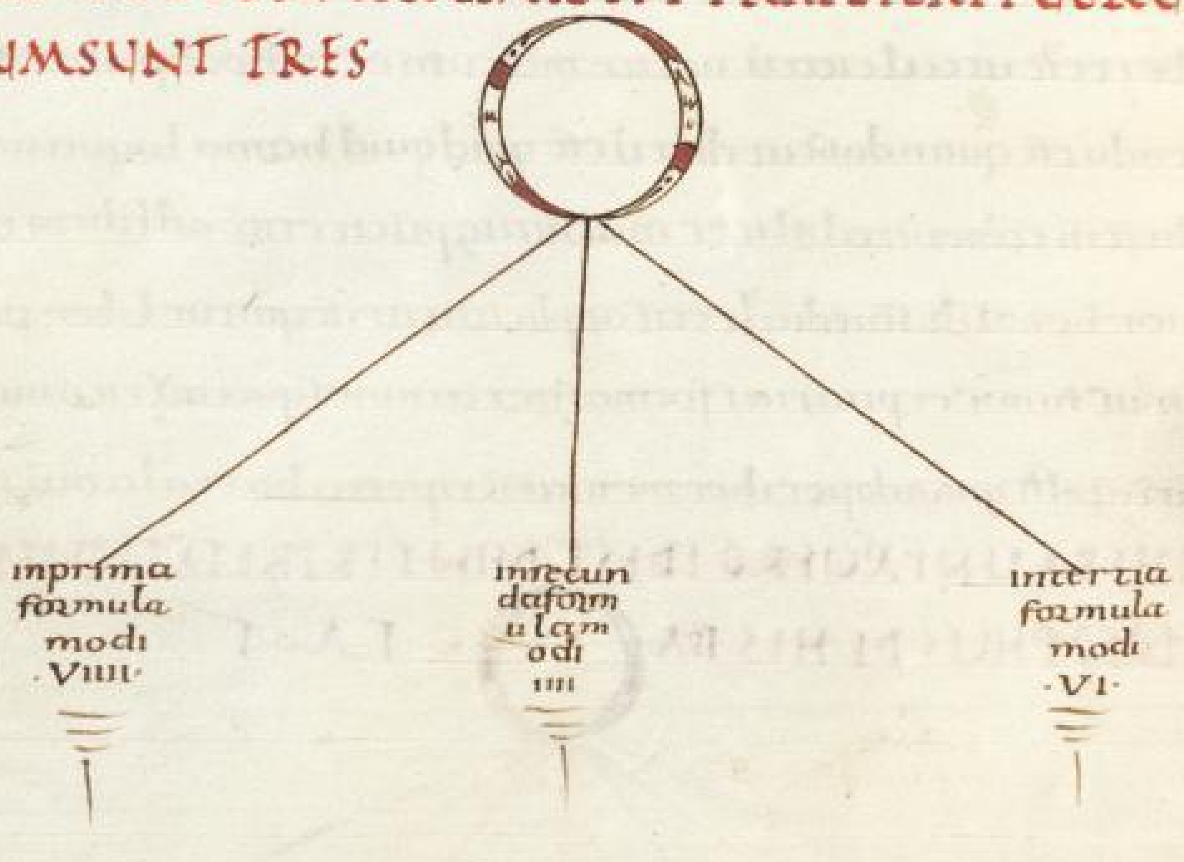

MODI FORMULAE PRIMAE SUNT · VIIII ·

Primus modus est qui conducit [ducit] id est qui colligit ex universalibus dedicativis [vel dedicativus] dedicativum universale directim ut omne iustum honestum omne honestum bonum omne igitur iustum bonum. I

Secundus modus est qui conducit ex universalibus dedicativa et abdicativa abdicativum universale directim ut omne iustum honestum nullum honestum turpe nullum igitur iustum turpe. II

Tertius modus est qui conducit ex dedicativis universali et particulari dedicativum particulare directim ut quoddam iustum honestum omne honestum utile quoddam igitur iustum utile. III

Quartus modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directim ut quoddam iustum honestum nullum honestum turpe quoddam igitur iustum non est turpe. IIII

Quintus modus est qui conducit ex universalibus dedicativis particulare dedicativum per reflexionem ut omne iustum honestum omne honestum bonum quoddam igitur bonum iustum. V

Sextus modus est qui conducit ex universali dedicativa et universali abdicativa universale abdicativum per reflexionem ut omne iustum honestum nullum honestum turpe nullum igitur turpe iustum. VI

Septimus modus est qui conducit ex universali dedicativa particulare per reflexionem ut quoddam iustum honestum omne honestum utile quoddam igitur utile iustum. VII

Octavus modus est qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa particulare abdicativum per reflexionem vel ut nullum turpe honestum omne honestum iustum quoddam igitur iustum non est turpe. VIII

Nonus modus est qui conducit ex universali abdicativa et particulari dedicativa abdicativum particulare per reflexionem vel ut nullum turpe honestum quoddam honestum iustum quoddam igitur iustum non est turpe. VIIII

MODI FORMULAE SECUNDAE ·IIII·

Primus modus est qui conducit ex universalibus dedicativa et abdicativa abdicativum universale directim vel ut omne iustum honestum nullum turpe honestum nullum igitur iustum turpe.

Secundus modus est qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa abdicativum universale directim vel ut nullum turpe honestum omne iustum honestum nullum igitur turpe iustum.

Tertius modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directim vel ut quoddam iustum honestum nullum turpe honestum quoddam igitur iustum non est turpe.

Quartus modus est qui conducit ex particulari abdicativa et universali dedicativa abdicativum particulare directim ut quoddam iustum non est turpe omne malum turpe quoddam igitur iustum non est malum.

MODI FORMULAE TERTIAE · VI ·

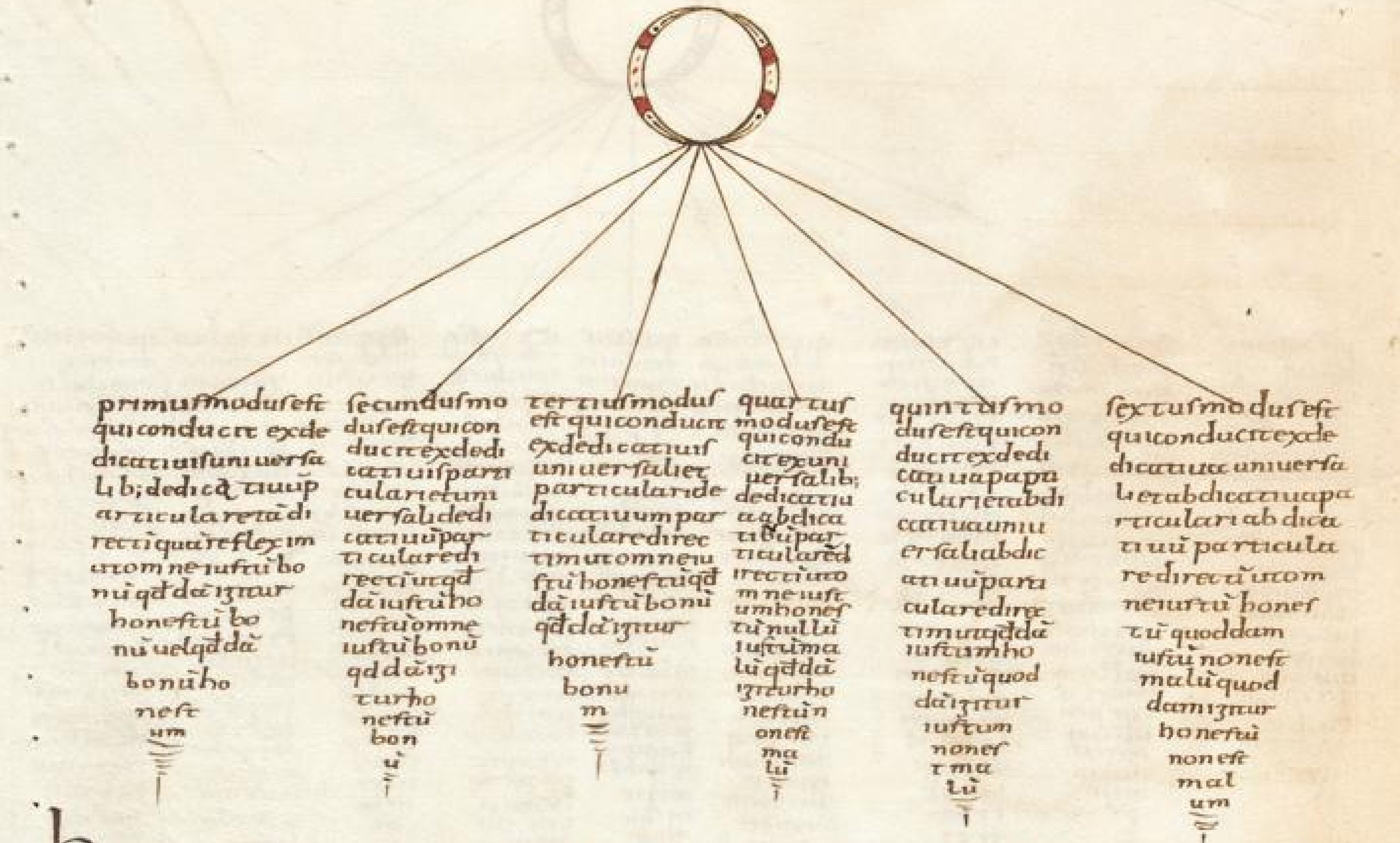

Has formulas categoricorum syllogismorum qui plene nosse desiderat librum legat qui inscribitur perier menias apulei et quae subtilius sunt tractata cognoscet nec fastidium nobis uerba repetita congeminent distincta enim ad que considerata ad magnas intellegentiae uias praestante domino nostro utiliter introducunt. Nunc ad ypotheticos syllogismos ordine currente ueniamus.

MODI SYLLOGISMORUM YPOTHETICORUM QUI FIUNT CUM ALIQUA CONIUNCTIONE SUNT VII

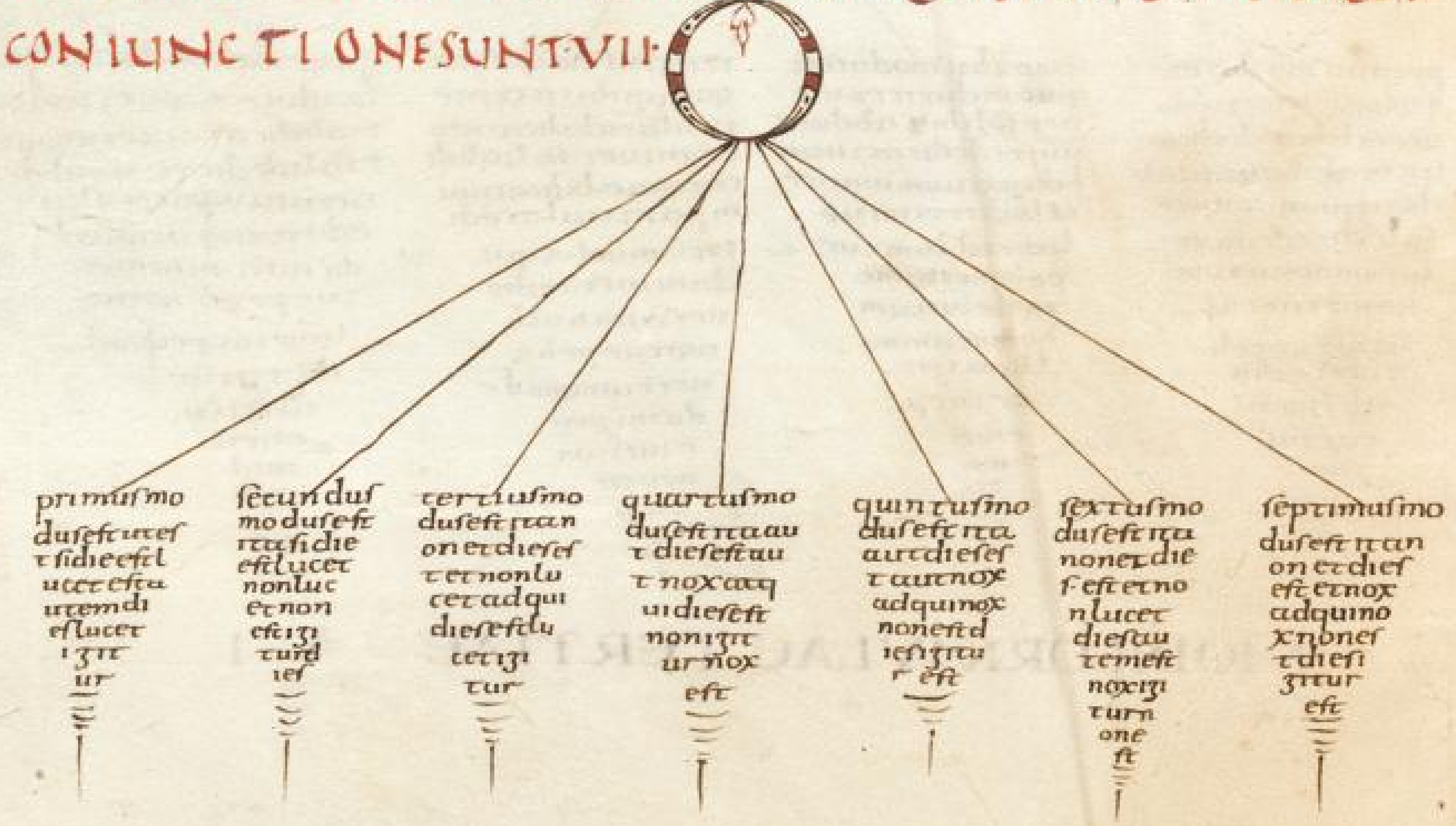

modas autẽ ypothethicorum ſyllogiſmorũ ſiquis plenius noſſe deſiderat le
gat librum marii uictorini quin ſcribitur de ſyllogiſmis ypotheticis Sciendũ
quoque q̃m tullius marcellus chartaginenſis de cathegoricis et ypothetici
cis ſyllogiſmis quod a diuerſis phylosophis latiſſime dictum eſt ſeptẽ libris
breuiter ſubtiliter que tractauit ita ut primo libro de regula ut ipſe dicit
colligentiarum artis dialecticae disputaret et q̃d ab ariſtotele de cathe
goricis ſyllogiſmis multis libris edictũ ẽ ſt ab iſto ſecundo et tertio libro
breuiter expleretur q̃d autẽ de ypotheticis ſyllogiſmis a ſtoicis innume
ris uoluminibus tractatũ eſt ab iſto quarto et quinto libro colligeretur in
ſexto uero de miſticis ſyllogiſmis in ſeptimo autẽ de cõpoſitis disputauit que co
dicẽ uobis legendũ reliqui · Hinc ad pulcherrimas definitionũ ſpecies acceda
mus quae tanta dignitate praecellunt ut poſſint dici orationũ maximũ
decus et quędã lumina dictionũ. Definitio uero definitionũ eſt oratio
breuis uniuſcuiuſque rei naturam a cõmunione diuiſam p̃pria ſignifica
tione concludens haec multis modis praeceptiſque conficitur ·

Definitionum prima est usiodes id est substantialis quae proprie et uere dicitur definitio ut est homo animal rationale mortale sensus disciplinae que capax haec enim definitio per species et differentias descendens uenit ad proprium et designat plenissime quid sit homo

Secunda est species definitionis quae graece ennoematice dicitur latine notiomatice nuncupatur quam notionem communi non proprio nomine possumus dicere hec isto modo semper efficitur homo est quod rationali conceptione et exercitio praeest animalibus cunctis non enim dixit quid est homo sed quid agat quasi quodam signo in notitiam deuocato in ista enim et in reliquis notio rei profertur non substantialis ut in illa primaria explicatione declaratur et quia illa substantialis est definitionum omnium optinet principatum

Tertia species definitionis est quae graece poeodes dicitur latine qualitatiua haec dicendo quid qualesit id quod sit euidenter ostendit cuius exemplum tale est homo est qui ingenio ualet artibus pollet et cognitione rerum aut quae agere debeat eligit aut animaduersione quod inutile sit contemnit his enim qualitatibus expressus hac definitur homo est.

Quarta species definitionis est quae graece hypographice latine descriptionalis nuncupatur quae adhibita circuitione dictorum

Factorum quaerem quae quid sit descriptione declarat ut si luxuriosum
uolumus definire dicamus luxuriosus est uictus non necessarii et sump
tuosi & onerosi appetens in delicias afluens in libidine promptus hec
& talia definiunt luxuriosum que species definitionis oratoribus ma
gis apta e quam dialecticis quia latitudines hab& hec simili modo in
bonis rebus ponitur & in malis. Quinta species definitionis e quam grece
cata antilexin latine aduerbum dicimus. hec uoce illa de cuius re queritur a
lio sermone designat uno ac singulari & quodam modo quid illud sit in uno
uerbo positum uno uerbo alio declarat conticiscere e tacere. Item cum ter
minum dicimus fine aut populatas interpretamur esse uastatas.
Sexta species definitionis e quam greci cata diaphoran nos per differen
tiam dicimus id e cum queritur quid inter sit inter regem & tirannum adiec
ta differentia quid uterque sit definitur id e rex e modestus
& temperans tyrannus uero impius & inmitis. Septima e species
definitionis quam greci cata metaphoram latini per translationem di
cunt ut cicero in topicis litus e qua fluctus eludit hoc uarie tractari
potest modo enim ut moueat sicut illud caput e arx corporis modo
ut urbanum pe et ut illud diuitie sunt breuis uite longi uiatici modo ut
laud& adulescentia e flos etatis. Octaua species definitionis e qua
greci cata apheresin uenantiu latini per priuantiam contrarii eius
quod definitur dicunt ut bonum e quod malum non e iustum e quod iniustum non est
et his similia quod sentiantur alter ligat ut necessariam cognitionem
sibi unius conprehensione conectat hoc autem genere definitionis uti de
bemus cum contrarium notum est nam certa ex incertis nemo probat
sub qua specie sunt he definitiones substantia e quod neque qua
litas e neque quantitas neque aliqua accidentia quod genere
re definitionis dicimus definiri potest et enim cum quid sit dicimus nul
lo modo

comprehendere ualeamus sublatio omnium existentiumque quę greci on
ta appellant cognitione di nobis circumcisa et ablata notaturus re
rum cognitione supponet ut si dicamus deus est quod neque corpus est
neque ullum elementum neque animal neque mens neque sensus
neque intellectus neque aliquid quod ex his capi potest his enim
et talibus sublatis quid sit deus poterit definiri, nona species defini
tionis est quam greci cat'arsin latini per quandam imaginatio
ne dicunt ut est necasse ueneris et anchisae filius hec semper in
diuiduis uersatur quę greci idiomata appellant ita accidit in eo gene
re dictionis sub qua aliquid pudor aut metus est nominare ut cice
ro cum me uidelicet sicarii illi describant; decima species definitio
nis est quam greci cat'ypos latini uel ut diximus appellant ut si quę
ratur quid sit animal respondeatur homo non enim manifeste
dicitur animal solum esse hominem cum sint alia innumerabilia sed
cum dicitur homo uel ut ipsum hominem animal designat cum tamen
huic nomini multa subiacent re enim quaesita praedictum decla
rauit exemplum hoc est autem proprium definitionis quid sit illud quod
quaeritur declarare. Undecima est species definitionis qua
greci cat'ellipeson derum umogenus latini per indigentiam ple
ni ex eodem genere uocant ut si queratur quid sit triens respon
deatur cui do drans deest ut sit assis. Duodecima species de
finitionis est quam greci cat'epenon latini per laudem dicunt ut
tullius pro cluentio lex est mens et animus et consilium et senten
tia ciuitatis et alibi pax est tranquilla libertas fit et per uitu
perationem quam greci psogon uocant seruitus est postremum
malorum omnium non modo bello sed morte quoque repellenda
Tertia decima est species definitionis quam greci cat'ana·

logo an latini iuxta rationē dicunt sed hoc contigit cum maioris
re nomine res definitur inferioris ut ē illud homo minor mundus ci
cero ac definitione sicut usus ē edictū legē annuam dicunt esse;
quarta decima est species definitionis quā greci cata ton
pros ti latini ad aliquid uocant ut ē illud pater est cui est filius
dns ē cui ē seruus et cicero in rhetoricis genus ē quod plures
partes amplectitur ut p̄s̄ . a s ē [illegible] quod subest generi.
quinta decima est species definitionis quam greci cata etiolo
gian latini reiterationem uocant ut dies est sol supra terras nox est sol
sub terris; scire autem debemus predictas species definitionum topicis
merito esse sociatas qm inter quaedam argumenta posite et nonnullis lo
cis cōmemorantur in topicis; : Nunc ad topica ueniamus quae sunt argum
torū sedes fontes sensuum origines dictionū; de quib; breuiter aliqua dicen
das; Ut et dialecticos locos et retoricos; siue eorū differentias agnoscere
debeamus; ac prius de dialecticis dicendū est; Propositio est oratio uerū
falsū ue significans ut siquis dicat caelum esse uolubilem; haec enuntiatio
a proloquium nuncupatur quaestio uero est in dubitationem ambigui
tate mque adducta propositio ut siquis quaerat an sit caelum uolubi
le; conclusio est argumentis adprobata propositio ut siquis ex a
liis rebus probet caelum esse uolubile enuntiatio quippe siue sui
tantum causa dicitur, siue ad aliud adfertur probandum pro posi
tio est si de ipsa quaeritur quaestio si ipsa est ad pbata conclusio [illegible] ide
+ Argumentum est oratio rei dubiae faciens fidem non
uero idem est argumentum quod argumentatio namque sen
tentia et ratio quae ea quae clauditur oratione cum aliquid pba
tur ambiguum argumentum uocatur ipsa uero argumentie
loquutio argumentatio dicitur. quo fit ut argumentum
+ igitur propositio quaestio et conclusio sed differunt modo.

quidem mens argumentationis sit atque sententia; argumenta
tio vero argumenti per orationem explicatio; locus vero est
argumenti sedes, velut unde ad propositam quaestionem conveni
ens trahitur argumentum; quae cum ita [illegible] sint singulorum
diligentius natura tractanda est, eorumque per species ac
membra figuras quae facienda divisio; ac primum de pro
positione est disserendum. hanc, ut se diximus, orationem
veritatem vel mendacium continentem; huius duae sunt
species, affirmativa una, altera vero negatio; affirmatio
est si quis sic efferat: celum volubile est; negatio si quis ita pronuntiet:
celum volubile non est. harum vero aliae sunt universales, aliae parti
culares, aliae indefinitae, aliae singulares; universalis qui
dem ut si quis ita proponat: omnis homo iustus est; nullus
homo iustus est. particulares vero si quis hoc modo: quidam ho
mo iustus est, quidam homo iustus non est. Indefinitae [illegible] sic: homo
iustus est, homo iustus non est. singulares vero sunt quae de individuo
aliquid singulari quae proponunt, ut Cato iustus est, Cato iustus non
est; etenim Cato individuum est ac singularis; harum vero alias prae
dicativas, alias condicionales vocamus; praedicativae sunt
quae simpliciter pronuntiantur, id est [illegible] quibus nulla his condi
tionis adiungitur, ut si quis simpliciter dicat celum mere volubile. at
si huic condicio copuletur, fit ex duabus propositionibus una condiciona
lis hoc modo: celum si rotundum est, esse volubile; hic enim condicio efficit
ut ita demum celum volubile esse intellegatur si sit rotundum. Quae igitur ali
ae propositiones praedicativae sunt, aliae condicionales, praedicativarum partes termi
nos appellamus, his praedicatus atque subiectus; terminos autem voco verba et
nomina quibus propositioni constituitur, in ea propositione qua dicimus homo iustus e[st]

hec duo nomina id est. homo iustus propositionis partes uocantur eos dem etiã
terminos dicimus. Quorum quidem alter subiectus est alter uero praedicatus.
Subiectus est terminus qui minor est praedicatus uero qui maior, ut in ea p
positione qua dicitur homo iustus. homo quidẽ minus est qua iustus.
Non enim in solo homine iustitia esse potest uerũ etiã in corporeis
diuinisque substantiis atque ideo maior est et terminus iustus. homo uero
minor quod sit. ut homo quidem subiectus sit terminus. iustus uero praedi
catus. Quoniam uero huiusmodi simplices propositiones alterũ habent
praedicatiuum terminum alterũ uero subiectũ a maioris priuilegio
partis propositio praedicatiua uocata est, saepe autem euenit ut hi
termini sibimet inueniantur aequales hoc modo. homo risibilis est. homo nanq.
et risibilis uterque sibi aequus est terminus. Nã neque risibile ultra hominem.
Nec ultra risibile homo porrigitur. sed in his hoc euenire necesse est. Ut si quidem
inaequales termini sunt. Maior semper de subiecto praedicetur, si uero a
equales. uterque conuersa de se praedicatione dicantur, ut uero mi
nor de maiore praedicetur in nulla propositione contingit, fieri autem
potest ut propositionum partes quos terminos dicimus. Non solum in no
minibus uerũ in orationibus inueniamus, nam saepe oratio de oratione
praedicatur hoc modo. socrates cum platone et discipulis de filosophiae
ratione pertractat. haec quippe oratio quae est socrates cum platone et
discipulis subiecta est, illa uero quae est de pilosophie ratione pertrac
tat praedicatur, rursus aliquando nomen subiectum est et oratio p̄dicatiuũ,
hoc modo socrates de pilosophiae ratione pertractat. hic enim socrates solus
subiectus est oratio uero quã diximus de philosophiae ratione pertractat
praedicatur, euenit etiã ut supponatur oratio et simplex uocabu
lum praedicetur, hoc modo. similitudo cum superis diuinisq. substan
tiis iustitia est, hic enim oratio per quã profertur similitudo cum sup̄nis

diuinisque substantiis subicitur. iustitia uero praedicatur, sed de huiusmodi
propositionibus. In his commentariis quos in peri hermenias Aristote-
lis libros scripsimus diligentius disserimus. Argumentum est
oratio rei dubie faciens fidem. Hanc semper notiorem quaestione esse ne-
cesse est; nam si ignota notioribus probantur, argumentum uero rem dubiam
probat, necesse est ut quod ad fidem quaestionis affertur sit ipsa noti-
us quaestione; argumentorum uero omnium alia sunt probabilia et ne-
cessaria, alia uero probabilia quidem, sed non necessaria. Alia ne-
cessaria sed non probabilia. Alia nec probabilia nec necessaria. Probabile
uero est quod uidetur uel omnibus uel pluribus uel sapientibus et his
uel omnibus uel pluribus uel maxime notis atque praecipuis. Uel quod
unicuique artifici secundum propriam facultatem, ut de medicina medico, guberna-
tori de nauibus gubernandis, et praeterea quod ei uidetur cum quo sermo con-
seritur, uel ipsi qui iudicat. In quo nihil attinet uerum falsumue sit argumen-
tum. Si tantum uerisimilitudinem tenet; necessarium uero est quod ut dicitur
ita est atque aliter esse non potest. Et probabile quidem ac necessarium
est ut hoc, si quid cuilibet rei sit additum totum maius efficitur; neque
enim quisquam ab hac propositione dissentiet, et ita se rem habere ne-
cesse est; probabilia uero ac non necessaria quibus facile quidem animus
adquiescet, sed ueritatis non tenent firmitatem, ut hoc: si mater est, diligit. Ne-
cessaria uero sunt ac non probabilia, quae ita quidem sese ut dicuntur ha-
bere necesse est, sed his facile non consentit auditor, ut hoc: obiectu luna-
ris corporis solis euenire defectum; neque necessaria uero neque
probabilia sunt quae neque in opinione hominum neque in ueritate
consistunt, ut hoc: habere quae non perdiderit cornua Diogenem
quoniam habeat id quisque quod non perdiderit; quae quidem nec ar-
gumenta dici possunt; argumenta enim rei dubie faciunt fidem.

Ex his autem nulla fides est quae neque in opinione neque in veritate sunt constituta. Dici tamen potest nulla quidem esse argumenta quae cum sint necessaria tamen minime audientibus adprobantur, nam si rei dubiae fit fides, cogendus est animus auditoris per ea quibus ipse adquiescit, ut conclusionem quoque quam nondum probat possit adcidere. Quod si quae tantum necessaria sunt ac non probabilia non probat ille qui iudicat, necesse est ut ne illud quidem probet quod ex huiusmodi ratione conficitur. Itaque evenit ex huiusmodi ratiocinatione ut ea quae tantum necessaria sunt ac non probabilia non esse argumenta, sed non ita est atque haec interpretatio non recte probabilitatis intellegentiam tenet. Ea sunt enim probabilia quibus sponte atque ultro consensus adiungitur, scilicet ut mox audita sint adprobentur. Quae vero necessaria sunt ac non probabilia aliis probabilibus ac necessariis argumentis ante demonstrantur cognitaque et credita ad alterius rei de qua dubitatur fidem trahuntur, ut sunt speculationes id est theoremata quae in geometria considerantur. Namque illic proponuntur non sunt talia ut in his sponte animus discentis accidat, sed quoniam demonstratur aliis argumentis, illa quoque scita et cognita aliarum speculationum argumenta ducuntur. Itaque probabilia non sunt sed necessaria. His quidem auditoribus qui nondum demonstrata sunt ad aliud aliquid adprobandum argumenta esse non possunt. Hi autem qui prioribus rationibus eorum quibus non adquiescebant fidem ceperunt possunt eis qui non ambigunt ad argumentum uti. Sed quia quattuor facultatibus disserendi omne artificium continetur, dicendum est quae quibus ita noverit argumentis sit cui potissimum disciplinae locorum ad quae argumentorum paritur ubertas evidenter appareat. Quattuor igitur facultatibus earumque velut opificibus disserendi omnis ratio subiecta est, id est dialectico oratori philosopho sophistae. Quorum quidem dialecticus

atque orator in communi argumentorum materia versantur. Uterque enim sive necessaria sive minime probabilia tamen sequuntur argumenta. His igitur illae duae species argumenti famulantur quae sunt probabile ac non necessarium. Philosophus vero ac demonstrator de sola tantum veritate pertractat. Atque ideo sive sint probabilia sive non sint nihil refert modo dum sint necessaria. Hic quoque his duabus speciebus utitur argumenti quae sunt probabile ac necessarium, necessarium ac non probabile. Patet igitur in quo philosophus ab oratore ac dialectico in propria consideratione dissideat, in eo scilicet quod illis probabilitas huic veritatem constat esse propositam. Quarta vero species argumenti quam neque argumentum quidem recte dici supra monstravimus sophistis sola est attributa. Topicorum vero intentio est verisimilium argumentorum copiam demonstrare. Designatis enim locis e quibus probabilia argumenta ducuntur abundans ex copiora necesse fiat materia disserendi. Sed quoniam ut supra dictum est probabilium argumentorum alia sunt necessaria, alia non necessaria, cum loci probabilium argumentorum dicuntur tum etiam necessariorum quoque doceantur, quo fit ut oratoribus quidem ac dialecticis haec principaliter facultas paretur, secundo vero loco philosophis. Nam in quo probabilia quidem omnia conquiruntur dialectici atque oratores iuvantur. In quibus vero probabilia ac necessaria docentur philosophiae demonstrationi ministratur ubertas. Non modo igitur dialecticus atque orator verum etiam demonstrator ac veri argumentationis effector habet quod ex propositis locis sibi possit adsumere. Cum inter argumentorum probabilium locos necessariorum quoque principia traditio mixta contineat. Illa vero argumenta quae necessaria quidem sunt sed non probabilia atque illud ultimum genus scilicet nec probabile nec necessarium a propositi consideratione seiunctum est nisi quod.

+ alia non necessaria

interdum quidam sophistici loci exercendi gratia lectoris adhiben
tur; quo circa topicorum pariter utilitas intentioque patefacta est.
his enim et dicendi facultas et inuestigatio ueritatis augetur; nam quod dialec
ticos atque oratores locorum iuuat agnitio orationi per inuentionem copiam
praestant; quod uero necessariorum doctrinam locorum philosophi tradunt
uiam quodammodo ueritati inlustrat quo magis peruestiganda ne rimanda
que ulterius disciplina est. Quae cum in cognitione percepta sit usu atque ex
ercitatione firmanda; magnum enim aliquid locorum consideratio polli
cetur scilicet inueniendi uias quod quidem hi qui sunt huius rationis ex
pertes soli prorsus ingenio deputantur, neque intellegunt quantum hac
consideratione queratur. quae in artem redigit eam potestatem quae natu
rae; sed de his hactenus nunc de reliquis explicemus; syllogismorum ue
ro alii sunt praedicatiui qui categorici uocantur alii condicionales quos
hypotheticos dicimus; et praedicatiui quidem sunt qui ex omnibus praedicatiuis
propositionibus conectuntur ut hi quae exempli gratia superius adnota
ui; omnibus enim praedicatiuis propositionibus texitur. hypothetici uero
quorum propositiones condicione nituntur ut hic si dies est lux est;
est autem dies lux igitur est; propositio enim prima condicionem tenet hanc
quoniam ita demum lux est si dies. atque ideo syllogismus hic hypoth
eticus id est condicionalis uocatur; inductio uero est oratio per quam fit a par
ticularibus ad uniuersale progressio hoc modo; si in regendis nauibus
non sorte sed arte legitur gubernator si in regendis equis auriga. Non fortuitis
euentus sed commendatione artis adsu mitur si in administranda
re publica non sors principem facit sed peritia moderandi et similia
que in pluribus conquiruntur quibus in peritur et in omni quoque re qua quis
que regat que administrari nauiter uolet. Qui non forte ad commoda
sed arte rectorem uides; igitur quemadmodum per singulas res cur rato

ratio

ut ad universale perveniat. nam cum non sorte regis sed arte navem currum
rem publicam collegisset. Quasi in ceteris quoque ita sese habeat quod erat
universale conclusit; In omnibus quoque rebus non sorte ductus sed arte praecipu
um debere praeponi. Saepe autem multorum collecta particularitas aliud quiddam
particulare demonstrat; ut si quis sic dicat. sine gubernatoribus. Neque a curribus
neque agris sorte praeponuntur neque rebus quidem publicis rectores esse sorte ducendi
sunt. Quod argumentationis genus maxime solet esse probabile, et si non aeque
syllogismo habeat firmitatem; syllogismus nam quae ab universalibus ad
particularia decurrit eque in eo si veris propositionibus contexatur fir
ma atque inmutabilis veritas. Ut inductio habet quidem maximam probabi
litatem sed interdum veritate deficitur. ut hac qui scit canere cantor est. et qui
luctari luctator. quique aedificare aedificator. quibus multis similiter rationibus
collectis inferri potest. qui scit igitur malum malus est. quod non procedet. ma
lique enim notitia deesse non potest bono; virtus enim sese diligit et aspernatur contraria nec vitare vitium nisi cognitum queat. his igitur duobus velut prin
cipiis et generibus argumentandi duo quidam alii dependuntur ar
gumentationis modi. unus quidem syllogismo alter vero inductioni sup
positus; in quibus quidem prompte licet considerare, quod ille quidem a syllo
gismo ille vero ab inductione ducat exordium tamen ut hic syllogismum
ille impleat inductionem. haec autem sunt enthymema atque exemplum.
enthymema quippe est imperfectus syllogismus id est oratio in qua non omni
bus ante propositionibus constitutis. Infertur festinata conclusio. ut si
quis sic dicat homo animal est substantia igitur est. praetermisit enim
alteram propositionem qua proponit omne animal esse substantiam. Er
go quoniam enthymema ab universalibus ad particularia probanda conten
dit quasi simile syllogismo est. quod vero non omnibus quae conve
niunt syllogismo propositionibus utitur a syllogismi ratione discedit

Atque ideo imperfectus uocatus est syllogismus. exemplum quoque
inductionis similitudine et copulatione rerum ab ea discedit. Est enim exem-
plum quod per particulare propositum particulare quiddam contendat osten-
dere hoc modo; oportet a tullio consule necari catilinam cum a scipione
gracchus fuerit interemptus ad probatur enim catilinam a cicerone de-
bere perimi quod a scipione gracchus fuerit occisus; quae utraque par-
ticularia esse ac non uniuersalia singularium designat interpositio per-
sonarum; quoniam igitur ex parte pars adprobatur quasi inductionis
similitudinem tenet id quod exemplum uocamus; quod autem non plures quib:
id efficiat colligit partes. Ab inductione discedit; itaque igitur duae qui-
dem sunt argumentandi species principales; una quae dicitur syllogis-
mus altera quae uocatur inductio; sub his autem et uelut ex his manan-
tia enthymema atque exemplum quae quidem omnia ex syllogismo ducuntur
et ex syllogismo uires accipiunt; siue enim sit enthymema siue
inductio siue etiam exemplum ex syllogismo quam maxime fidem capit.
Quod in prioribus resolutoriis quod ab aristotele transtulimus demon-
stratum est; quocirca satis est de syllogismo dixisse quasi principali et ce-
teras argumentandi species continente. restat nunc quid sit locus aperire;
Locus namque est ut marco tullio placet argumenti sedes cuius definitionis quae sit
uis paucis absoluam; argumenti enim sedes partim maxima propositio in-
tellegi potest partim propositionis maxime differentia nam cum sint aliae
propositiones quae cum per se notae sint cum nihil ulterius habeant quo
demonstrentur ✝ sintque aliae quarum fidem primae ac maximae suppleant
propositiones necesse est ut omnium quae dubitantur illae antiquissimam
teneant probationem quae ita aliis quibus fidem facere possunt ut ipsis nihil queat
notius inueniri; nam si argumentum est quod rei dubiae faciat quidem
idque notius ac probabilius esse oportet quam illud est quod probatur; ne

✝ atque haec maxime et principales uocentur,

necesse est ut ea argumentis omnibus illa maxima fidem tribuant quae ita per se
nota sunt ut aliena probatione non egeant. Sed huiusmodi propositio aliquo
tiens quidem intra argumentationem continetur, aliquotiens vero extra
posita argumentationi vires supplet ac perficit. Omnis igitur loci id est maxima
rum differentiae propositionum aut ab his ducantur necesse est terminis qui
in quaestione sunt propositi, praedicato scilicet atque subiecto, aut ex
trinsecus adsumantur, aut horum medii atque inter utrosque versan
tur. Eorum vero locorum qui ab his ducuntur terminis de quibus in quaestione dubi
tatur duplex modus est, unus quidem ab eorum substantia, alter vero ab his quae
eorum substantiam consequuntur. Hi vero qui a substantia sunt in sola definitione con
sistunt. Definitio enim substantiam monstrat, et substantiae integra demonstra
tio definitio est. Sed id quod dicimus per se patefaciamus exemplis ut omnis vel quaes
tionum vel argumentationum vel locorum ratio conliquescat. Age enim quaeratur
an arbores animalia sint. Fiat que huiusmodi syllogismus: Animal est sub
stantia animata sensibilis, non est arbor substantia animata sensibilis, igi
tur arbor animal non est. Hic quaestio de genere est. Utrum enim arbores
sub animalium genere ponendae sint quaeritur. Locus qui in universali
propositione consistit: Cui generis definitio non convenit, id eius cuius
ea definitio est species non est. Loci superior differentia, qui locus nihilo
minus nuncupatur a definitione. Vides igitur ut tota dubitatio quaesti
onis syllogismi argumentatione tractata sit per convenientes et congru
as propositiones, quae vim suam ex prima et maxima propositione custodi
unt, ex ea scilicet quae negat esse speciem cui non conveniat generis definitio,
atque ipsa universalis propositio a substantia tracta est unius eorum
terminorum qui in quaestione locati sunt, id est animalis, id est ab eius de
finitione quae est substantia animata sensibilis. Sic et in ceteris quaes
tionibus strictim ac breviter locorum differentiis commemoratis oportet

tet unius cuiusque proprietate uigilantis animi alacritate percipe
rehensum. Locus autem qui ex substantia ducitur duplex modus est partim
namque a definitione partim a descriptione argumenta ducuntur.
Differt autem definitio a descriptione, quod definitio genus ac differen
tias adsumit; descriptio uero subiectam intellegentiam claudit, quibus
dam uel accidentibus unam efficientibus proprietatem uel substantia
libus praeter genus conuenienter adgregatis; sed definitiones quae ab ac
cidentibus fiunt tamen uidentur nullo modo substantiam demonstra
re, tamen quoniam saepe uere definitionis uice ponantur quae substantiam de
monstrat illae etiam propositiones quae a descriptione sumuntur a sub
stantiae loco uidentur adsumi. huius uero talis sit exemplum. quaera
tur enim an albedo substantia sit. hic quaeritur an albedo substan
tiae uelut generi supponatur. dicimus igitur substantia est quod om
nibus accedentibus possit esse subiectum. Albedo uero nullis acci
dentibus subiacet. albedo igitur substantia non est. Locus id est ma
xima propositio eadem quae superius. cui enim definitio uel descrip
tio eius quod dicitur speciei esse non conuenit, id eius quod esse speci
es perhibetur genus non est. descriptio uero substantiae albedini non conue
nit. albedo igitur substantia non est. locus differentia superior a descripti
one quam dudum locauimus in ratione sub… stantiae. sunt etiam definitiones quae non
a rei substantia sed a nominis significatione ducuntur atque ita rei de qua quaeri
tur applicantur ut sit quaestio utrum philosophiae studendum sit. erit argumentatio
talis. philosophia sapien… tiae amor est. huic studendum … nemo dubitat.
studendum igitur est philosophiae. hic enim non definitio rei sed nominis interpre
tatio argumentum dedit, quod etiam tullius in hortensione ius de philosophiae usus
est defensione et uocatur graece quidem onomatos horos latine autem nominis
definitio. haec de his quidem argumentis quae ex substantia terminorum quae est

one positorum sumunt(ur) clarius arbitror patefecimus exemplis. Nunc
de his dicendum est qui ex terminorum substantia consequunt(ur), horum vero mul
tifaria divisio est. plura enim sunt q(uae) singulis substantiis adhaerescunt, ab h
is igit(ur) q(uae) cuiuslibet substantiam comitantur argumenta duci solent aut ex
toto aut ex partibus aut ex causis vel efficientibus vel materia vel fine, et
est efficiens quidem causa quae movet atque operat(ur) ut aliquid explicet(ur), ma
teria vero ex qua fit aliquid vel in qua, finis propter quod fit, sunt etiam inter
eos locos qui ex his sumunt(ur) q(uae) substantiam consequuntur aut ab effectib(us)

ł a corruptionibus aut ab ussibus, aut praeter hos omnes ex communiter accedentibus quae cum ita sint ea prius loca
quae a toto sumuntur inspiciamus, totum duob(us) dici modis solet aut ut genus aut
id quod ex pluribus integrum partib(us) constat, et illud quidem quod ut genus to
tum est hoc modo saepe questionib(us) argumenta suppeditat, ut si sit questio
an iustitia utilis sit fit syllogismus omnis virtus utilis est iustitia autem
virtus est iustitia igitur utilis est, Id questio de accidenti idem an acci
dat iustitiae utilitas, locus his qui in maxima propositione consistit, quae
generi adsunt et speciei, huius superior locus a toto id est a genere vir
tute scilicet quae iustitiae genus est, rursus sit questio an humanae
res providentia regantur, dicimus si mundus providentia regitur ho
mines autem pars mundi humanae igitur res providentia reguntur, ques
tio de accidenti, locus quod toti convenit id congruit etiam parti, supremus lo
cus a toto id est ab integro quod partibus constat, id vero est mundus qui homi
num totum est, a partib(us) etiam duob(us) modis argumenta nascuntur, aut e
nim a generis partib(us) quae species aut ab integri id est totius quae par
tes tantum proprio vocabulo nuncupantur, et de his quidem partib(us) quae
species sunt hoc modo. sit questio an virtus mentis bene constitu
te sit habitus, questio de diffinitione id est an habitus bene con
stitutae mentis virtutis sit diffinitio, haec ratio non est sic si iustitia fortitudo
facimus itaq(ue) a speciebus argumen

deratio atque prudentia habitus bene constitutae mentis sunt. haec au
tem quattuor omnium uirtutum uelut generi subiciuntur. uirtus igitur bene consti
tutae mentis est habitus. maxima propositio. quod enim singulis partibus
inest idem toti inesse necesse est. argumentum uero a partibus id est a gene
ris partibus quae species nuncupantur. iustitia enim fortitudo modestia
et prudentia uirtutis species sunt. Item ab his partibus quae integri par
tes esse dicuntur sit quaestio an sit utilis medicina. haec in academicis
dubitatione constituta est. dicamus igitur si depelli morbos salutemque ser
uari mederique uulneribus utile est utilis est igitur medicina. saepe autem
etiam una quaelibet [pars] ualet ut argumentationis firmitas constet hoc modo.
ut si de aliquo dubitetur an sit liber si eum uel censu uel testamento uel uindic
ta manumissum esse monstremus. Liber ostensus est quae alia pars erat
dandae libertatis. uel rursus si dubitetur an domus sit quaedam minus pspl cit dica
mus quoniam non est. nam uel tectum uel parietes uel fundamenta desunt.
ab una rursus parte factum est argumentum. oportet autem non solum in sub
stantiis uerum etiam modo temporibus quantitatibus totum partesque respicere.
idem namque dicamus aliquando in tempore praeteritas. rursus si simpliciter aliquid
proponamus in modo totum est sicut in adiectione aliqua pars fit in modo.
item si omnino dicamus si aliquid quantitate totum diximus si aliquid quan
titatis excerpimus quantitatis ponimus partem. eodem modo et in loco quod
ubique est totum est quod alicubi pars. horum autem omnium communiter dem
tur exempla. a toto ad partem secundum tempus. si deus semper est [et nunc est] a parte ad to
tum secundum modum si animal aliquo modo mouetur et simpliciter mouetur.
mouetur autem cum irascitur. uniuersaliter igitur et simpliciter mouetur. rur
sus a toto ad partem in quantitate sic uerus in omnibus apollo uates est.
uerum erit pyrrum romanos superare. rursus in loco si deus ubique est et h
ic igitur est. sequitur locus qui nuncupatur a causis. sunt uero plures causae.

id est quae uel principium praestant motus atque efficiunt, uel speciem formasque subiectis suscipiunt, uel propter ea quae aliquid, uel quae cuiuslibet forma est. Argumentum igitur ab efficiente causa, ut si quis iustitiam naturalem uelit ostendere, dicat: congregatio hominum naturalis est; iustitiam uero congregatio hominum fecit; iustitia igitur naturalis est. Quaestio de accidenti. Maxima propositio: quorum efficientes causae naturales sunt, ipsa quoque sunt naturalia. Locus ab efficientibus, quod enim unius cuiusque causa est. Rursus si quis Mauros arma non habere contendat, dicat idcirco eos minime armis uti quia his ferrum desit. Maxima propositio: ubi materia deest, et quod ex materia efficitur deficit. Locus a materia. Utrumque uero, id est ex efficientibus atque materia, uno nomine a causa dicitur. Et quae enim id quod efficit atque id quod operationi factum suscipit, eius rei efficit causa est. Sunt rursus a fine: sit propositum an iustitia bona sit; fiet argumentatio talis: si beatum esse bonum est, et iustitia bona est; hic est enim iustitiae finis, ut si quis secundum iustitiam uiuat, ad beatitudinem perducat. Maxima propositio: cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est. Locus a fine. Ab eo uero quae cuiusque forma est: ita non potuisse uolare Daedalum, quoniam nullas naturali forma pennas habuisset. Maxima propositio: tantum quemque posse quantum forma permiserit. Locus a forma. Ab effectibus uero et corruptionibus et usibus hoc modo: nam si bonum est domus, et constructio bonum est; bonum est domus; rursus si malum est destructio domus, bona est domus; et si bona est domus, malum est destructio domus; et si bonum est equitare, bonum est equus; et si bonus est equus, bonum est equitare. Est autem primum quidem exemplum a generationibus, quod idem ab effectibus uocari potest; secundum a corruptionibus; tertium ab usibus. Omnium autem maxime propositiones: cuius effectio bona est, ipsum quoque bonum est, et e conuerso; et cuius corruptio mala est, ipsum bonum est, et a conuerso; et cuius usus bonus est, ipsum bonum est, et e conuerso. A communiter autem accidentibus argumenta fiunt quotiens ea sumuntur accidentia quae relinquere subiectum

ł id est sitne eū rem cuius causae est;

Uel non possunt uel non solent ut si quis hoc modo dicat sapiens non pae
nitet. paenitentia enim malum factum comitatur. quod quia in sapiente non con
uenit ne paenitentia quidem. quaestio de accidenti. propositio maxima cui non in
est aliquid ei ne illud quidem quod eius est consequens inesse potest. locus a co
muniter accidentibus. expeditis igitur locis his qui ab ipsis terminis in propo
sitione positis adsumuntur. nunc de his dicendum est qui licet extrinsecus posita
argumenta tamen quaestionibus subministrant. hi uero sunt uel ex rei iu
dicio uel ex similibus. uel a maiore. uel a minore. uel a proportione. uel ex o p
positis. uel ex transumptione. Et ille quidem locus qui rei iudicium tenet
huiusmodi est. ut id dicamus esse quod uel omnes iudicant uel plures et hi uel sa
pientes uel secundum unamquamque artem peritia eruditi. huius exem
plum est. caelum esse uolubile quod ita sapientes atque in astrologia docti
ssimi iudicauerint. quaestio de accidente. propositio quod omnibus uel plu
ribus uel doctis uidetur hominibus ei contradici non posse. locus a rei
iudicio. a similibus uero hoc modo. si dubitetur an hominis proprium sit
esse bipedem. dicimus similiter inesse equo quadrupes et homini bipes.
non est autem equi quadrupes proprium. non est igitur hominis proprium
bipes. quaestio de proprio. maxima propositio. si quod similiter inest non
est proprium. ei id quidem de quo quaeritur esse proprium potest. locus a similibus.
hic uero in gemina diuiditur. haec enim similitudo aut in qualitate aut
in quantitate consistit. sed in quantitate paritas nuncupatur. id est aequa
litas. Rursus ab eo quod est magis. si quaeratur an sit animalis defini
tio quod ex se moueri possit. dicimus si magis oportet esse anima
lis definitionem quod naturaliter uiuat quam quod ex se moueri possit. non
est autem haec definitio animalis quam naturaliter uiuat. ne quis quidem quae
minus uidetur esse definitio quod ex se moueri possit animalis definitio esse
putanda est. quaestio de definitione. propositio maxima. si id quod magis

inesse videbitur non inest nec illud quidem quod minus inesse videtur inerit. Locus ab eo quod est magis; a minoribus vero converso modo. nam si neque hominis definitio animal gressibile bipes cum quidem minus videatur esse definitio hominis quam animal rationale mortale est, quoque definitio hominis quod dicitur animal gressibile bipes, erit definitio hominis animal rationale mortale. questio de definitione. maxima propositio: si id quod minus videtur inesse inest, et id quod magis videtur inesse inerit. multe autem diversitates locorum sunt ab eo quod est magis ac minus argumenta ministrantium quos in expositione topicorum aristotelis diligentius persecuti sumus. item ex proportione. sed quedam ab his audimus comparatio. questio de accidenti. proportione quoque in quaque re evenit id in eius proportionali evenire necesse est. locus a proportione. ex oppositis vero multiplex locus est. quattuor enim sibimet opponuntur modis. aut enim ut contraria adverso sese loco constituta respiciunt aut ut privatio et habitus aut ut relatio aut ut adfirmatio et negatio. quorum discretiones in eo libro qui de decem predicamentis scriptus est commemorate sunt ab his. hoc modo argumenta nascuntur a contrariis, si quaeratur an sit virtutis proprium laudari dicam minime quoniam nec vitii quidem vituperari. questio de proprio. maxima propositio quoniam contrariis contraria conveniunt. locus ab oppositis id est ex contrariis. rursus sit in questione positum an sit proprium oculis habentium videre dicam minime, eos namque qui vident aliquando etiam cecos esse contingit, nam in quibus est habitus in eis deperire potest privatio, et quod est proprium non potest a subiecto discedere, et quoniam veniente cecitate visus abscedit non esse proprium oculos habentium videre convincitur. questio de proprio proposita ubi privatio adesse potest ibi habitus proprium non est. locus ab oppositis secundum habitum ac privationem. rursus sit in questione positum

ut si quaeratur an sortes sint eligendi in civitatibus magistratus dicam minime quoniam nec in navibus quidem gubernator sorte perficitur. omnis enim proportionaliter esse gubernator habet ad navem ut magistratus ad civitatem. hic autem locus distat ab eo quod ex similibus ducitur. ibi enim una res cuilibet alii comparatur. in proportione vero non est similitudo rerum sed ...

patris sit proprium procreatorem esse dicare recte uideri quia filii est proprium
procreatum esse; ut enim sese habet pater ad filium ita procreator ad pro
creatum, quaestio de proprio, propositio maxima ad se relatorum propria
et ipsa ad se referuntur, locus a relatiuis oppositis; item sit in quaes
tione positum an sit animalis proprium moueri negem quia nec inanimanti
quidem est proprium non moueri; quaestio de proprio, propositio maxima op
positorum opposita esse propria oportere, locus ab oppositis secundum
affirmationem ac negationem; moueri enim et non moueri secundum
affirmationem ac negationem quae sibimet opponuntur. ex trans
sumptio uero hoc modo fit cum ex his terminis in quibus quaestio constituta est
ad aliud quiddam notius dubitatio transfertur atque ex eius probatione ea
quae in quaestione sunt posita confirmantur, ut socrates cum quid posset in
unoquoque iustitia quaereret omnem tractatum ad rei publicae transtulit
magnitudinem atque ex eo quod illic efficeret in singulis etiam ualere firma
uit, qui locus a toto forsitan esse uideretur, sed quoniam non haeret in his de
quibus proponitur terminis sed extra positam rem hoc tantum quia notior
uidetur assumitur idcirco ex transsumptione locus id conuenienti uoca
bulo nuncupatus est, fit uero haec transsumptio et in nomine quotiens
ab obscuro uocabulo ad notius argumentatio transfertur hoc modo,
ut si quaeratur an philosophus inuideat sitque ignotum quid philosophus
significet nomen dicemus id uocabulum notius transferentes non inui
dere qui sapiens sit; notius uero est sapientis uocabulum quam philosophi,
ac de his quidem locis qui extrinsecus adsumuntur idonee dictum est
nunc de mediis disputabitur, medii enim loci sumuntur uel ex ca
su uel ex coniugatis uel ex diuisione nascentes; casus est alicuius no
minis principalis inflexio in aduerbium ut a iustitia inflectitur ius
te, casus igitur est iustitia id quod dicimus iuste aduerbium; coniugata uero dicuntur

quae ab eo de diverso modo ducta fluxerunt, ut a iustitia iustus; haec igitur
inter se et ipsa iustitia coniugata dicuntur, ex quibus omnibus in promptu
sunt argumenta. Nam si id quod iustum est bonum est, et id quod iuste est bene est, et qui
ius iustus est bonus est, et iustitia bona est. Haec igitur secundum proprii nominis similitu
dinem consequuntur. Mixti vero loci appellantur, quoniam si de iustitia quae
ritur, et a casu vel a coniugatis argumenta ducuntur, neque ab ipsa
proprie atque coniuncte, neque ab his quae sunt extrinsecus posita viden
tur trahi, sed ex ipsorum casibus, id est quadam ab ipsis levi immutatione
deductis. Sunt igitur hi loci medii inter eos qui ab ipsis et eos qui sunt ex
trinsecus conlocantur. Restat locus a divisione qui tractatur hoc
modo. Omnis divisio vel negatione fit vel partitione; negatione ut si quis ita pro
nuntiet: omne animal aut habet pedes aut non habet; partitione
vero vel ut si quis dividat: omnis homo aut sanus aut aeger est. Fit
autem universa divisio vel ut generis in species, vel totius in par
tes, vel vocis in proprias significationes, vel accidentis in subiecta,
vel subiecti in accidentia, vel accidentis in accidentia, quorum
omnium rationem in eo libro diligentius explicavi, quem de divisi
one composui, atque idcirco ad horum cognitionem congrua
petantur exempla. Fiunt vero argumentationes per divisionem
tum ea segregatione quae per negationem fit, tum ea quae partitione, sed qui
bus his divisionibus utuntur ut directa ratiocinatione contendant aut in ali
quid inpossibile atque inconveniens ducunt atque ita id quod relinquerant rursus
adsumunt, quod facilius quisque cognosceret si prioribus analyticis operam dedisset.
Horum tamen in praesens talia praestabunt exempla notitiam. Sit in quaes
tione propositum an ulla origo sit temporis; quod qui negare volet id
nimirum ratiocinatione firmavit, nullo modo esse ortum, idque
directa ratiocinatione monstrabit hoc modo: quoniam mundus

Aeternus est, id enim Paulisper argumenti gratia concedatur, mundus; si vero sin
e tempore esse non potuit, tempus quoque est aeternum. sed quod aeternum est caret
origine; tempus igitur originem non habet. at si per impossibilitatem idem de
sideretur ostendendum dicitur hoc modo: si tempus habet originem non fuit semper tem
pus; fuit igitur quando non fuit tempus. sed fuit […]se significatio est temporis; fu
it igitur tempus quando non fuit tempus, quod fieri non potest; non igitur est ullum prin
cipium temporis positum. namque ut ab ullo principio coeperit inconveniens quidam
atque impossibile contingit fuisse tempus quando non fuerit tempus; redditur igitur ad alte
ram partem quod origine careat. sed haec quae ex [erased] negatione divisio est
cum per eam quaelibet argumenta sumuntur, nec quid fieri utrumque sit quod
adfirmatione et negatione dividitur; itaque sublato uno alterum manet,
positoque altero reliquum tollitur. vocaturque hic a divisione locus medius
inter eos qui ab ipsis duci solent atque eos qui extrinsecus adsumuntur; cum enim
quaeritur an nulla temporis sit origo, sumitur quidem esse originem et ex eo per propri
am consequentiam ad ipsa quae quaeritur fit impossibilitas et mendacium. syllogis
mus quo conclusio redditur ad prius quod verum esse necesse est, siquidem id quod
ei oppositum est ad inpossibile aliquid inconveniensque perducit. itaque
quoniam ex ipsa re de qua quaeritur fieri syllogismus solet, quasi ab ipsis locus
est ductus; quoniam vero non in eo permanet sed ad positum redit, quasi extrinse
cus sumitur; idcirco igitur hic a divisione locus inter utrumque medius
conlocatur; at vero ubique ex partitione sumuntur multiplici fiunt modo; ali
quotiens enim quae dividuntur simul esse possunt, ut si vocem in significatio
nes dividamus omnes simul esse possunt, velut cum dicimus amplector
aut actionem significant aut passionem, utrumque simul significare potest.
aliquotiens vero ut in negationis modo quae dividuntur simul esse non pos
sunt, ut aut sanus est aut aeger; fit autem ratiocinatio in priore quidem
modo divisionis cum quia omnibus adest quod quaeritur vel non adest,

Tum uero id accidit cum alicui adesse uel non adesse quod aliis adsit aut minime
ne cum in his explicandis diutius laboramus, si priores resolutoriis uel to
pica diligentius ingenium lectoris instruxerunt; nam si queratur
utrum canis substantia sit atque hęc divisio canis uel latrabilis a
nimalis est uel marinę uel beluę uel caelestis sideris nomen de
monstraret, quę per singula et canē latrabilē substantiā esse mari
nā quoque uel beluā et sidus substantiae posse supponi monstrauit ca
nē esse substantiā; atque hic quidē ex ipsis in questione ppositis uide
bitur argumenta traxisse; at in talib; syllogismis aut sanus
est aut aeger sed sanus est non est igitur aeger, sed sanus non est aeger
igitur est; uel ita sed aeger ē sanus igitur non ē, uel ita sed aeger non est
sanus igitur ē, ab his quę sunt extrinsecus sumptus est syllogismus id
est ab oppositis idcirco ergo totus hic a divisione locus inter utrosq;
medius esse phibetur, quasi negatione sit constitutus aliquo modo
quidē ex ipsis sumitur aliquo modo uero ab exteriorib; uenit; si
uero a partitione argumenta ducunt nunc quidē ab ipsis nunc uero
ab exteriorib; copiā prestant et ex grecis quidem themistii diligentis
simi scriptoris ac lucidi et omnia ad facultatē intellegentiae reuocan
tis talis locorū uidetur esse partitio; cum ita sint breuiter mihi locorū diui
sio commemorāda est ut nihil praeterea relectum esse mon
stretur quod non intra eam plexet̄ inclusum; de eo enim in qualibet questione
dubitat̄ id ita firmabit̄ argumentis ut ea uel ex his ipsis sumantur quę in ques
tione sunt constituta uel extrinsecus ducantur uel quasi in confinio horum
posita uestigent̄ ac preter hanc quidem divisionem nihil extra inueniri potest,
sed si ab ipsis sumit̄ argumentum aut ab ipsorū necesse est substantia sumat̄
aut ab his q; ea consequunt̄ aut ab his quę inseparabiliter accidunt uel eis ad
haerent et ab eorū substantia separari seiungiq; uel non possunt uel non

solent. Quae uero ab eorum substantia ducuntur ea aut descriptione aut in definitione
sunt et praeter haec a nominis interpretatione. Quae uero ea uel ut substantias continen
tia consequuntur talia sunt uel generis uel differentiae uel integrae formae uel
specierum uel partium loco circa eaque inquirantur adsistant ut uel causae
uel fines uel effectus uel corruptiones uel usus uel quantitas uel tempus uel sub
sistendi modus. Quod uero propriae inseparabile uel adhaerens accidens nuncu
patur id in communiter accidentibus numerabitur. Et praeter haec quid aliud uel cui
quam inesse possit non potest inueniri. Quibus ita positis inspiciamus nunc e
os locos quos dudum extrinsecus pronuntiabamus adsumi. Ea enim quae extrinse
cus adsumuntur non sunt ita separata atque disiuncta ut non aliquo modo
quasi e regione quadam ea quae quaeruntur aspiciant. Nam et similitudines
et opposita ad ea sine dubio referuntur quibus similia uel opposita sunt licet iu
re atque ordine uideantur extrinsecus conlocata. Sunt autem haec similitudo
oppositio magis ac minus rei iudicium. In similitudine enim uel rei similitu
do aut proportionis ratio continetur. Omnia enim similitudine retinentur. Oppo
sita uero in contrariis in priuationibus in relationibus in ne
gationibus constant. Comparatio uero maioris ad minus quaedam quasi simili
tudinis similitudo est. Rerum enim per se similium in quantitate discretio maius fa
cit ac minus. Quod enim omni qualitate omnique ratione disiunctum est id nullo
modo poterit comparari. Ex rei uero iudicio sunt argumenta quasi tes
timonium praebentia et sunt inartificiales loci atque omnino disiuncti nec rem po
tius quam opinionem iudiciumque sectantes. Transsumptionis uero loci nunc qui
dem in aequalitate nunc uero in maioris minorisue conparatione consistunt. Fit
enim ad id quod est simile aut ad id quod maius aut minus sit argumen
torum rationumque transsumptio. Hi uero loci quos mixtos esse praediximus
aut ex casibus aut ex coniugatis aut ex diuisione nascuntur in quibus
omnibus consequentia et repugnantia custoditur. Sed ea quidem quae ex defi

nitione uel genere uel differentia uel causis argumenta ducun
ducant demonstratiuis maxime syllogismis uires atque ordi
nem subministrant; reliqua uero uerisimilibus ac dialecticis. Atque
hi loci maxime in eorum substantia sunt de quibus in questione du
bitatur praedicatiuos ac simplices; reliqui uero ad hypotheticos et con
dicionales respiciunt syllogismos. Expeditis igitur locis et diligen
ter tractatis definitione, quae exemplorum etiam luce patefactis, dicen
dum uidetur quomodo hi loci maximarum sint differentiae propositionum.
Idque breui; neque enim longa disputatione res eget. Omnes enim ma
xime propositiones uel definitiones in eo quod sunt maxime non differunt sed in eo
quod haec quidem a definitione illa uero a genere uel alia euenia pr ab
aliis locis et his sive differre. Atque earum differentiae esse dicuntur.

THEMESTII EXPLICIUNT LOCI DIALECTICI

NUNC AD RETHORICOS UENIAMUS

RHETORICA ORATIO HABET PARTES SEX, PROEMIUM,
quod exordium est, narrationem, partitionem, confirmationem, repra
ehensionem, perorationem. Quae partis instrumenti rhetoricae facultatis
quoniam rhetorica cum omnibus suis speciebus nec potius inest eis deinerunt quam his de
ea quae peragunt administrabunt. Itaque et in iudiciali genere causarum necessari
us est ordo prohoemii et narrationis atque ceterorum et in demonstratiuo deli
beratiuoque necessaria sunt. Opus autem rethoricae facultatis docere et mo
uere, quod nihilominus his idem fere sex instrumentis id est orationis partibus admini
stratur. Partes autem rethoricae quoniam partes sunt facultatis ipse quoque orationis
partibus quasi instrumentis utentur atque uti ... ut ipso perentur eis deinerunt. Nam in ex
ordiis nisi quinque sint supradictae rethoricae partes ut inueniat, eloquatur,
disponat, meminerit, pronuntiet, nihil agat orator. Eodemque modo et reliquae fere
partes instrumenti nisi habeant omnes rethoricae partes frustra sunt.

huius autem facultatis effector orator est cuius est officium dicere adposite
ad persuasionem finis in ipso quidem bene dixisse id est dixisse adposite ad
persuasionem in altero vero persuasisse neque enim si quam impediant ora
torem quominus persuadeat facto officio finis non est consecutus sed his quidem
qui officio fuit contiguus et cognatus consequitur facto officio his vero qui
extra est saepe non consequitur neque tamen rethoricam suo fine con
tentam honore vacuavit haec quidem ita sunt mixta ut rethorica insit
speciebus species vero insint causis. Causarum vero partes status esse dicun
tur. Quos etiam aliis nominibus tum constitutiones tum quaestiones nomina
re licet qui quidem dividuntur ita ut rerum quoque natura divisa est sed a
principio quaestionum differentias ordia[illegible]mur quoniam rethoricae quaestio
nes circumstantiis involutae sunt omnes aut in scripti alicuius contro
versia versatur aut praeter scriptum ex re ipsa sumunt contentio
nis exordium et illae quidem quaestiones quae in scripto sunt quinque
modis fieri possunt uno quidem cum hic scripti verba defendit et ille
sententiam atque hic appellatur scriptum et voluntas alio vero cum in
ter se leges quadam contrarietate dissentiant quarum ex adversa
parte defendunt faciunt controversiam atque hic vocatur sta
tus legis contrariae tertium cum scriptum de quo contenditur
sententiam claudit ambiguam haec suo nomine ambiguitas nuncupa
tur quarto vero cum in eo quod scriptum est aliud non scriptum intel
ligitur quod quia per ratiocinationem et quandam syllogismi conse
quentiam vestigatur ratiocinativus vel syllogismus dicitur
quinto cum sermo scriptus est cuius non facile vis ac natura cla
rescat nisi definitione detecta sit hic vocatur finis in scripto
quos omnis a se differre non est nostri operis verum rethorici
demonstrare haec enim speculanda doctis non rudibus discen

da proponimus quamuis de eorū differentia in topicorū commentis per
transitu disseruerim earū autem constitutio   nū quae pręter
scriptum in ipsarum rerum contentione sunt positę ita differenti
ae segregantur uterumquoque ipsarum natura diuisa est;
in omni enim rethorica quaestione dubitatur an sit quid sit qua
le sit; et propter haec an iure uel more possit exerceri iudiciū
sed si factū uel res quę intenditur ab aduersario negatur; quęs
tio est utrum sit eaque coniecturalis constitutio nominatur;
quod si factum quidem esse constiterit sed quid nā sit id quod fac
tum est ignoretur qm̄uis eius definitione monstranda est; fini
tiua dicitur constitutio at si et esse constiterit et de rei definitione
conueniat sed quale sit inquiratur tunc quia cui generi subici
debeat ambigitur generalis qualitas nuncupatur; in hac uero
quęstione et qualitatis et quantitatis et conparationis status
uersatur; sed qm̄ de genere quęstio ē secundū generis formam in
plura necesse est hanc constitutionem membra distribui; omnis enim
quęstio generalis id est cum de genere et qualitate uel quantita
te quęritur facti in duas tribuitur partes; nam aut in pręterito quęritur de qualitate proposita aut in pręsens aut in fu
turum; si in preteritum iuridicialis constitutio nuncupatur;
si praesentis uel futuri temporis tenet quęstionem negoti
alis dicitur; iuridicialis uero cuius inquisitio pręteritum
respicit duabus partibus segregatur; aut enim in ipso fac
to uis defensionis inest et absoluta qualitas nuncupatur.
aut extrin secus adsumitur et adsumtiua dicitur constituti
o; sed hec in partes quattuor deriuatur; aut enim conceditur
crimen aut remouetur aut refertur aut qd est culpatum cō

paratur; concedit crimen cum nullam introducit facti defensionem sed ueniam
postulat. id fieri duobus modis potest, si deprecaris aut purges. deprecaris
cum nihil excusationis attuleris; purgas cum facti culpam ab his adscribit quibus obsis
ti obuiarique non possit, neque tamen personae sit; id enim in aliam constitutionem cadit.
sunt uero haec imprudentia casus atque necessitas. remouetur uero crimen cum ab eo
qui incessit transfertur in alium; sed remotio criminis duobus fieri modis potest, si a
ut causa referatur aut factum; causa refertur cum aliena potestate aliquid fac
tum esse contenditur; factum uero cum alius aut potuisse aut debuisse facere de
monstratur. atque haec in his maxime ualent, si eius hominis in nos intendatur actio
quod non fecerimus id quod oportuit fieri. refertur crimen cum iuste in aliquem fa
cinus commissum esse conceditur, quoniam his in quem commissum sit iniurius saepe
fuerit atque id quod intenditur meruit pati; comparatio est cum propter meliorem utili
oremue re factum quod aduersarius arguit commisisse se defendit. atque haec acte
nus; nunc de inuentione tractandum est; ius enim prius quidem dialecticos dedimus
nunc rhetoricos promimus locos quos ex adtributis personae ac negotio uenire neces
se est. persona est quae in iudicium uocatur, cuius dictum aliquod factum ue reprehenditur. ne
gotium factum dictum ue personae propter quod in iudicium uocatur. itaque in his duobus
omnis locorum ratio constituta est. quae enim habent reprehensionis occasio
nem, eadem nisi ad excusabilem partem uergunt defensionis copiam ministrant.
ex isdem enim locis et accusatio et defensio quae consistit. si igitur persona in iu
dicium uocatur neque factum dictum ue ullum reprehenditur causa
esse non poterit, nec uero factum dictum ue aliquod in iudicium proferri po
test si persona non existet. itaque in his duobus omnis iudicii uirtus
uersatur in persona scilicet atque negotio; sed iudicium est per
sonae quae in iudicio uocatur, negotium factum dictum ue personae
propter quod reus statuitur. persona igitur et negotium suggere
re argumenta non possunt, de ipsis enim quaestio est de quibus

aut dubitatur e a dubitationi fidē facere nequeunt; argumenta ille
ro erat ratio rei dubiae faciens fidē faciunt aut negotio fidem
ea quae sunt p(er)sonis ac negotiis adtributa ac si quā de p(er)sona ne
gotio faciat fide uel ut si credatur contra rep(u)blicā sensisse ca
tilinā q(uonia)m personae ē uitiosa ut turpitudine denotata tunc non in
eo q(uo)d p(er)sonae ē et in iudiciū uocatur fide negotio facit sed in e
o q(uo)d ex attributis p(er)sonae quandā suscipit qualitatē; sed ut re
rū ordo clarius conliquiscat de circūstantiis arbitror esse di
cendū; circūstantiae sunt quę conuenientes substantiam
quaestionis efficiunt; nisi enim sit qui fecerit et quod fecerit
causaque cur fecerit locus tēpus que quo fecerit modus et iam
facultas qua si desint causa non stabit; has igitur circumstan
tias in gemina cicero partitur ut ea quę ē quis circūstantiam
in adtributis p(er)sonę ponat reliquas uero circūstantias in adtribu
tis negotio constituat; et primum quidē ex circū stantiis ea quę
est quis quā personae adtribuit secat in undecem partes; no
men ut uerres natura aut barbarus uictus ut amicus nobiliū
p(er)sona ut diues studiū ut geometria casus ut exul affectio ut a
mans habitus ut sapiens consiliū facta e orationis ea quę extra
illud factū dictūq; sunt q(uo)d nunc in iudiciū deuocatur reliquas
uero circūstantias q(ue); sunt quid cur quando ubi quomodo qui
bus auxiliis in adtributis negotio ponit quid et cur dicens conti
nentia cū p(er)sonae negotio quid cur in causa constituens ea enim causa
ē unius cuiusq; facti propter quā facta ē quid uero secat in quatuor
partes in summā facti ut parentis occisio ex hac maxime locus sumit(ur)
āplificationis ante factū ut concitus rapuit gladiū dū stu uehe
menti p(er)cussit p(atre)m post factū in abdita sepeliuit; omnia cū sint facta

tamen quoniam ad gestum negotii de quo quaeritur pertinent non sunt ea facta
quae in adtributis personae numerata sunt; illa enim extra negoti-
um quod extra posita persona informant ut fidem negotio praestan-
de quo versatur intentio; haec vero facta quae continentia sunt
cum ipso negotio ad ipsum negotium de quo quaeritur pertinent; postre-
mas vero quattuor circumstantias Cicero ponit in gestione nego-
tii quae est secunda pars adtributorum negotii, sed et eam quidem circum-
stantiam quae est quando diu et in tempus ut modo et effecit et in oc-
casione ut cunctis dormientibus; eam vero circumstantiam quae est
ubi locum dicit ut in cubiculo fecit; quomodo vero ex circumstan-
tiis modum ut clam fecit; quibus auxiliis circumstantiam facultatem
appellat ut cum multa exercitu; quorum quidem locorum et sic ex circum-
stantiarum naturalis discretio clara est; nos tamen benivolentius
faciemus si uberiores ad se differentias ostendamus; nam cum
ex circumstantiis aliam Tullius proposuerit esse continentia cum ipso ne-
gotio aliam vero in gestione negotii atque in continentibus cum ipso
negotio illum admiravere locum quem appellavit dicens ex ipsa
plationis significatione idem videtur esse locus hic dicens et qui est
in gestione negotii sed non ita est quia dicens illud est quod eo tempore
admissum est dum facinus perpetratur ut paulo ante; in gestione vero ne-
gotii ea sunt quae et ante factum et dum fit et post factum quod gestum
tum est continentur in omnibus enim tempus locus occasio modus facul-
tas inquiritur; rursus dum fit factum est quod administratur et ne-
gotium; quae vero sunt in gestione negotii non sunt facta sed fac-
to adherent; in illis enim tempus occasionem locum modum facultatem
facta esse consentit sed ut dictum est quae cui libet facto adhe-
rentia sint atque in nullo modo derelinquant quia quadam

ratione subiecta sunt ipsi q̄d gestui ē negotio, ut ea q; sunt in gestio
ne negotii sine his quae sunt continentia cū ipso negotio esse poss[un]t,
potest enim locus et tēpus et occasio et modus et facultas fac
ticiuus liber intellegi etiā si nemo faciat q̄d illo loco uel tē
pore uel occasione uel modo uel facultate fieri posset, ita q;
ea quae s[un]t in gestione negotii sine heis quae s[un]t continentia cū ipso ne
gotio esse poss[un]t, illa uero sine his esse non possunt, factum
enim preter locū tēpus occasionē modū facultatē quae es
se non poterit atq; haec s[un]t quae in adtributis p[er]sonae ac nego
tio consistant uelut in dialecticis locis ea quae l in ipsis cohe
rent de quib; queritur, reliqua uero quae uel sunt adiuncta ne
gotio uel gesti negotii consequuntur talia s[un]t qualia in dia
lecticis locis ea quae secundū themesthium qui de partim
rei · substantiam consequuntur partim sunt extrinsecus partim
uersantur medii, secundum ciceronē uero inter affecta nu
merata sunt uel extrinsecus posita; sunt enim adiuncta ne
gotio ipsa etiam quae fidē faciunt questioni affecta quod
q̄dāmodo ad id de quo queritur respicientia negotiū quod de
agitur hoc modo, nam cum circumstantiae septem quae in
adtributis personae uel negotio numeratae sunt haec cū
coeperit comparari et quasi in relationem uenire si quid
ad se continens refertur uel ad id quod · coniunctum est aut
species aut genus aut aliud referatur quod ab eo longissime distet
contrarium ac si ad finē suū atque exitum referatur e
uentus eo de quoque modo ad maiora et minora et pari
a conparantur atque omnino tales loci in his quae s[un]t ad aliquid
considerantur tā maius quā minus quā simile quā aequē

agnum aut disparatum accedunt circumstantiis quae in adtributis
negotio atque personae numeratae sunt ut cum ipsae circumstantiae
aliis conparantur fiat ex his argumentum facta dictaue quod in iu
dicium trahitur; distat autem a superioribus quod superiores loci uel
facta continebant uel factis ita adaerebant ita separari non
possint ut locus tempus et cetera quae gestum negotium non
relinquunt; haec uero quae sunt adiuncta negotia non inherent
ipsi negotio sed accedunt circumstantiis et tunc demum argu
menta praestant cum ad comparationem uenerint sumuntur ue
ro argumenta non ex contrarietate sed ex contrario et non ex
similitudine sed ex simili ita appareat ex relatione sumi argumen
ta in adiunctis negotio et ea esse adiuncta negotio quae sunt ad
ipsum de quo agitur negotium affecta; consequitio uero quae praes
quarta est eorum quae negotiis adtributa sunt neque in ipsis in
est rebus neque rerum substantiam relinquunt neque ex com
paratione repperiuntur sed rem gestam uel antecedunt uel
etiam consequuntur atque hic totus locus extrinsecus est;
primum enim quaeritur id quod factum est quo nomine appellari
conueniat in quo non de re sed de uocabulo laboratur quid deinde
auctores eius facti et inuentionis conprobatores atque aemu
li id totum ex iudicio et quodam testimonio extrinsecus posito
ad subsidium confluit argumenti deinde et quae eius rei sit ex
consueto pactio iudicum scientia artificum deinde natura
eius euenire uulgo soleat an insolenter et raro homines id
sua auctoritate conprobare an offendere in his consuerint
et cetera quae factum aliquod similiter confestim aut inter
uallo solent consequi quae necesse est extrinsecus posita.

ad opinionem magiſ tendere quam ad ipſam rerum naturam; ita
que in hec quattuor licet negotiiſ adtributa diuidere ut ſint par
tim continentia cum ipſo negotio quae facta eſſe ſuperiuſ dic
tum eſt partim in geſtione negotii quae non eſſe facta ſed factiſ
adherentia dudum monſtrauimuſ partim adiuncta negotio;
hec ut dictum eſt in relatione ponuntur partim geſtum nego
tium conſequuntur; horum fideſ extrinſecuſ ſumitur ac de
rethoriciſ quidem lociſ ſatiſ dictum nunc illud eſt explican
dum quae ſit hiſ ſimilitudo cum dialecticiſ quae uero diuerſi
taſ quod cum idonae ac conuenienterque monſtrauero pro
poſitio operiſ explicetur intentio. Primo adeo ut in dialecti
ciſ lociſ ſicut themiſtio placet alii ſunt qui in ipſiſ haerent de qui
buſ quaeritur alii uero adſumuntur extrinſecuſ alii uero me
dii inter utroſque locati ſunt ſic in rethoriciſ quoque lociſ
alii in perſona atque negotio conſiſtunt de quibuſ ex ad
uerſa parte certatur alii uero extrinſecuſ ut hi qui geſtum
negotium conſequuntur alii uero medii quorum proximi qui
dem negotio ſunt hi qui ex circumſtantiiſ reliqui in geſtio
ne negotii conſiderantur illi uero qui in adiunctiſ nego
tio conlocantur ipſi quoque inter.

Medios locos posita sunt qui in negotium de quo agitur quadam affectione respici
unt uel si quis ea quidem quae personis adtributa sunt
uel quae continentia sunt cum ipso negotio uel in gestione negotii conside
rantur his similia locis dicat qui ab ipsis in dialectica tribuuntur de
quibus in quaestione dubitatur consequentia uero negotio ponat extrin
secus adiuncta uero inter utrumque constituat ciceronis uero diuisioni
hoc modo fit similis nam ea quae continentia sunt cum ipso negotio uel ea
quae in gestione negotii considerantur in ipsis herent de quibus queritur,
ea uero quae adiuncta sunt inter affecta ponuntur, sed ea quae gestum
negotium consequuntur extrinsecus conlocata sunt, uel si quis ea quidem
quae continentia sunt cum ipso negotio in ipsis haerere arbitretur affecta ue
ro esse ea quae sunt in gestione negotii [illegible] a uel adiuncta negotio. Extrinsecus
uero ea quae gestum negotium consequuntur nam iam illae perspicuae communita
tes quod quidam ipsi pene in utrisque facultatibus uersantur locaut genus sit pars.
Ut similitudo ut contrarium ut maius ac minus et communitatibus quidem satis
dictum, differentiae uero illae sunt quod dialectica etiam thesibus apta sit rethorica
tantum ad hypothesis id est ad quaestiones informatas circumstantiis ad
sumuntur, nam sicut [illegible] ipsae quoque facultates semetipsis uniuersalitate
et particularitate distant ita et earum loci ambitu & contractione discre
ti sunt, nam dialecticorum locorum maior est ambitus et quoniam praeter circumstan
tias sunt quae singulares faciunt causas non modo ad thesis utiles fuerunt
etiam ad argumenta quae in hypothesibus posita sunt eos quoque locos qui ex circum
stantiis constant claudunt atque ambiunt, itaque fit ut semper
egeat rethor dialecticis locis dialecticus uero suis possit esse con
tentus, rethor enim quoniam causas ex circumstantiis tractat ex
hisdem circumstantiis argumenta praesumit quae necesse est ab uniuer
salibus et simplicioribus confirmari qui sunt dialectici, dialecticus

uero qui prior est posteriore non eget nisi aliquando inciderit ques-
tio personae ut cum sit incidens dialectico ad probandam suam
thesin causa circumstantiis inclusa tum demum rethoricis utatur. Loci itaque
in dialecticis locis ita contigit a genere argumenta sumuntur id est ab
ipsa generis natura sed in rethoricis ab eo genere quod illi genus est de
quo agitur nec a natura generis sed a re scilicet ipsa que genus est sed
ut progrediatur ratio ex eo pendet quod natura generis ante pre-
cognita est; ut si dubitetur an fuerit aliquis ebrius dicitur si re-
fellere uelimus non fuisse quoniam nulla in eo luxuries antecesserit idcirco nimirum quia cum luxuries ebrietatis quasi quoddam
genus sit cum luxuries nulla fuerit ne ebrietas quidem fuit; sed hoc pen-
det ex altero; caret enim si luxuries non fuit ebrietas esse non potuit ex
natura generis demonstratur quod dialectica ratio subministrat un-
de enim genus abest inde etiam species abesse necesse est; quoniam ge-
nus species non relinquit et de similibus quidem et de contrari-
is eodem modo in quibus maxima similitudo est inter rethoricos
ac dialecticos locos; dialectica enim ex ipsis qualitatibus retho-
rica ex qualitatem suscipientibus rebus argumenta uestigat;
ut dialecticus ex genere id est ex ipsa generis natura rethor ex
ea re quae genus est; dialecticus ex similitudine rethor ex simili id
est ex ea re que similitudinem cepit eodem modo illa ex contrarietate
hic ex contrario. Memoriae quoque condendum est topica oratoribus
dialecticis poetis et iuris peritis communiter quidem argumenta praes-
tare sed quando aliquid specialiter probant ad rethores poetas iuris-
peritosque pertinent; quando uero generaliter disputant ad di-
alecticos attinere manifestum est; mirabile plane genus ope-
ris in unum potuisse colligi quicquid mobilitas ac uarietas humane

menias in sensibus exquirendis per diuersas causas poterat inuenire
conclusit. Liber uac uoluntariu intellectu in quocuque se uerterit
quascuque cogitationes intrauerit in aliquid eoru quae predicta sunt neces
se est ut manu cadat ingenii. Il lud aute co petens iudicauimus reca
pitulare breuiter quoru labore in latinu eloquiu uirtute peruenerint
ut nec auctoribus gloria sua pereat et nobis plenissime rei ueritas inno
tescat. Isagogen transtulit patricius boetius comenta quae eius gemina
derelinquens. Categorias idē trantulit patricius boetius cuius comen
tatribus libris ipse quoque formauit. Perihermenias supramemora
tus patricius boetius transtulit in latino cuius comenta ipse dup
plicia minutissima disputatione tractauit. Apuleius uero madau
rensis sillogismos cathegoricos breuiter enodauit. Supramemo
ratus uero patricius boetius de sillogismis hipotheticis luci
dissime pertractauit. Topica aristotelis uno libro cicero trans
tulit in latinu cuius comenta prospector atque amator latino
ru patricius boetius octo libris exposuit. Nam et predictus
boetius patricius eadē topica aristotelis octo libris in latinu
uertit eloquiu. Considerandu est autem quod quia locus se ad tu
li in hac parte libri habuimus quid inter sit inter artem et discipli nā
ne se diuersitas nominu permixta confundat. Inter artem et discipli
nā plato et aristotelis opinabiles magistri secularium litteraru
hanc differentiam esse uoluerunt dicentes artem esse abitudine ope
ratrice contingentiu quae se et aliter habere possunt. Disciplina
uero est quae de his agit quae aliter euenire non possunt. Nunc ergo ad
mathematica ueniamus initium. DE MATHEMATICA.

MATHEMATICA Quam latine posumus dicere doctrinalem scientia est quae
abstractam considerat quantitatem. Abstracta enim quantitas dicitur quam in
tellectu a

materia separantes vel ab aliis accidentibus, ut est par, impar vel
alia huiuscemodi, quae in sola ratiocinatione tractamus. Haec ita divi
ditur. DIVISIO MATHEMATICAE

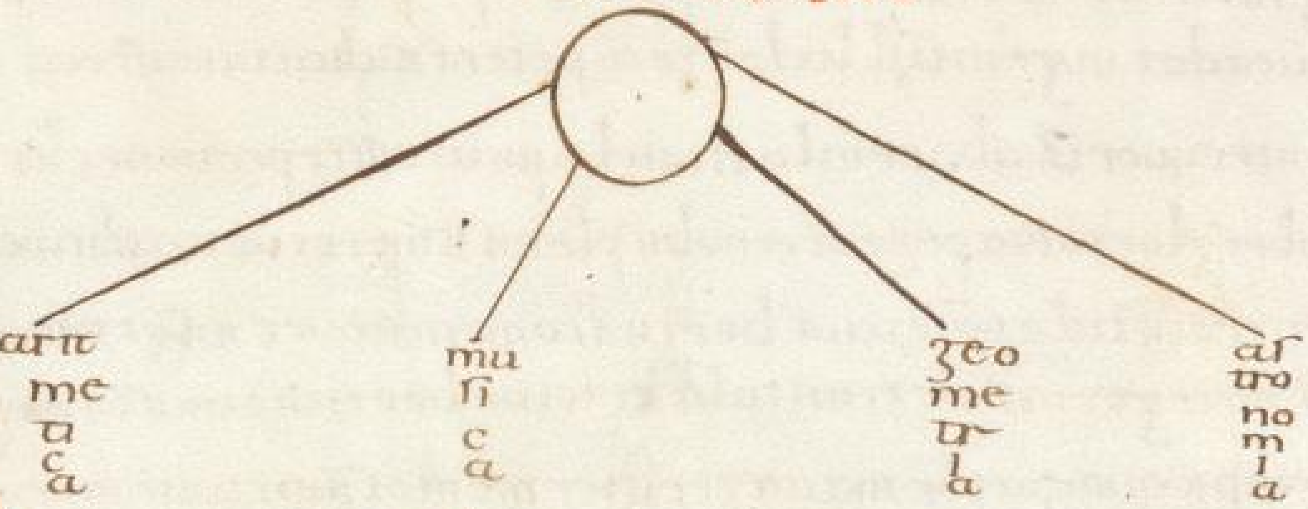

Aritmetica est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. ⁊ in sonis.
Musica est disciplina quae de numeris loquitur qui ad aliquid sunt his qui inveniuntur
Geometria est disciplina magnitudinis inmobilis et formarum
Astronomia disciplina est cursus caelestium siderum quae figuras con
templatur omnes et habitudines stellarum circa se et circa terram
indagabili ratione percurrit. Quas suo loco paulo latius exponemus
ut earum commemoratarum rerum virtus competenter possit ostendi.
Modo de disciplinarum nomine disseramus. Disciplinae sunt quae
sicut iam dictum est numquam opinionibus deceptae fallunt et i
deo tali nomine nuncupantur quia necessario suas regulas
servant. Haec nec intentione crescunt nec subductione minuun
tur nec aliis varietatibus permutantur sed in propria permanentes
regulas suas inconvertibili firmitate custodiunt. Has dum fre
quenti meditatione revolvimus sensum nostrum acuunt limum
que ignorantiae detergunt et ad illam inspectivam contempla
tionem si tamen sanitas mentis arrideat domino largiente perducunt. Scire
autem debemus Iosephum Hebreorum doctissimum in primo libro an
tiquitatum titulo nono dicere arithmeticam et astronomiam Abraham

primum hegiptius tradidisse, unde semina suscipientes ita sunt homines acerrimi ingenii· excoluisse sibi reliquas latius disciplinas quas merito sancti patres nostri legendas studiosissimis persuadent quoniam ex magna parte per eas a carnalibus rebus appetitus noster abstrahitur & faciunt desiderare quae praestante domino solo possumus corde conspicere quocirca tempus est ut de eis singulatim ac breviter disserere debeamus.

DE ARITHMETICA · III

Scriptores saecularium literarum inter disciplinas mathematicas primam omnium arithmeticam esse voluerunt propterea quoniam musica et geometria et astronomia quae sequuntur indigent arithmeticam ut virtutes suas valeant explicare, verbi gratia simplum ad duplum quod habet musica indiget arithmetica; geometria vero quod habet trigonum quadriangulum vel his similia· idem indiget arithmetica; astronomia etiam quod habet in motu siderum numeros punctorum indiget arithmetica; arithmetica vero ut sit neque musica neque geometria neque astronomia egere cognoscitur, propterea his fons et mater arithmetica repperitur. quam disciplinam pythagoras sic laudasse monstratur ut omnia sub numero et mensura a deo creata fuisse memoraret dicens alia in motu alia in statu esse formata ut tamen nulla earum praeter ista quae dicta sunt substantiam percepissent, credo trahens hoc initium ut multi philosophorum fecerunt ab illa sententia prophetali quae dicit omnia deum mensura numero et pondere disposuisse, haec enim quae consistit ex quantitate discreta quae pariter genera numerorum nullo sibi communiter mino sociata, v enim ad x· VI ad IIII· VII ad III· per nullum communem terminum alterutra sibi societate nectuntur.

Arithmetica vero dicitur eo quod numeris praeest.

Numerus vero est ex monadibus multitudo composita ut III· V· X· XX· et cetera ut parilitas imparilitas et cetera

Intentio arithmeticae est docere nos naturam abstracti numeri et quae ei accidunt ut verbi gratia;

NUMERUS AUTEM DIUIDITUR

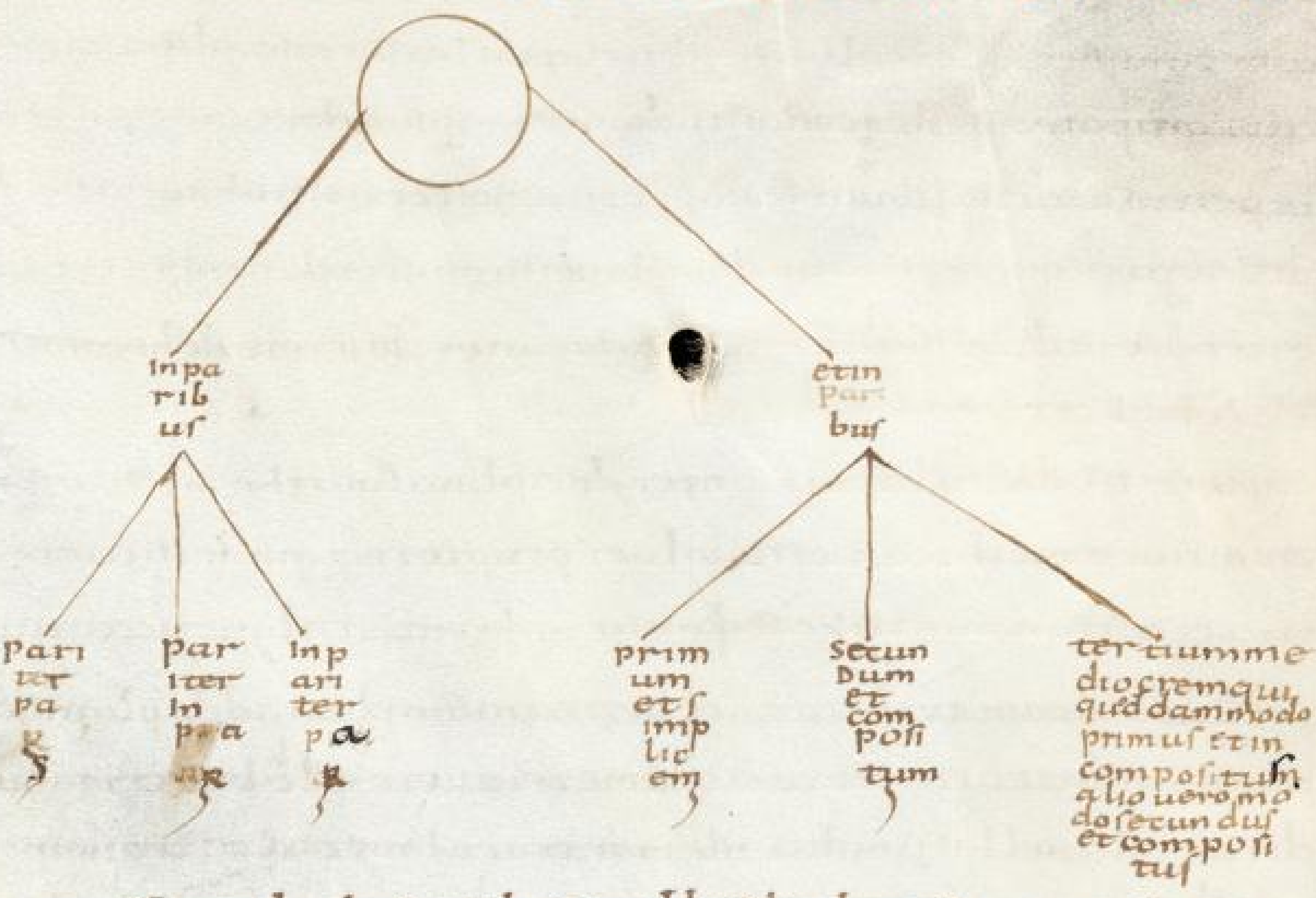

Par numerus e qui in duabus partibus equalibus diuidi potest ut IIII. VI. VIII. X. et reliqui.

Inpar numerus est qui in duab; partib; aequalibus diuidi nullatenus potest ut III. V. VII. VIIII. XI. et reliqui.

Pariter par numerus est cuius diuisio in duabus aequalibus partibus fieri potest usque ad monadā ut uerbi gratia LXIIII diuiditur in XXXII. XXXII. in XVI et XVI. in VIII. VIII. in IIII. IIII. in duo II uero in I. et I.

Pariter inpar numerus est qui similiter solummodo in duab; partibus diuidi potest equalibus ut X in V. XIIII. in VII. XVIII in VIIII. et his similia.

Inpariter par numerus est qui plures diuisiones secundū aequalitatē parti ū recipere potest non tamen usque ad as semper ueniat ut uerbi gratia XXIIII in bis XII. XII. in bis VI. sex uero in bis III et amplius non procedit.

Primus et simplex numerus est qui monadicā mensurā solā recipere potest ut uerbi gratia III. V. VII. XI. XVII et his similia.

Secundus et cōpositus numerus est qui non solum monadicam mensurā sed et arith meticā recipere potest ut uerbi gratia VIIII XV XXI et his similia.

Mediocris numerus est qui quodā modo simplex et incōpositus esse uidetur alio uero modo secundus et cōpositus ut uerbi gratia VIIII ad XXV dū cōparatus fuerit primus est et incōpositus quia non habet cōmunē numerum nisi solū monadicū ad XXV uero si cōparatus fuerit secundus est et cōpositus quoniam inest illi comunis numerus preter monadicū id est trinarius numerus qui nouem mensurat ter terni et XV ter quini.

ALTERA DIVISIO DE PARIBUS ET INPARIBUS.

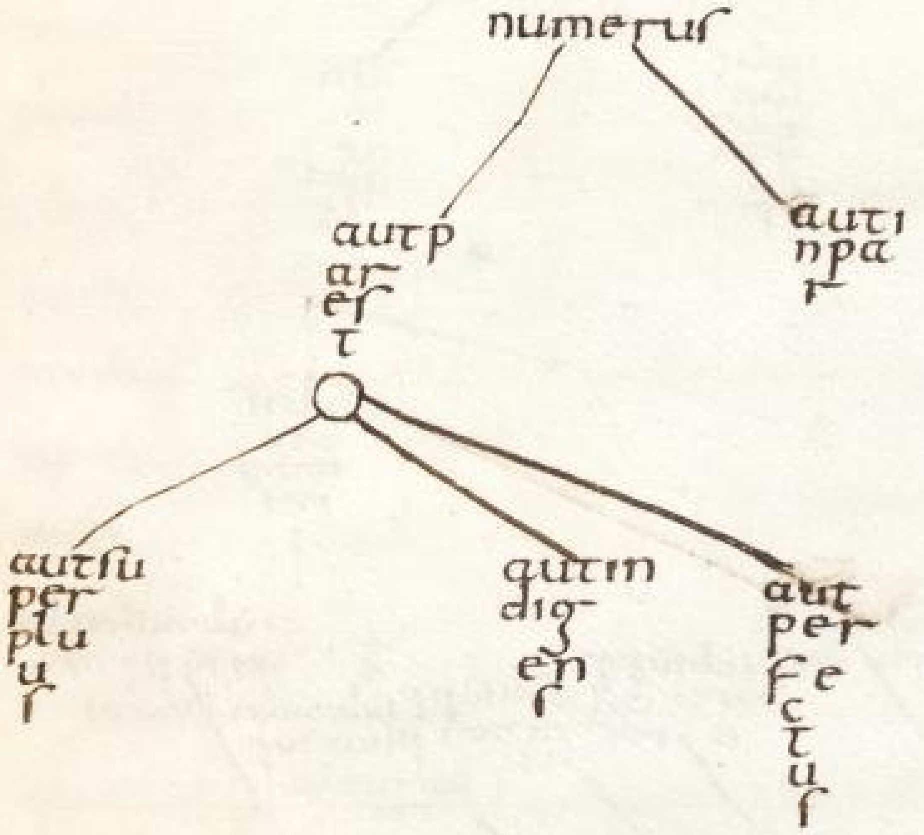

Superfluus numerus est qui descendit de paribus is dū par sit superfluas partes quantitatis suae habere uidetur ut XII habet medietatē VI sexta pars II quarta pars III tertia pars IIII et duodecima pars I qui ōnes as sūmati fiunt XVI.

Indigens numerus est qui et ipse de paribus descendit is quantitatis suae summā partiū inferiorē habet ut VIII cuius medietas IIII quarta pars II octaua pars I quae simul congregatae partes fiunt VII.

Perfectus numerus est qui tamen et ipse de paribus descendit is dū par sit ōnes partes suas simul as sumptas III tertia pars II sexta pars I quae as sūmatae aequales abet ut VI cuius medietas

parteſ faciunt [illegible] ipſum ſenarium numerum.

TERTIA DIVISIO TOTIUS NUMERI OMNIS NUMERUS

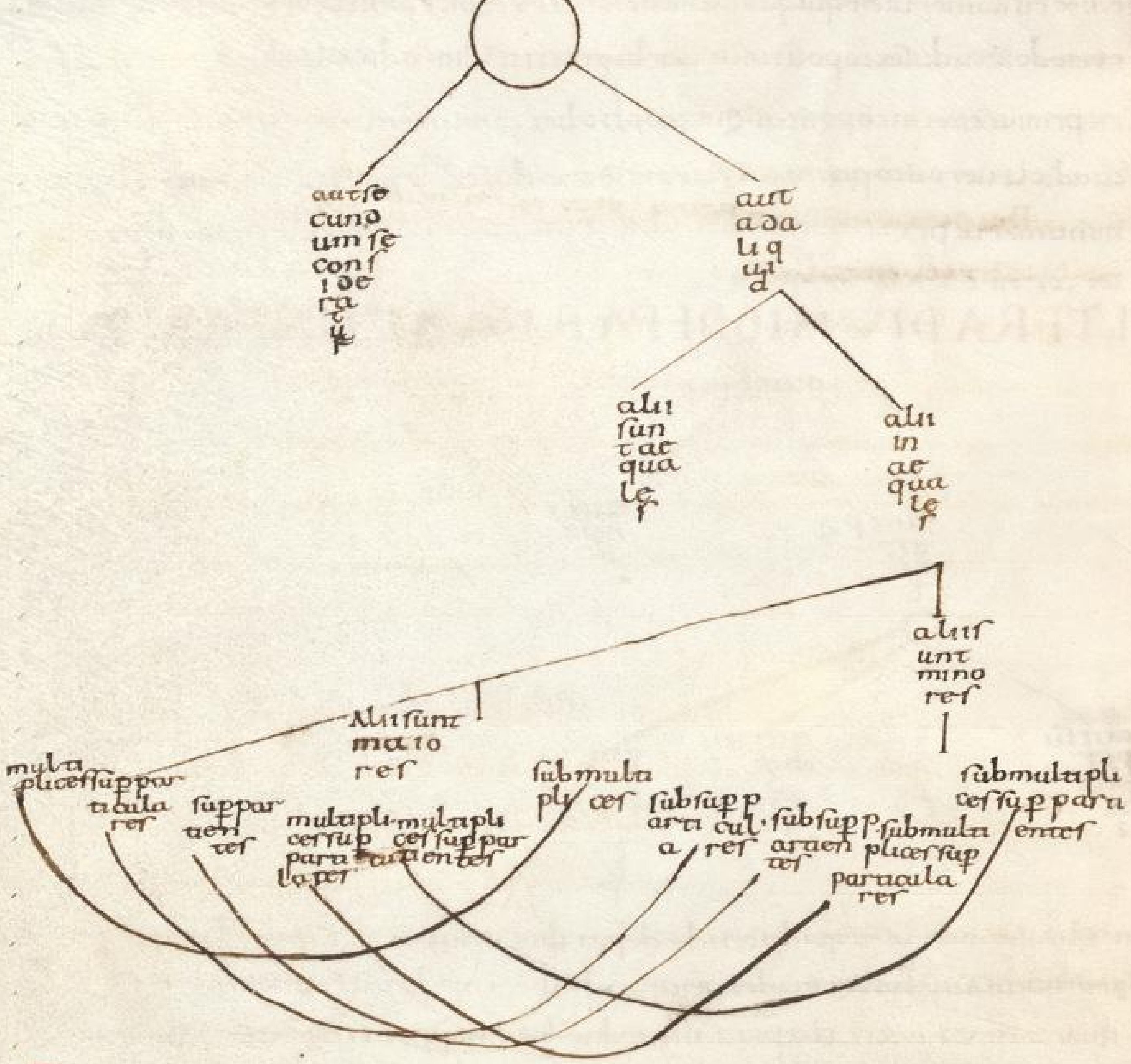

Per ſe numerus eſt qui ſine relatione aliqua dicitur ut III IIII V VI et ceteris ſimiles

Ad aliquid numerus eſt qui relatiue ad alios cōparatur. Ut uer. bigratia IIII ad II du cōparatus fuerit duplex dicitur et multiplex ſex ad III VIII ad IIII X ad V et iterū ad II triplex ſex ad II VIIII ad III et ceteri.

Aequales numeri dicuntur qui ſecundū quantitatē aequales ſunt ut uer

bigratia · II ad · II · III · ad III · X · ad X · C ad C · et ceteri ·

Inequales numeri ſunt · Qui ad inuicem cōparati inequalitatē demonſtrāt ut · III · ad · II · IIII · ad · III · V ad · IIII · X · ad · VI · et uniuerſaliter · maior minori aut minor maiori huiuſmodi dū cōparatus fuerit inequalis dicitur

Maior numerus eſt qui habet in ſe illū minorē numerū ad quē cōparatur et aliquid pluſ ut uerbi gratia quinarius numerus trinario numero fortior eſt eo quod habeat quinarius numerus in ſe ternariū numerū et alias partes eius duas et reliqui tales ·

Multiplex numerus eſt qui habet in ſe minorē numerū biſ aut ter aut quater aut multipliciter uerbi gratia duo ad unū dū comparati fuerint duplex eſt · III · ad · I · triplex quattuor quadruplex et reliqui contra ;

Submultiplex numerus eſt qui intra multiplicem continetur biſ aut ter aut quater aut multipliciter ut uerbi gratia · unus a duobus · biſ continetur a tribus ter a quattuor quater · a quinque quinquies et ab aliis multipliciter ·

Superparticularis numerus eſt dū fortior continet in fra ſe inferiorē numerū circa quē cōparatur ſimiliter et unā partē eius · ut uerbi gratia · III · ad · II · dū cōparati fuerint continent in ſe duo et aliū unū qui media pars eſt duorū · IIII · ad · III · dū cōparati fuerint continent in ſe · III · et alium · I · qui eſt tertia pars triū iterū · V · ad · IIII · dū cōparati fuerint · habent in ſe quaternariū numerū · et aliū ūū qui quarta pars eſt ſe dicitur quaternarii numeri et ceteri tales ·

Subſuperparticularis numerus eſt minor qui continetur in fortiore numero cū alia una parte ſua aut media · aut tertia aut quarta aut quinta ut uerbi gratia · II ad · III · IIII · ad · V · V · ad VI et ceteri ·

Superpartiens numerus eſt qui in ſe inferiorē numerū totū cōtinet et ſuper hoc alteras partes eius duas aut · III · aut · IIII · aut · V · aut alias · ut uerbi gratia · V · ad · III · dū cō parati fuerint habet in ſe quinarius

numerus trinariū numerū et super haec alias partes eius duas. VII ad IIII dū comparati fuerint habent in se IIII et alias III partes eius. VIIII ad V dū cōparati fuerint habent in se quinque et alias IIII partes eius

Subsuppartiens numerus est qui continetur in numero suppartienti cū aliquibus partibus suis duabus aut tribus aut pluribus ut uerbi gratia III continentur a quinq; cū aliis duab; partib; suis quattuor a VII cū trib; partib; suis. V a nouē cū quattuor partib; suis.

Multiplex superparticularis numerus est qui dū cōparatus ad inferiorē sibi numerū fuerit continet in se totum inferiorē numerum multipliciter cū aliqua parte eius ut uerbi gratia V ad II dū cōparati fuerint continent in se bis binī et unā partē eius VIIII ad IIII dū cōparati fuerint continent in se bis IIII et unā partē eius et ceteri.

Submultiplex superparticularis numerus est qui dū ad fortiorē sibi numerū cōparatus fuerit continetur a fortiore sibi multipliciter cū alia parte sua ut uerbi gratia II ad V dū cōparati fuerint continentur ab eo bis cū una parte sua.

Multiplex superpartionalis numerus est qui dū cōparatus ad inferiorē sibi numerū fuerit cōtinet eū multipliciter cū aliis partibus eius ut uerbi gratia VIII ad III dū cōparati fuerint continent in se bis terni cū aliis duabus partibus eius. XVI ad XIIII dū cōparati fuerint continent intra se bis seni cū aliis duabus partibus eius. XVI ad IIII dū cōparati fuerint. continent eū bis cū aliis duabus partibus eius XVIII ad VIII dū cōparati fuerint continent intra se bis VIII cū aliis trib; partib; eius;

Submultiplex superpartionalis numerus est qui dū ad fortiorē sibi cōparatus fuerit continetur ab eo multipliciter cō alis

quibuſ partibuſ ſuiſ ut uerbi gratia III ab VIII continentur biſ cũ

duabuſ partibuſ ſuiſ IIII XII continetur cum III tribuſ partibuſ ſuiſ.

SEQUITUR QUARTA DIUISIO TOTIUS NUMERI

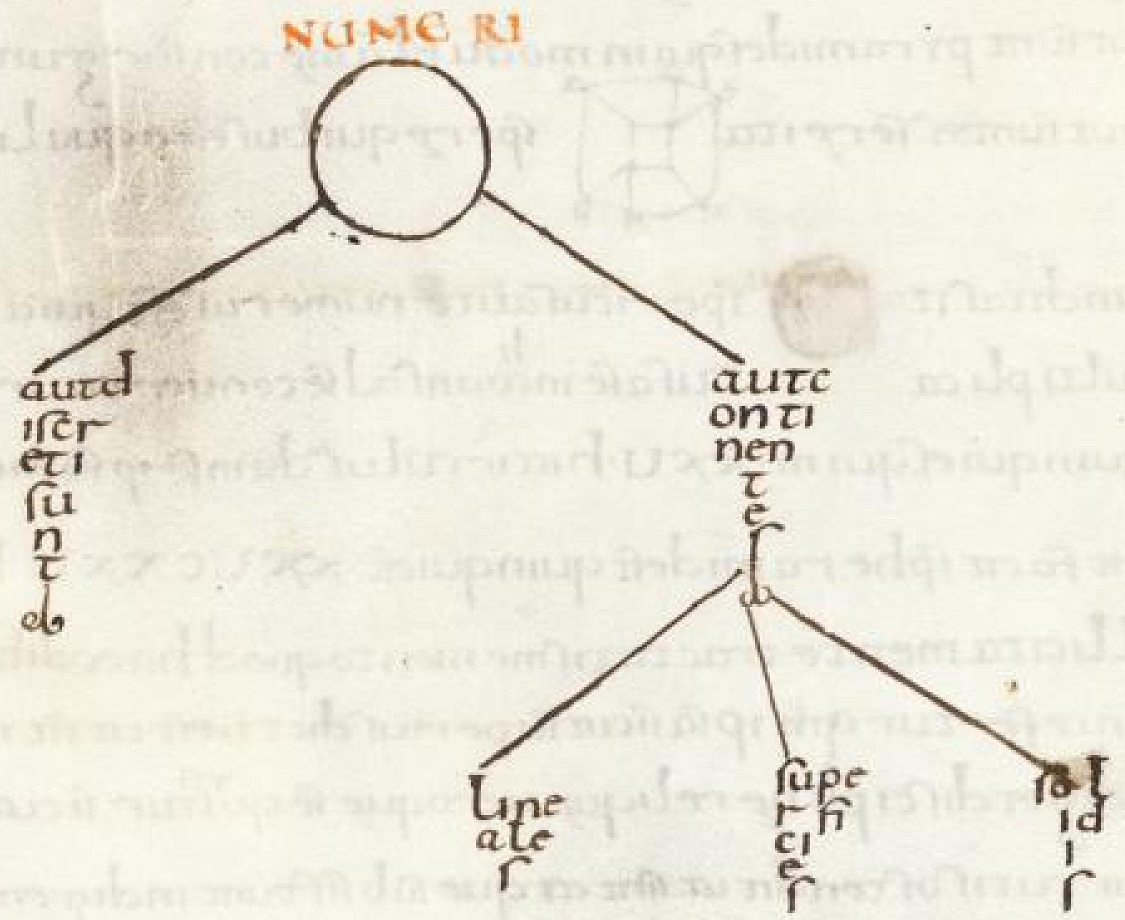

Diſcretuſ numeruſ eſt qui a diſcretiſ monadibuſ continetur ut uerbi gratia III a IIII a V a VI et reliqui.

Continenſ numeruſ eſt qui a coniunctiſ monadibuſ continetur ut uerbi gratia ternariuſ numeruſ ſi in magnitudine intellegatur id eſt in linea aut ſpatio aut ſolido dicitur continenſ ſimiliter quaternariuſ et quinariuſ numeri.

Linealiſ numeruſ eſt qui inchoanſ a monade linealiter ſcribitur uſque ad infinitum unde alfa ponitur pro deſignatione linearum quoniam haec littera unum ſignificat apud graecoſ a a a.

Superficialiſ numeruſ eſt qui non ſolum longitudine ſed et latitudine continetur ut trigonuſ numeruſ quadratuſ numeruſ quinquiangulus numeruſ circulatuſ numeruſ et ceteri qui ſemper in ſuperficie continentur.

trigonuſ numeruſ eſt · a / a a / a a a quadratuſ numeruſ eſt ita a a a / a a a / a a a quinquiangulus eſt ita a / a a / a a

circularis numerus est qui dum similiter multiplicatus fuerit a se inchoans ad se convertitur ut verbi gratia quinquies quini XXV est ita.

Solidus numerus est qui longitudine et latitudine vel altitudine continetur ut sunt pyramides quae in modum flammae consurgunt ita cubi ut sunt tesserae ita sperae quibus est aequalis undique rotunditas ita sphericus autem numerus est qui a circulato numero multiplicatus a se inchoans ad se convertitur ut verbi gratia quinquies quini XXV hic circulus dum se ipsum multiplicatus fuerit facit spheram id est quinquies XXV CXXV. His igitur rebus sollicita mente tractatis memento quod haec disciplina ideo ceteris antefertur quoniam ipsa sicut superius dictum est ut sit nullius alterius indiget disciplinae reliquae vero quae sequuntur sicut eius iam qualitatis virtutis ostendit ut sint atque subsistunt indigent arithmetica disciplina. Quam apud Graecos Nicomachus diligenter exposuit hunc primum Madaurensis Apuleius deinde magnificus vir Boetius Latino sermone translatum Romanis contulit lectitandum quibus iam vivit si quis saepius intuetur quantum hominibus fas est lucidissima procul dubio ratione perfunditur. Dictum est etiam nobis ex magna parte sub ipsa vivere disciplina quando horas per eam discimus quando mensium curricula supputamus quando spatium anni redeuntis agnoscimus per numerum siquidem ne confundamur instruimur. Tolle saeculo computum et omnia ignorantia caeca complectitur.

Nec differre potest a ceteris animalibus qui calculi non intellegit quantitatem. Et ideo tam gloriosa res est quam tam vitae nostrae necessaria comprobantur quam per ipsam et substantia nostra certissime discitur et expensarum modus librata supputatione

erogatur, numerus est qui cuncta disponit per ipsū discimus quid pri
mo quid secundo facere debemus·

NUNC ueniamus ad musicā quę ipso nomine et ꝓpria uirtute c
ua uis est? gaudentius quidā de musica scribens pythagorā dicit huius rei
inuenisse primordia ex malleorū sonitu et cordarū extensione per
cussa quę mamic us noster uir disertissimus mutianus transtulit in la
tinū ut ingeniū eius assumptio peris qualitas indicaret· clemens ue
ro alexādrinus presbiter in libro quē contra paganos edidit musi
cā ex musis dicit sumsisse principiū musasque ipsas qua de causa inuentae
fuerit diligenter exponit quę musę ipsę appellatę sunt apo tu
aso id est adquęrendo quod ꝑ ipsas sicut antiqui uoluerunt uis
carminū et uocis modulatio quęreretur· inuenimus etiam cen
sorinū qui ad quintū cerellium scripsit de natali eius die ubi de musica
disciplina uel de alia parte mathesis non neglegenda disseruit·
Quē utiliter legitur ut res ipsę penetralibus animę frequenti me
ditatione condantur· musica ergo disciplina ꝑ omnes actus uitę nos
trę ac ratione diffunditur· primū si creatoris mandata faciamus
et puris mentibus statuta ab eo regulis seruiamus· quicquid enim lo
quimur uel intrinsecus uenarū pulsibus commouemur per musicos rit
mus armonię uirtutibus probatur esse sociatū· musica quippe est
scientia bene modulandi· quod si nos bona conuersatione tractemus
tali disciplinę probamur semper esse sociati· quando uero iniquita
tes gerimus musicā non habemus· cęlū quoque et terrā uel omnia
quę in eis dispensatione superna peraguntur non sunt sine musica
disciplina quā pythagoras hunc mundū per musicā conditū et gu
bernari posse testatus· in ipsa quoque religione ualde permixta
est ut decalogi decacordus· tinnitus citharę tympana organi melodia

cymbala rusonus ipsum quoque psalterium instrumenti musici nominatum esse non dubium est eo quod in ipso contineatur caelestium virtutum suavis nimis et grata modulatio. nunc de musicae partibus sicut est a maioribus traditum disseramus. Musica scientia est disciplina quae de numeris loquitur qui ad aliquid sunt his qui inveniuntur in sonis ut duplum triplum quadruplum et his similia quae dicuntur ad aliquid

musicae partes sunt tres

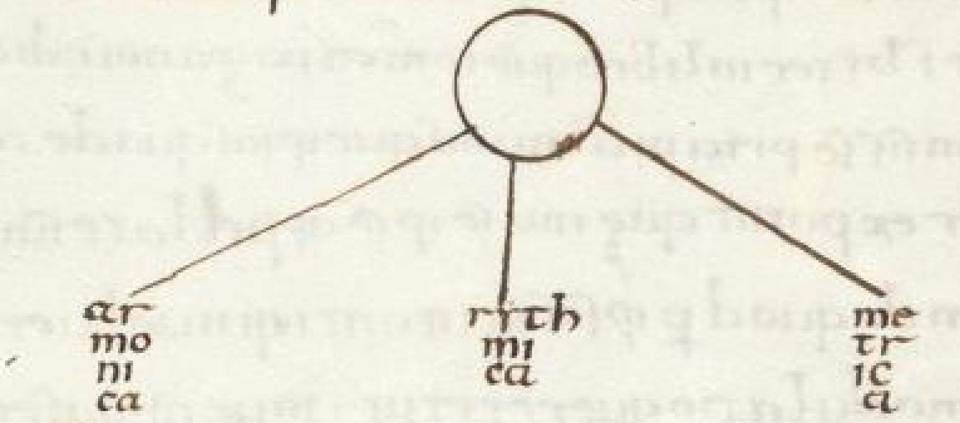

Armonica est scientia musica quae decernit in sonis acutum et grave.
Rithmica est quae requirit in concursione verborum utrum bene sonus an male cohereat.
Metrica est quae mensuras diversorum metrorum probabili ratione cognoscit ut verbi gratia heroicon iambicon helegiacon et cetera.

INSTRUMENTORUM MUSICORUM GENERA SUNT TRIA

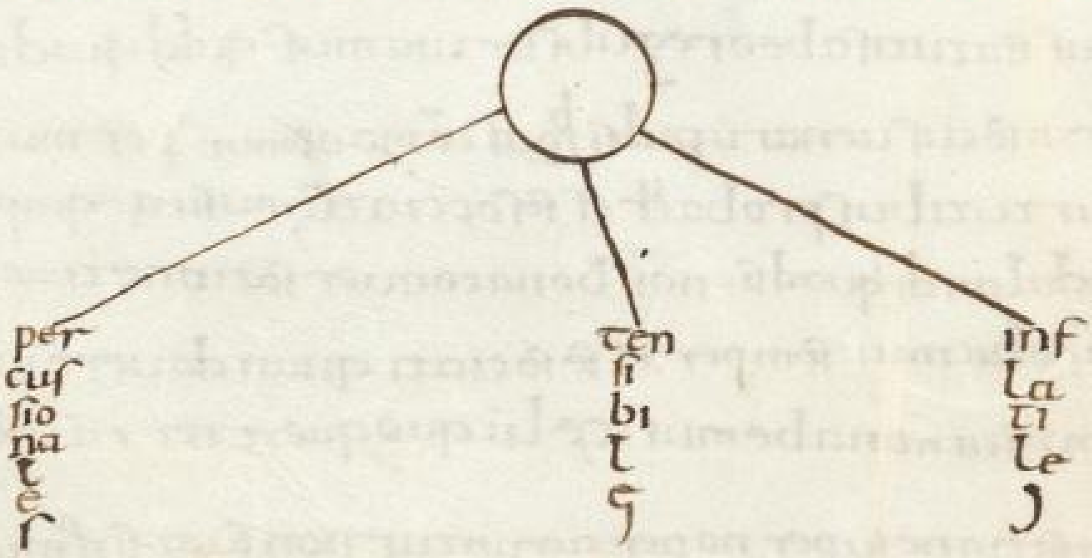

Percussionalia sunt acitabula aenea et argentea vel alia quae metallico rigore percussa reddunt cum suavitate tinnitum.

Tensibilia sunt cordarum fila sub arte religata quae ammodo plectro

percussa mulciunt aurium delectabiliter sensum in quibus sunt species citharum diuersarum.

Inflatilia sunt quę spiritu reflante completa in sonum uocis animantur ut sunt tubę calami organa panduria et cetera huiusce modi. Restat nunc ut de symphoniis dicere debeamus.

Symphonia est temperamentum sonitus grauis ad acutum uel acuti ad grauem modulamen efficiens siue in uoce siue in percussione siue in flatu.

SYMPHONIAE AUTEM SUNT VI

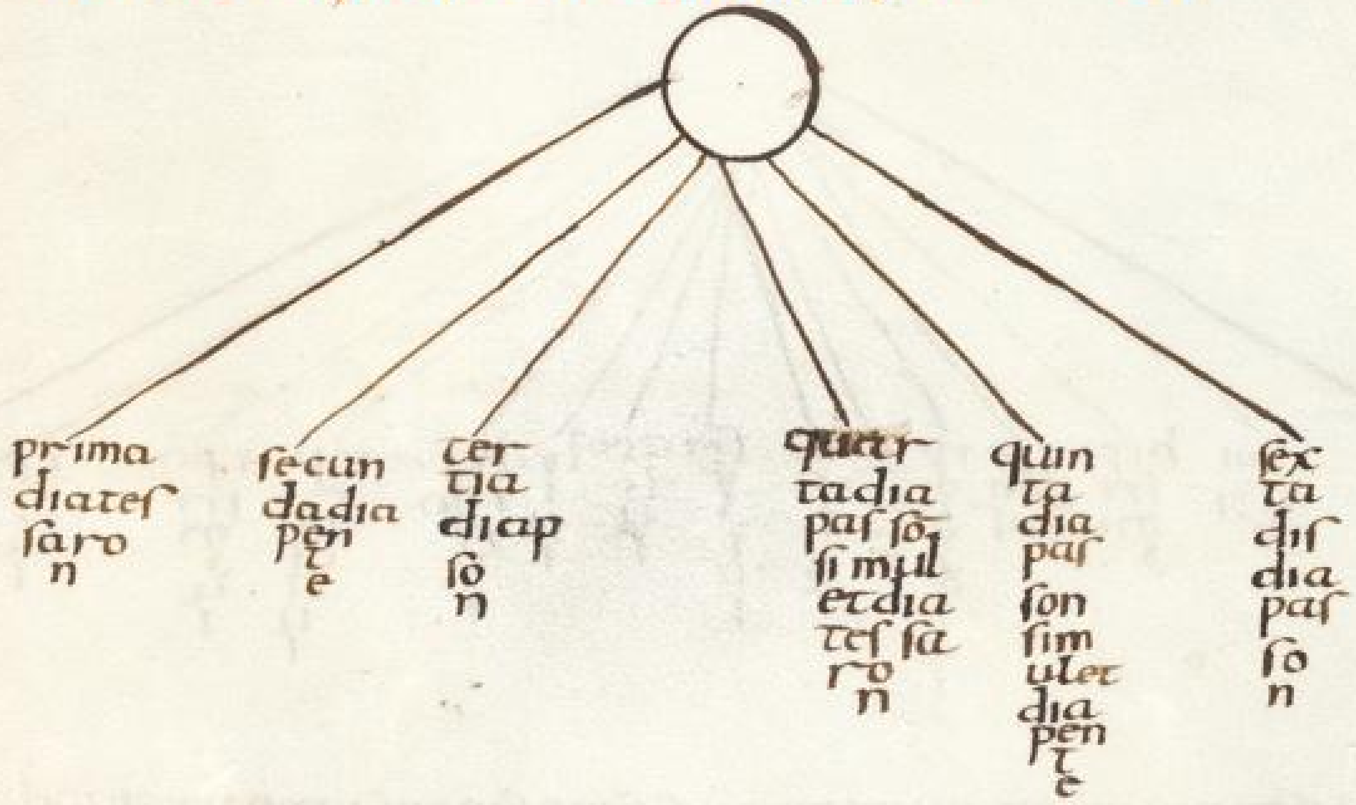

I Diatessaron symphonia est quę constat ex ratione epitrita et fit ex sonitibus quattuor unde et nomen accepit.

II Diapente symphonia est quę constat ex ratione emiolia et fit ex sonitibus quinque unde etiam nomen accepit.

III Diapason simphonia est quę etiam diocto dicitur constat ex ratione diplasia hoc est dupla fit autem per sonitus octo unde et nomen accepit siue diocto siue diapason quia apud ueteres citerę ex octo cordis constabant. diapasson ergo dicta est quasi ex omnibus sonitibus constans.

IIII Diapason simul et diatessaron symphonia est quę constat ex ratione

qua habet XXIIII · mensuras ad octo numerum. Sit autem per sonitus undecim.

VI Diapason simul et diapente symphonia est quae constat ex ratione triplasia. Sit autem per sonitus duodecim.

VII Bis diapason id est dupla diapason symphonia est quae constat ex ratione tetraplasia. Sit autem per sonitus XV. Tonus est totius constitutionis armonicae differentia et quantitas quae in vocis accentu sive tenore consistit.

TONI VERO SUNT QUINDECIM.

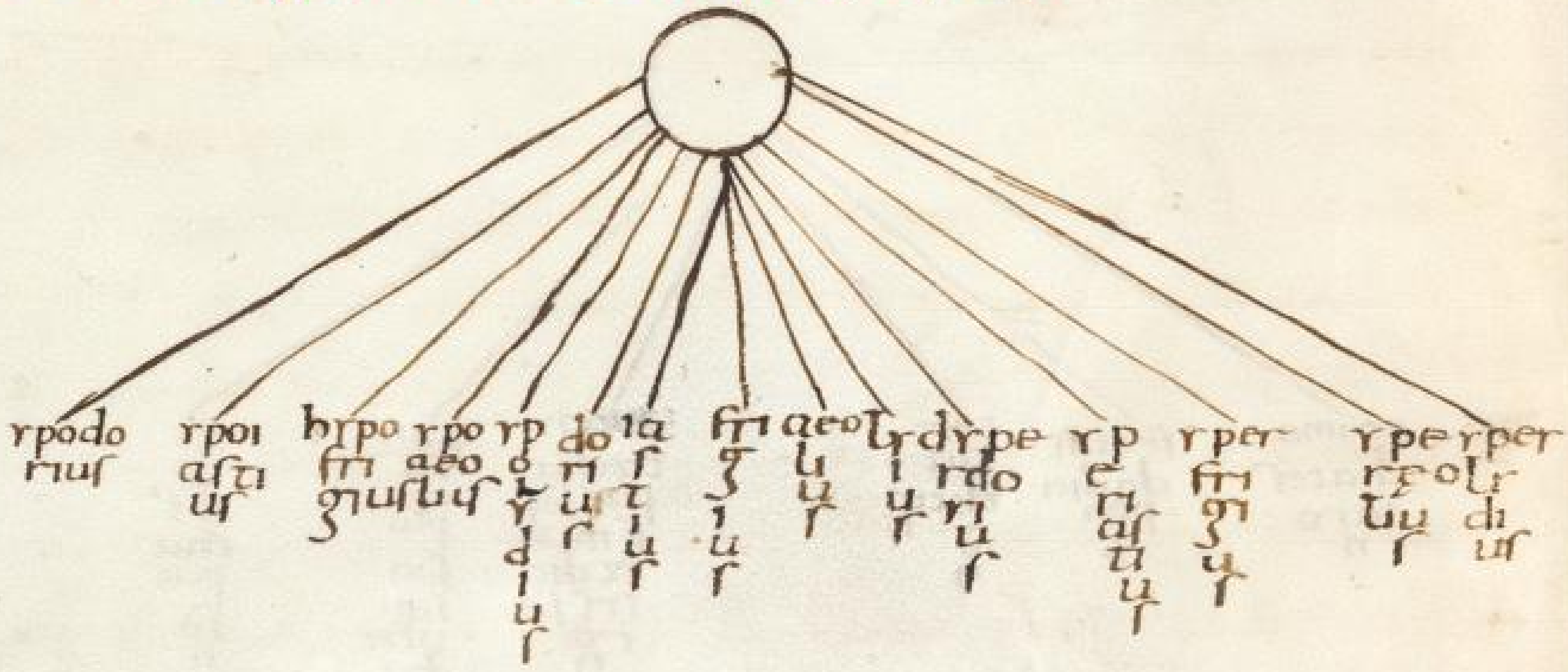

I Ypodorius tonus est omnium gravissime sonans propter quod or nuncupatur.

II Ypoiastius autem ypodorium emitonio praecedens.

III Ypofrigius est ypoiastium emitonio, ypodorium tono praecedens.

IIII Ypoaeolius est ypofrigium emitonio, ypoiastium tono, ypodorium tono semis praecedens.

V Ypolidius est ypoaeolium emitonio, ypofrigium tono, ypoiastium tono semis, ypodorium ditono praecedens.

VI Dorius est ypolidium emitonio, ypoaeolium tono, ypofrigium tono semis, ypoiastium ditono, ypodorium duobus semitoniis hoc est diatessaron symphonia praecedens.

VIII Iastius est dorium emitonio, ypolidium tono, ypoaeolium tono semis, ypofrigium

ditono ypoiastiu duobus semis hoc est diatessaron symphonia ypo
doriu tribus tonis praecedens
VIII Phrigius est yastiu emitonio doriu tono ypolidiu tono semis ypoeo
lidiu tono yphrigiu duobus semis tonis hoc est diatessaron sympho
nia ypoiastiu tribus tonis ypodoriu tribus semis tonis hoc est diapen
te symphonia praecedens VIIII Aeolius frigiu emitonio iastiu tono do
riu tono semis ypolidiu duobus semis hoc est diatessaron simphonia
est ypophrygiu tribus tonis ypoiastiu tribus semis hoc est diapente
symphonia ypodoriu quattuor tonis praecedens X Lydius est eoliu
emitonio phrygiu tono iastiu tono semis doriu duobus tonis ypoli
diu duobus semis tonis hoc est diatessaron simphonia ypoeoliu
tribus tonis ypophrigiu tribus semis tonis hoc est diapente sinpho
nia ypoiastiu quattuor tonis ypodoriu quattuor semis praecedens.
XI Yperdorius est lidiu emitonio eoliu tono phrigiu tono semis iasti
u duob; tonis hoc est diatessaron symphonia ypolidiu trib; tonis
ypoeoliu trib; semis tonis hoc est diapente symphonia ypophrigiu
quattuor tonis ypoiastiu quattuor semis ypodoriu quinque.
XII Yperiastius est yperdoriu emitonio lidiu tono eoliu tono semis phri
giu duobus tonis iastiu duob; semis tonis hoc est diatessaron sym
phonia doriu trib; tonis ypolidiu trib; semis tonis hoc est diapen
te simphonia ypoeoliu quattuor tonis ypophrigiu quattuor semis
ypoiastiu quinque tonis ypodoriu quinque semis XIII Yper phrigi
us est yperiastiu emitoni yperdoriu tono lidiu tono semis eoliu duob;
phrigiu duob; semis hoc est diatessaron simphonia iastiu trib;
tonis doriu trib; semis hoc est diapente simphonia ypolidiu
quattuor tonis ypoeoliu quattuor semis ypophrigiu quinque semis
ypodoriu sex hoc est diapason simphonia praecedens XIIII Y.

per aeolius est y per phrigiū emitonio y per iastiū tono y per doriū tono
semis lidiū duob; tonis ęoliū duob; semis hoc est diatessaron simphonia
phrigiū tribus tonis iastiū trib; semis tonis hoc est diapente simphoni
a doriū quattuor tonis ypolidiū quattuor semis ypoaeoliū quinque
tonis ypophrigiū quinque semis ypoiastiū sex tonis hoc est diapason
simphonia ypodoriū sex semis tonis. XVI per lidius est nouissimus
et accutissimus omniū per aeoliū emitonis y per phrigiū tono y per ias
tiū tono [semis] hoc est diatessaron simphonia ęoliū trib; tonis phrigiū trib
ypodoriū duob; semis to[ni]s semis tonis hoc est diapente simphonia iastiū quattuor tonis doriū quat
tuor semis ypolidiū quinque ypoęoliū quinque semis tonis ... ypophri
giū sex tonis hoc est diapason simphonia ypoiastiū sex semis tonis
ypodoriū septē tonis unde claret quoniam y per lidius tonus omniū accutissi
mus septē tonis precedit ypodoriū omniū grauissimū in quibus uar
ro meminit tantę utilitatis uirtus ostensa est ut excitatos animos
sedaret ipsas quoque bestias necnon et serpentes uolucres atque del
finas ad auditū suę modulationis adtraherent; nam ut orphei lirā
sirenarū cantus taquā fabulosa taceamus quid de dauid dicimus
qui ab spiritibus inmundis saulē disciplinę saluberrime modula
tionis eripuit nouoque modo per auditū sanitatē contulit regi
quā medici non poterant herbarū potestatibus operari; asclipi
ades quoque medicus maiorū adtestatione doctissimus freneti
cū quendā per simphoniā naturę suę reddidisse memoratur;
multa sunt autē quę in ęgris hominibus per hanc disiplinā facta mira
cula; cęlū ipsum sicut supra memorauimus dicitur sub armonię
dulcedine reuolui et ut breuiter cuncta coplectar quicquid in super
nis siue terrenis rebus conuenienter secundū auctoris sui dispositio
nem geritur ab hac disiplina non refertur; exceptu grauissima

ergo nimis suauis et utilis que cognitio que et sensum nostrum ad superna eri
git et aures modulatione permulcet quam apud grecos alipius euclides
ptholomeus et ceteri probabili institutione docuerunt apud latinos autem
uir magnificus albinus librum de hac re compendiosa breuitate conscripsit
quem in bibliotheca romae nos habuisse atque studiose legisse retinemus; qui si
forte gentili incursione sublatus est habetis hic gaudentium muciani latinum quem
sollicita intentione relegentes huius scientiae uobis atria patefaciet; fertur
etiam latino sermone et apuleium madurensem instituta huius operis effecisse,
scripsit etiam et pater augustinus de musica sex libros in quibus humanam uo
cem rithmicos sonos et armoniam modulabilem in longis sillabis atque
breuibus naturaliter habere monstrauit; censorinus quoque de accentibus
uoci nostrae adnecessariis subtiliter disputauit pertinere dicens
ad musicam disciplinam quem uobis inter ceteros transcriptum reliqui
Nunc ad geometricam ueniamus quae est discriptio contemplatiuam
formarum documentum etiam uisuale philosophorum quod ut predicantis
celeberrimis efferant iouem sui numinis operibus propriis geometrare testantur
quod nescio utrum laudibus an uituperationibus applicetur quando quod il
li pingunt in puluere coloreo iouem facere mentiuntur in caelo quod si uero cre
atori et omnipotenti domino salubriter applicetur potest ex sententia forsitan conue
nire ueritati geometrizat enim si fas est dicere sancta diuinitas quando cre
aturis suis quas hodieque facit existere diuersas species formulasque conce
dit quando cursus stellarum potentia ueneranda distribuit et statutis line
is facit currere quae mouentur certaque sede quae sunt fixa constituit,
quicquid enim bene disponitur atque conpletur potest disciplinae
huius qualitatibus applicari

DE GEOMETRIA

Geometria latine dicitur terrae di
mensio quoniam per diuersas formas ipsius disciplinae etiam nulli dicunt pri

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

mum aegiptus dominis propriis fertur esse partitus cuius disciplinae
magistri mensores ante dicebantur sed uarro peritissimus latinorum huius
nominis causam sic extitisse commemorat dicens prius quidem homines
demensiones terrarum terminis positis uagantibus populis pacis utilia
praestitisse deinde totius anni circulum menstruali numero fuisse par
titos unde et ipsi menses quod annum metiantur edicti sunt uerum post
quam ista reperta sunt prouocati studiosi ad illa inuisibilia cog
noscenda coeperunt quaerere quanto spatio a terra luna a luna sol
ipse distaret et usque ad uerticem caeli quanta se mensura distén
deret quod peritissimus geometras adsecutos esse commemorat tunc
et demsionem uniuersae terrae probabili refert ratione collectam
ideoque factum est ut disciplina ipsa geometriae nomen acciperet quod per
secula longa custodit unde censorinus in libro quem scripsit ad quin
tum cerellium spatia ipsa caeli terraeque ambitum per numerum stadiorum distinc
ta curiositate descripsit quae si quis recensere uoluerit multa philo
sophorum mysteria breui lectione cognoscit. Geometria uero est dis
ciplina magnitudinis inmobilis et formarum;

GEOMETRIA DIUIDITUR

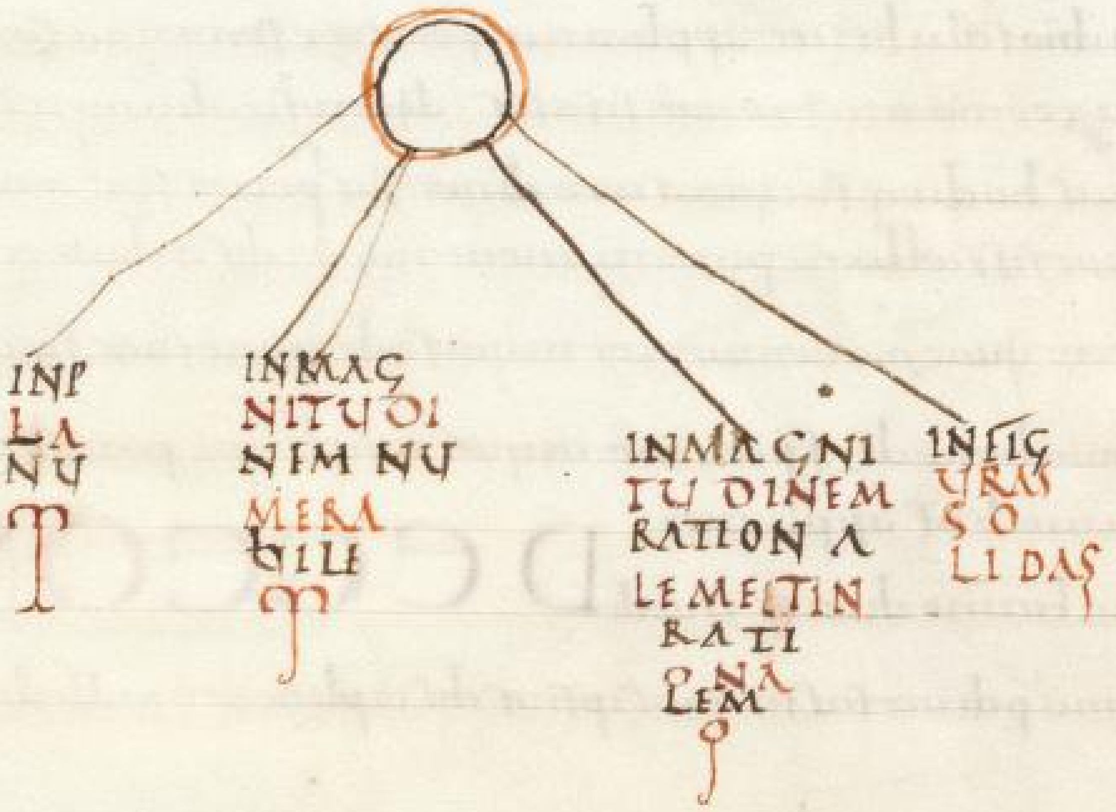

Planae figurae ſunt quae longitudine et latitudine continentur.
Numerabilis magnitudo eſt quae numeris arithmeticae diuidi poteſt
Magnitudines rationales ſunt quarum menſuram ſcire poſſumus irrationa- & irrationales ſunt rationales
les uero quarum menſurae quantitas cognita non habetur
Figurae ſolidae ſunt quae longitudine latitudine et altitudine continentur
His partibus atque diuiſionibus totius geometricae diſciplina tractatur
et numeroſitas illa formarum quae ſiue in terreſtribus ſiue in caeleſtibus eſt
uelut expoſitione concluditur; auctores diſciplinae apud grecos euclides apol-
lonius archimedes necnon et alii ſcriptores probabiles extiterunt
ex quibus euclidem translatum romanae linguae idem uir magnificus boetius
dedit qui ſi diligenti curare legatur hoc quod praedictis diuiſionibus
apertum eſt manifeſta intellegentiae claritate cognoſcitur; aſtrono-
mia ſupereſt quam ſi caſta ac moderata mente perquirimus ſenſus quoque noſ-
tros ſicut ueteres dicunt magna claritate perfundit qualem enim ad caelos
animo ſubire et rationi illam machinam ſupernam indagabili ratione diſ-
currere et inſpectiuae mentis ſublimitate ex aliqua parte [illegible] colli-
gere quod tantae magnitudinis archana uelauerunt; nam mundum ip-
ſum quidam dicunt ſphaericae ferunt rotunditate collectum ut diuer-
ſas rerum formarum ambitus ſui circumactione concluderet de libro ſenecta
conſentanea philoſophis diſputatione formauit cui titulus eſt de for-
ma mundi quem uobis ſidere relinquimus perlegendum

DE ASTRONOMIA

Aſtronomia itaque dicitur unde nobis ſermo eſt aſtrorum lex quae neſci-
unt ullo modo quam ſuo creatore diſpoſita ſunt uel conſiſtere uel moueri
ſi forte quando aliquo miraculo facto diuinitatis arbitrio commu-
tantur ſicut ihs naue tribus horis ſolem in gabaonum ſtare legitur

imperaſſe et cenſa magiſ ſtellā q; mundo ſalutare aduentū dni
nuntiaret in paſſione quoq; dni xpi tribꝫ horis ſol tenebroſuſ effec
tuſ eſt & his ſimilia; ideo enī et miracula dicunt q̄m contra rerū
conſuetudineſ ā miranda contingunt; ferunt enī ſicut dicunt
aſtronomi q̄; caelo fixa ſe mouent uero planetae d eſt erraticae
q̄; curſuſ ſuoſ certum definitione cſtiunt.
Aſtronomia ē itaq; ſicut iā dictū eſt diſciplina q̄ curſuſ cę
leſtiū ſiderū et figuraſ cōtemplatur omſ et abitudineſ ſtella
rū circa ſe et circa terrā indagabili ratione percurrit.

DIVISIO ASTRONOMIAE

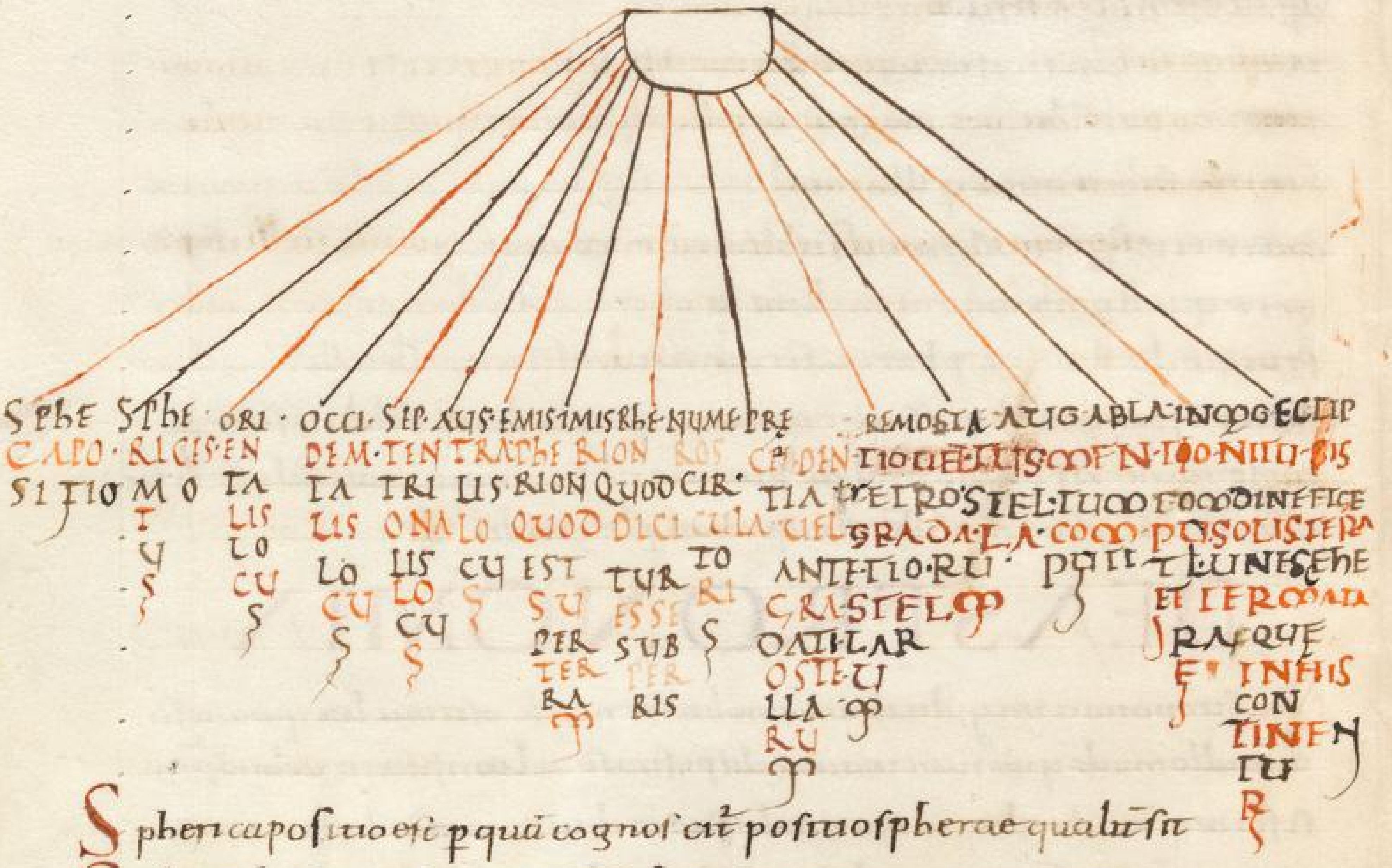

Spherica poſitio eſt p quā cognoſcitur poſitio ſpherae qualis ſit
Sphericus motus eſt p que ſpheraſ ferrie mouetur

Orientalis locus est unde aliquae stellae oriuntur
Occidentalis locus est ubi nobis occidunt aliquae stellae
Septentrionalis locus est ubi sol pervenit in fortioribus diebus
Australis locus est ubi sol pervenit in fortioribus noctibus
Hemispherion est quod est super terram pars caeli quae tota a nobis videtur
Hemispherion sub terram est ita ut quod videri non potest quamdiu sub terra fuerit
Numerus circularum stellarum est per quem cognoscitur per quantum tempus una
quaeque stella circulum suum implere potest sive per longitudinem sive per lati
tudinem
Praecedentia vel antegradatio stellarum est quam graeci propodismon vo
cant dum stellam motum suum consuetum cogere videtur et aliquid praeter consu
etudinem praetendere
Remotio vel retrogradatio stellarum est quam greci ypopodismon
aut anapodismon vocant in quo stella dum motum suum agit simul
et retrorsum moveri videtur
Status stellarum est quod grecis stirigmon vocant quia dum stella semper moveatur
at tamen in aliquibus locis stare videtur nam et cicero in libro quem de astrologia
conscripsit stellam cum memorat adstando dictam
Augmentum computi est quotiens astronomi secundum astronomicas regulas
computantes computato addere videntur
Ablatio computi est in qua astronomi secundum astronomicas regulas
computantes computi a computato iudicant auferendum
Magnitudo solis lunae et terrae quando ostendunt quia sol fortior est
terra fortior linea e per aliquam quantitatem
Eclipsis solis est quotiens in luna tricesima ipsa luna nobis apparet et per ipsam
nobis sol obscuratur
Eclipsis lunae est quotiens in umbram terrae luna incurrit; de astronomia vero

dis apli na in utraq; lingua diversorum quidem sunt scripta volumina
int quos tam ptholomeus apud grecos pcipuus habet qui de acre duos
codices edidit quorum unum minore alteru maiore vocavit astrono
mum. is etiam et canones quibus cursus astrorum inveniant instituit ex qui
b; ut mihi videt climata forsitan nosse horaru spatia conphendere
lune cursu p inquisitione pascali solis eglipsin ne simplices aliqua
confusione turbent qua ratione fiant adverte re non videt absurdu.
sunt enim ut dictu est climata quasi sep te linea ab oriente in occidente
directe in quibus et mores hominu dispares et q;da animalia specialiter
diversa nascunt. q; vocata sunt a locis quibus da famosis. quoru primu
est meroe secundu soene tertiu catachoras id est africa quartu rodus
quintus elespont sextus mesopon septimu boristhenes. horolog ia quoq;
q; solis claritate monstrant dicuntur quib; da regulis p singulos tractus
climatu veraciter apta consistunt qd qualit proveniat et in canone ptho
lomei constat diligent expressu. est alia quoque de talib; non
despiciend a commoditas si opportunitatem navigationis si tepus aran
di si aestatis caniculam si autumni suspectas imbres inde discamus. de
dit enim dns unicuiq; creature sue aliquam virtute ut innoxie
de ppria qualitate noscatur. caetera vero q se ad cognitione sideru
coniungunt id est ad notitia fatorum et fidei nre sine dubitatione
contraria sunt sic ignorari debent ut nec scripta esse videant. unde
doctissimus quoque pater basilius in libro sexto quos appellavit exme
ron cautissime diligent q; tractavit ab animis hominu huiusmodi
curas castigatissima disceptatione detruncans que prima fronte in voca
bulo diximus legi hinc et pater augustinus in secundo libro de doctrina
xpiana meminit dicens quia familiaris est pretiosissimo errori fatua
rum ... unde quomodo dus honestius q; cum temperant sic alis

persuasione sociatur. mundi quoque figuram curiosissimus varro longe rotun
ditati in geometrie rationem collocavit formam ipsius ad ovi
similitudinem trahens quae in latitudine quidem rotunda sed in longitu
dine probatur oblongum. comparavit ipsius ovo similitudinem. sed nobis
sufficiat quantum in scripturis sacrilegitur tantum de ea re sentire. qui
animis indecorum est humanam sequi sententiam. unde quem tantum nob
expedit divinam nosamur habere doctrinam.

TOPICA SUNT ARGUMENTORUM SEDES.

fontes sensuum origines dictionum. itaque licet definire locum esse argumenti
sedem. argumentum autem rationem quae rei dubiae faciat fidem. et sunt argu
menta aut in ipso negotio de quo agitur aut ducuntur ex his rebus quae
quodammodo affectae sunt ad id de quo quaeritur et ex rebus aliis trac
tata noscuntur aut certe adsumuntur extrinsecus. ergo herent lo
ca argumentorum in eo ipso negotio ut est a toto a partibus a nota. a toto
est argumentum etiam cum definitio adhibetur ad id quod quaeritur. sicut
ait cicero. gloria est laus recte factorum magnorumque in re publica
fama meritorum. ecce quia gloria totum est per definitionem osten
ditur. quid sit gloria. argumentum a partibus sic ut putas si oculus videt
non ideo totum corpus videre. a nota autem sic dicitur argumentum quod
grece etymologia dicitur. si consul est qui consulit rei publicae quid aliud
tullius fecit cum adfecit supplicio coniuratos. nunc ducuntur argu
menta et ex his rebus quae quodammodo affecte sunt de quo queritur et ex
rebus aliis tractata noscuntur. et loca tredecim sunt. id est alia coniugata alia
a genere alia a forma generis id est specie alia a similitudine alia a differ
rentia alia ex contrario alia coniunctis alia ab antecedentibus alia
a consequentibus alia a repugnantibus alia a causis alia ab effectis

alia a co(m)paratione minorum maiorum aut parium; primo ergo a coniugatiſ
argumentum ducatur; coniugata dicuntur cum declinatur a nomine et fit
uerbum ut a cicero uerre dicit uerriſſe prouinciam uel nomen a uerbo
cum latrocinari dicitur latro aut nomen a nomine ut terentiuſ
inceptio eſt amentium haut amantium; a genere argumentum eſt quan
do a re generali ad ſpeciem aliqua deſcendit ut illud uergilii ua
rium et mutabile ſemper femina; patuit et dicta quod eſt ſpecieſ
uaria et mutabiliſ eſſe ut illud cicero niſ quod fecit argumentum deſ
cendenſ a genere ad ſpeciem; nacio ni u prouinciarum ſociorum
que ratione diligenter habere de reatiſ tu precipue ſicilia et iu
diceſ; a ſpecie argumentum ducitur cum generali queſtioni fidem
ſpecieſ facit ut illud uergilianum non ſic phrigiuſ penetrat lace
demona paſtor; quia phrigiuſ paſtor ſpecieſ eſt iſtud; ille
unuſ fecit et alii hoc troiani generaliter facere poſſunt; a ſimi
li argumentum eſt quando rebuſ aliquibuſ ſimilia proferun
tur ut uergiliuſ ſuggerete la mihi non nullum dextera fruſ
tra torſerit in rutuloſ ſteterunt que in corpore graium ilia
cis campiſ; a differentia argumentum ducitur quando per dif
ferentiam aliquę reſ ſeparantur ut uirgiliuſ non diomidiſ e
quuſ nec currum cerniſ achiliſ; a contrariiſ argumentum ſumitur
quando reſ diſcrepanteſ ſibimet opponiuntur ut terentiuſ nam
ſi illum obiurgeſ uitae qui auxilium tulit quid facieſ illi qui dederit
damnum aut malum; a coniunctiſ autem fidiſ petitur argumentum cum
que ſingula infirma ſunt ſi coniungantur uim ueritatiſ adſumunt
ut qui accidit ut tenuiſ ante fueriſ quiſ ſit uia uariuſ quid ſit audax
quid ſi ut tuſ quo caſuſ eſt inimicuſ ſingula hec quia non ſufficiunt
id circo congregata ponuntur ut ex multiſ iunctiſ reſ aliqua confirmet;

ab antecedentib; argumentum est quando aliqua ex his q; prius ges
ta sunt conprobantur ut cicero p milone cum n dubitaverit aperire
quid cogitaverit vos potestis dubitare quid fecerit, p cessit enim
p dictio ubi e est argumtum et secutum est factum, a consequenti
b; vero argumtum est quando posita re aliquid inevitabi
liter consequitur ut si mulier peperit cum viro concubuit, a repug
nantib; argumtum e quando illud qd obicitur aliqua contrarietate
destruitur ut cicero dicit his igitur non modo a periculo libertatis
sed etiam ab honore amplissimo ductus arguitur domi suae te interficere
voluisse, a causis argumtum est quando ex consuetudine
communi res q; tractatur fieri potuisse cuncta ut in terentio ego
n nihil veritus sum dudum abs te dave ne faceris qd vulgus servorum
solet dolis ut me deluderis, ab effectis ducitur argumtum cum ex his
q; facta sunt aliquid adprobatur ut in virgilio degeneres animos
timor arguit, nam timor est causa ut degeneres sint animi quod timoris
effectus e, a conparatione argumtum dicitur quando p con latio
ne p sonarum sive causarum sententiae ratio confirmatur et a ma
iori conparatione hoc modo ut in virgilio tu potes unanimos arma
re in proelia fratres, ergo qui in hoc in fratrib; potest quanto
magis in aliis, a minori conparatione sicut publius scipio
pontificem maximum tiberium graccum mediocriter labefactantem
statum reipublicae privatus interfecit, a pari conparatione sic
cicero ne nihil interesse utrum ipse consul in p niciosis le
gib; rem publicam vexet an alius vexare patiatur, extrinsecus vero
adsumuntur argumentab; ae quas greci atecnos vocant id est inar
tificiales q est testimonium ab aliqua externa re sumitur ad faciendam
fidem et primus a p sona ut non qualiscumq; sit sed illa q; testimonii

pondus habet ad faciendam fidem. sic dehinc morum probitate debet esse lau
dabilis, antiquitas auctoritas est quem maxime uit. ta te consistit. cetera
tem posse sunt que afferunt auctoritatem · id est ingenium opis etas for
tuna ars usus necessitas concursio rerum fortuitarum et a dictis factisque
maiorum petitur fidis cum priscorum dicta factaque memorantur et auctor
itas fidis probatur. postquam nemo credit uelle mentiri. memorie quoque com
mendandum est copiam maioratoribus dialecticis poetis et auctoribus peritis comu
nit quia de argumentatione prestare. sed quando aliquid specialiter
probant ad rethores poetas iuris peritos que pertinent. quando uero ge
neraliter disputant ad dialecticos attinere manifestum est. mi
rabile plane genus operis in unum potuisse colligi quicquid mobi
litas ac uarietas humane mentis in sensibus exquirendis per diuersas
causas poterat inuenire. conclusit liberum ac uoluntarium intellectum,
nam quocumque se uerterit quascumque cogitationes intrauerit in a
liquid eorum que predicta sunt necesse est humanum cadat ingenium. prima
figura modos habet quattuor qui uniuersaliter uel particulariter adfirma
tiua uel abnegatiua concludens. secunda idem quattuor modos qui ab
negatiua concludent siue uniuersalia siue particularia. tertia figu
ra modos habet sex qui adfirmatiuae uel abnegatiuae sed
... particulares faciunt conclusiones. ergo primus prime figure modus primus est
qui fit ex duabus uniuersalibus adfirmantibus habens conclusionem
uniuersalem adfirmatiuam hoc modo.

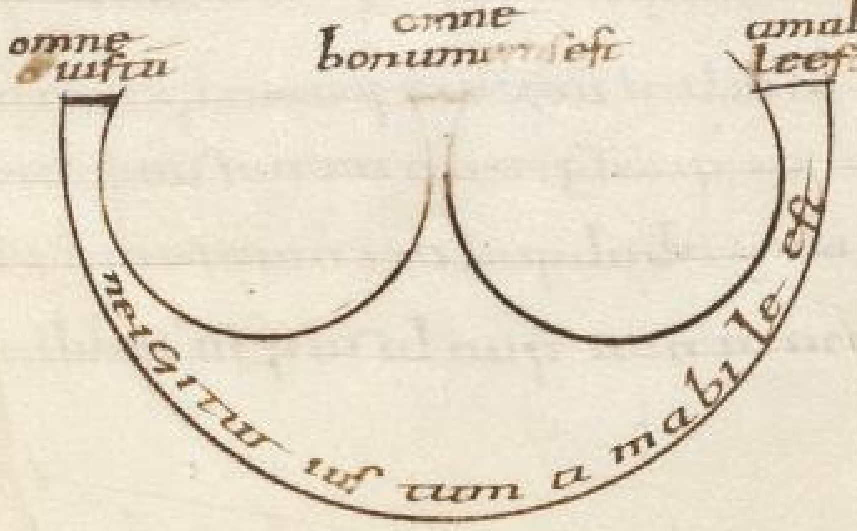

secundus modus prime figure est qui fit ex universali affirmativa habens conclusionem universalem abnegativam ut hoc modo
abnegativa et universali

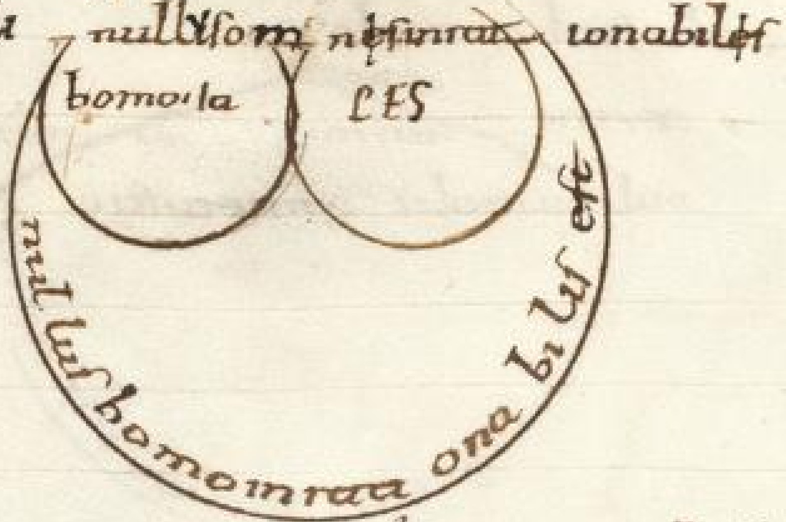

tertius modus prime figure est qui fit ex universali adfirmativa et particulari adfirmativa particularem adfirmativam concludens hoc modo

quartus modus prime figure est qui efficitur ex universali abnegativa et particulari adfirmativa particularem abnegativam concludens hoc modo

secundum de vero figure primus modus est qui ex universali abnegativa et universali adfirmativa universale negativum concludit hoc modo
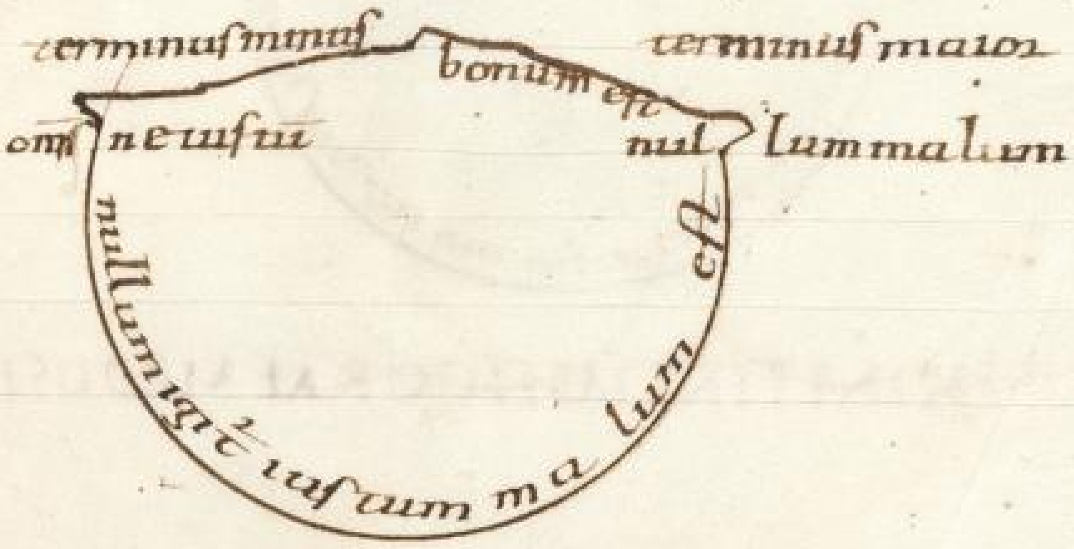
secunde enim figure modus secundus qui ex universali priore ad firmatiua et posteriore universali negatiua efficit universalis negatiua conclusio hoc modo

tertius secunde figure modus est qui ex priore universali negatiua et posteriore particulari adfirmatiua negatione colligit particulare hoc modo

QUARTUS MODUS EST SECUNDE FIGURAE

qui ex adfirmatiua priore universali et posteriore particulari negatiua particularem negationem concludit hoc modo.
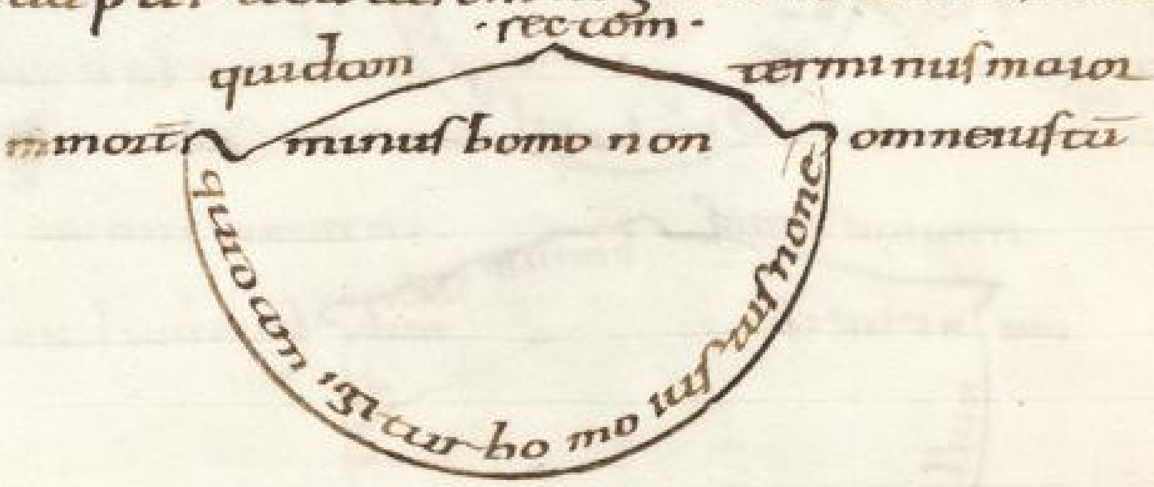
PRIMUS ENIM TERTIAE FIGURAE MODUS EST

qui ex duabus uniuersalibus adfirmatiuis particulare adfirmati-
uā concl(u)dit quia uniuersale adfirmationē licet ī particularē adfir-
matiuā c̄uerti hoc modo

ITEM SECUNDUS MODUS TERTIAE FIGURAE EST

qui ex uniuersali negatione et uniuersali adfirmatione fit particularis negatiua
c̄clusio ita

TERTIUS NAMQUE MODUS omnis homo EST TERTIAE

FIGURAE qui ex particulari et uniuersali adfirmatiuis particularē
adfirmatiuā concludit hoc modo

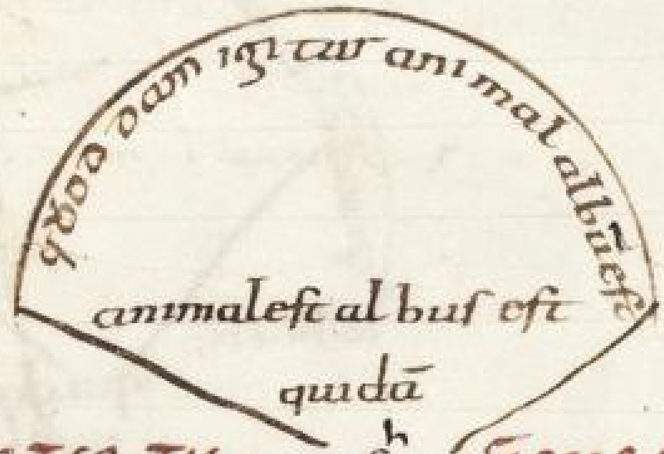

QUARTUS UERO MODUS TERTIAE omnis homo FIGURAE EST

qui ex uniuersali et particulari adfirmatiuis particularē adfirmatiuā c̄cludit
hoc modo

QUINTUS UERO MODUS FIGURE TERTIAE EST

qui ex particulari negatiua et uniuersali adfirmatiua negationem particularem concludit hoc modo

SEXTUS ENIM MODUS TERTIAE FIGURE EST

qui ex uniuersali negatiuo et particulari adfirmatiua particularem negatiuam concludit hoc modo.

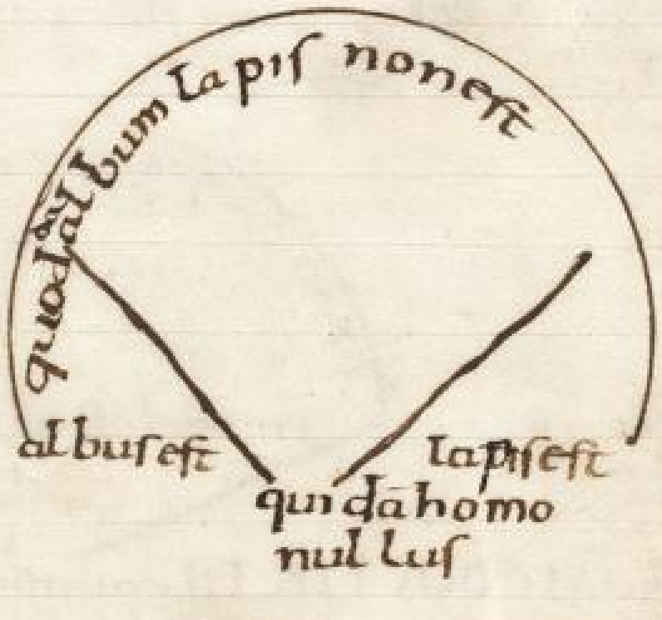

DEMONSTRATI SUNT OMNES MODI TRIUM FIGURARUM CATHEGORICI SYLLOGISMI

Licet quidam primae figurae alius quinque modos addiderint, paralogismi uero primae figurae ita fiunt. Ex priori adfirmatiua universali et secunda negatiua universali. Omnis homo animal est nullum animal lapis. nullus igitur homo lapis est. Et quia mutato termino et universale et particulare concludit et abnegatiuam et adfirmatiuam ob hoc est inutilis ad probatus. Idem paralogismus qui ex duabus negatiuis universalis fit hoc modo. nullus lapis animal est. nullum animal inmobile est. nullus igitur lapis inmobilis est. Idem paralogismus qui ex duabus particularibus adfirmatiuis fit hoc modo. quidam equus animal est. quoddam animal bipes est. quidam igitur equus bipes est. Rursum ex duabus particularibus negatiuis hoc modo. quidam homo albus non est. quoddam album non mouetur. (quidam igitur homo non mouetur) Idem si prior adfirmatiua particularis et secunda negatiua particularis fuerit hoc modo. quidam equus animal est. quoddam animal quadrupes non est. (quoddam igitur equus quadrupes non est) Idem si prior negatiua particularis secunda adfirmatiua fuerit particularis hoc modo. quidam homo equus non est. quidam equus hinnibilis est. quidam igitur homo hinnibilis est. Idem si maior propositio adfirmatiua fuerit universalis et minus propositione negatiua fuerit particularis paralogismus erit hoc modo. omnis homo animal est. quoddam animal rationabile non est. quidam igitur homo rationabilis non est. Si uero si maior fuerit propositio universalis negatiua et minor particularis fuerit negatiua nullus esse poterit syllogismus, hoc modo. nullus lapis animal est. quoddam animal pennatum non est. nullus igitur lapis pennatus est. Rursus si prima fuerit particularis secunda uero universalis et utraque adfirmatiuae propositionis non erit syllogismus.

hoc modo quidam lapis corpus est omne corpus mensurabile est quidam
lapis mensurabilis est. Idem si prima fuerit particularis propositione-
gatiua et secunda uniuersalis negatiua non erit syllogismus hoc
modo quoddam animal bipes non est nullum bipes hinnibile est quod
dam animal hinnibile non est. Idem si prior adfirmatiua particu
laris secunda negatiua uniuersalis propositio fuerit syllogismum
non facit hoc modo quidam lapis insensatus est nullum insensatum
bibit quidam igitur lapis insensatus non est. Idem si prior negatiua
particularis propositio fuerit et secunda adfirmatiua uniuer
salis paralogismus erit hoc modo quoddam nigrum animatum
non est omne animatum mouetur quoddam igitur nigrum non moue
tur et definitis propositionibus syllogismus non fit quia particu
laribus similes sunt. ✝ COMPENDIUM QUEMADMO
DUM COGNOSCI DEBEANT SUBTERADSCRIPTA.

✝ IN NOMINE DOMINI SI NOSSE CUIS QUOTUS ANNUS EST
AB INCARNATIONE DOMINI NOSTRI IHU XPI Computa tri
ginta sex per quindecim fiunt quingenti quadraginta his semper adde
duodecim fiunt quingenti quinquaginta duo adde et indictiones anni
cuius uolueris ut puta decimam uicies semel post consulatum basilii iuni
oris sunt quingenti sexaginta duo isti anni sunt ab incarnatione xpi.
hoc tantum memor esto sollicitus sit quotiens quintam decimam
compleueris indictionem quo argumentum possit integrum custodi
ri quindecim non adsumas sed ad primam summam id est in triginta sex
unum semper adicias ut puta pro triginta sex finita quinta decima indic
tione quam in superiore computo addas triginta septem per quinde
cim computabis et annos domini sine nullo errore potueris repperire.

SI UIS SCIRE QUOTA EST INDICTIO UT PUTA UICIES

SECVNDO POST CONSOLATVM BASILII IVNIORIS.

Sume annos ab incarnatione dni nostri ihu xpi id est quingentos sexaginta duo
his semper adice tria fiunt quingenti sexaginta quinque; haec partire per quin
decim remanent decem decima est indictio si uero nihil remanserit quinta
decima est indictio. SI VIS COGNOSCERE QVOD SINT E
PACTE ID EST ADIECTIONES LVNARES Sume annos
ab incarnatione dni quod fuerint ut puta quingentos hos partire per
decem nouem remanent undecim hos per undecim multiplica fiunt cen
tum uiginti unum hos item partire per triginta reman& unus una est
adiectio lunaris. SI VIS SCIRE ADIECTIONES SOLIS ID EST
CONCVRRENTES SEPTIMANAE DIES Sume annos ab incar
natione dni quod fuerint ut puta quingentos sexaginta duo per indictio
nem decimam per annorum qui fuerint quartam semper adice id est nunc
centum quadraginta qui fiunt simul septingenti duo his adde quattuor
hos partire per septem remanent sex sex sunt epactae solis id est con
currentes septimanae dies per supra scriptam indictionem uicies semel
post consolatu basilii iunioris. SI VIS SIRE QVOTVS ANNVS
SIT CIRCVLI. Decem & nouem annorum sume annos dni ut puta quin
gentes sexaginta duo & unum semper adice fiunt quingenti sexaginta
tres hos partire per decem & nouem remanent duodecim duo
decimus annus est circuli decennouenalis quod si nihil remanserit
nonus decimus annus est. SI VIS SCIRE QVOTVS CYCLVS
LVNE EST QVI IN DECENNOVENALI CIRCVLO CON
TINETVR Sume annos dni ut puta quingentos sexaginta duo & sub
trahe semper duo fiunt quingenti sexaginta hos partire per decem & nouem
remanent nouem nonus circulus lunae est decennouenalis circuli quotiens
autem nihil reman& nonus decimus annus est. SI VIS SIRE QVAN

DO BISSEXTUS DIES SIT. Sume annos d(omi)ni ut puta quingentos sexa-
ginta duo partire hos per quattuor si nihil remanserit bissextus est
si unum aut duo uel tres bissextus non est & ne tibi forsitam aliqua caligo
erroris occurrat per omnem computum quem ducis si nih(il) superfuerit
eundem computum esse per quem duos agnosce ut puta si per decem
& nouem ducens nihil superauerit scias non undecimum esse si per quin
decim quintum decimum si per septem septimum. SI UIS COGNOS
CERE QUOTA LUNA FESTI PASCHALIS OCCURRAT S(i) mar
tio mense pascha caelebratur co(m)puta me(n)ses a septembrio usq(ue) ad februarium
fiunt sex his semp(er) adice duo fiunt octo & epactas id est adiectiones lunae cuius
uolueris anni ut puta indictionis decimae una fiunt nouem & dies me(n)
sis quo pascha celebratur id est marcii uicensimum fiunt simul quadra
ginta deduc triginta remanent decem decima luna est in die superius indicato.
SI UERO MENSE APRILI PASCHA CELEBRAMUS Computa
menses a septembrio usq(ue) ad martium fiunt septem. his semper adice duo
fiunt nouem adde & epactas id est adiectiones lunae cuius uolueris
anni ut puta indictionis decimae una qui fiunt decem & dies mensis quo pas
cha celebramus id est aprilis nonum qui simul fiunt dece(m) & nouem sane
si super triginta habueris semp(er) triginta subtrahas nunc autem no(n)adecima luna erit. SI UIS AGNOSCERE QUOTUS DIES SEPTI
MANAE EST. Sume dies a ianuario usq(ue) ad me(n)sem que(m) uolueris ut puta
usq(ue) ad nonu(m) diem me(n)sis aprilis fiunt dies XCVIIII his adice semper
unu(m) fiunt centu(m) & semp(er) adde epactas solis cuius uolueris anni ut puta
decimae indictionis sextae fiunt simul ce(n)tu(m) sex hos partire in septe(m)
manet una ipsa est dominica paschalis. EXPLICIT COMPU
TUS PASCALIS. GLORIA INDIVIDUAE TRINI
TATI

Omneſ propoſitioneſ hiſ modiſ conſtant. Id eſt ſimpliciſ ita contrariae. Omniſ
homo iuſtuſ eſt. nulluſ homo iuſtuſ eſt. Quidam homo iuſtuſ eſt. quidam homo
iuſtuſ non eſt. Om̄ſ homo rationaliſ eſt contradictorie. Nulluſ homo
rationaliſ eſt. Quidam homo rationaliſ eſt. quidam homo ratiōliſ nō eſt.
Om̄ſ nō homo non rationaliſ eſt. Nulluſ non homo nō rationaliſ eſt ex utriſ
que terminiſ infinitiſ. Quidam non homo nō ratiōliſ eſt quidam non
homo non rationaliſ non eſt. Om̄ſ non homo rationaliſ eſt nulluſ nō homo
rationaliſ eſt. Item ex infinito ſubiecto. Quidam non homo rationaliſ eſt
quidam non homo rationaliſ non eſt. Om̄ſ homo non rationaliſ eſt nulluſ
homo nō rationaliſ eſt. Item ex infinito praedicato. Quidam homo nō ratio
naliſ eſt. quidam homo non rationaliſ non eſt. Om̄ſ homo rationaliſ eſt
nulluſ homo nō rationaliſ eſt. Itēq; cōueniunt. Om̄ſ homo nō rationaliſ
eſt nulluſ homo nō rationaliſ eſt. Quidam homo rationaliſ eſt quidam
homo non rationaliſ non eſt. Quidā homo nō rationaliſ eſt quidā homo
nō rationaliſ nō eſt. item omne nō animal non homo eſt nullū nō animal
nō homo eſt. Quiddā nō animal non homo eſt quiddā nō animal nō homo
nō eſt. omne nō animal homo eſt. Item conuerſae ex predicato infinito.
Nullum nō animal homo eſt quiddam nō animal homo eſt quiddā nō
animal homo nō eſt. Om̄e animal nō homo eſt. Itē cōuerſe ex infinito
ſubiecto. Nullum animal nō homo eſt. Quiddam animal nō homo eſt
quiddam animal nō homo nō eſt. Item propoſitioneſ indefinitae. homo
iuſtuſ eſt. homo iuſtuſ nō eſt. Indefinitarū propoſitioneſ cū ſubiecto
Infinito. Non homo iuſtuſ eſt. Nō homo iuſtuſ nō eſt. Homo nō iuſtuſ eſt
ex praedicato infinito. homo nō iuſtuſ nō eſt. Non homo nō iuſtuſ eſt
ex utriſq; terminiſ infinitiſ. nō homo nō iuſtuſ nō eſt. plato iuſtuſ eſt pro
poſitioneſ ſingulareſ uel indiuiduae. plato iuſtuſ nō eſt. Nō plato iuſtuſ
eſt ex infinito ſubiecto. nō plato iuſtuſ nō eſt. plato nō iuſtuſ eſt ex infinito pre

dicato plato nō iustus nō est. Non plato nō iustus est. non plato nō ius
tus nō est ex utrisq; terminis infinitis. non pato non ius tus non est.

PRAECEPTA ARTIS RHAETORICAE SUMMATIM COLLECTA DE MULTIS AC SYNTOMATA A IULIO SEVERIANO LEGE FELICITER.

Forsitan me usur
patorē ardui operis adq; inriti laboris desideris fateare q(uo)d hunc libellū
arte de arte dicēdi scriptū miserim cū possis aduertere nihil me rethor&
praeceptis adiunxisse sed quae in ipsis sparsim legeram in quasdam
sermonis angustias coartasse. Deniq; si haec quisquam digna aestim&
q; in manus sūmat repperiet & ea me dae ueterib; perstrinxisse qui
bus cotidie ad forē sē capū adulescētia inbuta produxit quorū si no
ta uis est si ue scetium uidaelic& (erte) praeceptorum uideri certe possum
plura his ademisse quam addedisse. nāq; ueteres ita nobis dicendi
praecepta relīq;runt ut etiā sui nominis sēpiternam memori
am propagarent. ego nō ullius famae cupidus sed in me si laboris
molestiam cōsiderans certus sibi ad conpendium gymnasii forensis
tramitē cōstitui quos ad memoriam reparādam facili lectione per
currere sad uerti praeterea e auidae ro quid ceteris ē etiam obesse
dicētibus rhaetoricae artis nimiam disciplinam. Memento tamen
nō tam ae tibi haec esse cōpendia relegenda quam ingenuum aut
multa ac tulliana arte subegeris. ORATORIIS ARTIBUS NE
MO INSTRUI POTEST NISI CUI INGENIUM. & frequens stu

dum est primum animi sit oport& quedam naturalis facultas dicen
da sed discendas q; res potentia tum; uox latus decor ualetudo fru
galitas laboris patientia necessaria deinde orationum fre
quens lectio est quae nos exemplo cōfirm& neq; earum modo sed &
storiarum & carminū ex quibus cōpositio dicēdi non in toto trahen
da est nam per lectiones sapientium praecepta noscūtur sine quib;
nihil subtile neque magnificum cogitari potest iuris uero ciuilis
neq; omittēdum studium est nec paenitus ad petendum nam nec ru
dis esse deb& orator. & si se multū iuris scientia dederit plurimum
de cultu orationis adq; in peritiam it& huic & u&eres oratores le
gendi sunt & praesentes audiendi super haec frequenter scriben
dum agendū & clamandū est his enim reb; oratori fiducia simul
cū facundia conparatur in c&eris fere studiis uerumq; rit finis autē
oratoriae uirtutis est ueri similia dixisse uel tantum cōtendisse quan
tū res passa sit ad uictoriam proximeq; rendū est quo genere oratio
nis uti debeat orator atticorum ne nobis sequenda sit actio qui breues
adstrictiq; & acres sunt pure inter res ipsas aculeosq; uersantesquiq;
adfectū ex occulto petunt an imitanda nobis sit asianorū licet etia quiua
gia effusi ita pere potius adfectib; quam disputationib; psuadere didice
runt. Sit tamē romanus orator asiatico pressior attico copiosior. Ego ue
ro ipsum oratorem eligere arbitror & probare genus orationis
quo magis capi suum iudicē senserit. Alter apud eum quem lata delecta
bit oratio. Alter apud eum quem adstricta. Alter apud superiorem.
Alter apud uacuum. Alter apud districtum. Nec sic in priuatis causis
ubi semper iudices festinant quemadmodum in publicis nec sic in accu
sationib; ut in patrociniis maxima itaq; ars erit semper circumspicere
quid personae quid loco quid tēpori cōueniat.

DE DISPONENDIS CRIMINIBUS

Quidam a maximis criminib; ad leuissima gradum faciunt alii a leuis-
simis ad maxima. nos primum aestimamus factorem quasi menbra q;
dam facere debere ut separ&q; ad libidinem quae ad auaritiā
q; ad crudelitatem. aliud uero quod ad noxae genus pertin&. ut si nō gene-
ra criminū tēpora tamen discernat. prima quae puta ante militiā
facta sunt q; in militiam quae post militiam. aut seiungat ea eaq; ad
priuatas causas deinde ea easq; ad publicas pertinebunt. aliud ue si
mi lae ut cicero qui criminauerit & in tēpora et in genera diuisit
nam primus liber cōtin&q; ante siciliensem praeturam cōmissa sunt
quatuor insequentes ea quae in praetura siciliensi. tūm his ipsis secūdus
ad priuatorū furta pertin&. tertius frumētariam rationē. quartus
sacrilegia. quintus maiestatis crimina cōprehendit. deinde etiam inter
ipsa unius generis crimina. In primo magna ponito quae minima
sunt in medium cōgerantur q; maxima ultimis partib; reseruabis
Ut de graui crimine quod a cicerone in ultimam partē dilatū est ita
iudicis animus & occupabitur & ualidissima maxime memoriae mā-
dat. hinc est quod cicero pro scauro rae praehendit aduersarii cōfusam
Criminationē. at enim & quoniam cōgesta fuit accusatio magis
aceruo quodam criminum non destinctione aliqua generum & uari-
&atae. DE PRINCIPIIS. De principiis nihil putaui dicendū quan-
do quidem ad eaq; arte seruanda sunt natura duce saepius puenit

DE NARRATIONIBUS Narrationis certum est tres esse uirtutes
ut dilucida sit ut breuis sit ut uerisimilis. dilucida fit si aput nescientem
narres in qua intueberis initium medium & finem ita ut ipsa narratio
ordinem suum habeat. facile enim percipitur ubi quod sequitur ex priore pen-
d&. interdum aliqua suo loco maemoriae nostrae nō occurrisse finge-
mus. breuis fit si circumcisis quib;dam superfluis sola q; necessaria.

sunt posueris quaecumq; enim tibi mediocriter pro suis argumētis uel disputationib; reseruabis. &ueri similis si ideo ut credatur aiax potis robustissimi fuisse eum a quo duo fratres sui eo occisos uideri uolueris adicere etiam occasionemq; pficiendae rei si fuerit ut dicas dormientes oppressus personas uero nominib; quib; notissimae sunt nuncupabis si hoc parū est etiam aliquas notas adicies ut scipio africanus ut hannibal poenus & similia. numquam narrationem nisi pfectam relinq;ris. sed ubi iudicem minus intellexisse pspexeris nūquam ei tarditatem ingenii obieceris sed in te culpā referreq; quod parū dixeris ubi longior narratio est quo sit dilucida magis admonere iudicē debes quid exposueris uel quid expositurus sis. ut dixi de me. dicā de aduersario.

Neq; alienum est ubi longior fuerit expositio uel narratio extremam ita finire ut admoneas q; cuq; dixeris uerba autē narrationis ex media cōsu&udine esse debent simplex sermo & si uicina cōpositio ex positionib; plus morae noc& nec loquentis psonas narrationib; inseras minuit praeterea et offensa longioris orationis sit. praeter mittere aliqua simulaueris in aliquib; post quaestiones ponenda narratio est in aliquib; in ultimo nā pro natura causarū narratio uariat(ur) nec semper debet oratoru &erū se praeceptis addicere sed sitae deb& incidere nouam materiamq; noui aliquid postul&. Narrari pro reo non expedit quia omnia q; ab accusatore dicuntur tantūmodo negat nec ibi se fuisse talis causa syllae fuit negantis sibi quidquam cum catillina cōuenisse contra rem publicam talis ferae sunt ambitus causae repetundarū in quib; unū reipatrocinii est nullas se dedisse uel accepisse pecunias.

Superuacua narratio est ubi nota res est de qua ambigit(ur) nihil stultius sit quasi aput scientes narres. Alterū genus est in quo utriq; aeq; superuacua narratio est ubi quod facit quaestionē ab utraq; proposi

tione indagari potest & iam signo tu est nec aliquam narrationem
a cicerone omissam putemus nisi pro natura causaru e debat enim non solum
patrocinia causaru sed & exempla dicendi euenit ut aetes sit resspondendu
quam sit ponenda narratio ut pro milone incidunt causae in quib; quod summa
hab& quaestionis magna ex parte tractandu sit & sic sit ponenda nar-
ratio ut pro uocaraeno uel pro habito. In narrationib; res exponimus
probamus argumentatione. narratio insinuatio est totius causae quem
admodu facta est. Expositio uero quae non data e causa nascitur ut est honesta gene-
rae natus splendida e magis gessit non potest uideri narratio sed expositio
habi cuius rei quae causam adiubat nec dat questionis materiam sed pro argu-
menta ponitur uel inter argumenta.

DE DISPONENDIS ARGUMENTIS.

Litigatores quidem instruunt argumentis aduocatos artis patronoru est
ut haec disponant figurent adnent augeant ut his adfectus intermisce-
ant. In primis uid& quae ex his sunt ualentia uel quae infirma. si in argumenta
namque erunt ualentia longiore oratione non prosequimur ne autem dubitare
de eis uideamur aut plura dicendo ponamus aliquid aduersu quod disputari.
possit. Namque in argumentis infirmiorib; uersatur oratorius labor qualia sunt
occidisti hominem cruentam enim uestem habuisti haec uerisimilia sunt non utique
uera quae uariis sunt adtollenda rationib; quae tractatu fiunt potentia. prae-
terea in potestate sua habere deb& orator ut & causam maxima breuiter
por& & parbulam diu extendat sed cu breuiter dicendum erit argumentatio-
tu pon& si ne ullis ornamentis curare diu dicere uol& omnia argumenta
usque quae est. Cu plura erunt argumenta a ualidis incipies inualidiora desines
mediu in bealliaib; repleas ut puta ualidu argumentum est inimicus me-
dio crebrius ualidissimu est in rixa hominem occidit suum ualidu argu-
mentu est & unu friuolu a ualido incipies friuolu prosequeris rursus ualidu.

rae potest argumentatio illa melior & fidelia uideri potestq; obscuratur·
Cu aliquib; partibus causa laborat talis ordine questionum cofudimus
quas ex toto tractarae non expedit· Scias nuquã cõfitenda esseq; nocent
Interdum non neganda qđ cicero pro milone secutus uideri potest nã inter
fectu ab eo clodiu neq; negauit neq; fassus est non negauit quia se defen
dit tanquam occidisse & fassus non est quia in sio illo dixit a seruis occisu cu ibi
dominu interemi arbitraret̃ praeterea tu illius existimo disputationẽ
in speciem paucarū rerū & firmarū cõuerterae easq; undiq; adstruerae
& exaggerare potiusq; est plures res in unam cogere quã unam in plures
diuiderae · In omni materiaq; rendu puto quid sit qđ maxime nos foue
at aut urgeat illuc enim uires suas cõferrae deb& orator ut quod maxime
nos praemit frangat sed ut omne genus causae quiddã cõtra nos recipit
Ualentissimū sic pro nobis omñs causa aliquid ualentius habere deb&·

DE PROPOSITIONE ADUERSARII

Responsurus autem aduersa primum id qđ ille posuerit uerbis infirmio
rib; pronuntiato q; uero incredibilia uisa fuerint aut inuecilla naturi
uersa ponent̃ sicut ab aduersario dicta sunt ut est illud bostarem igitur
quendam dixit norense fugientem e sardinia scauri aduentu & infra ad
dit & iam augendi criminis causa prius illu sepultu quam huc ea nam
esse sublatam· Conuenit ut propositionem aduersarii uerbis nostris ultra
fidem extollentes incredibilē faciamus· Itẽ propositioni aduersarii si
natura sui incredibilis fuerit cũ quodã imp& u animi ac ridicula admira
tione respondebimus ut illud est septingenta milia passū biduo cursa sunt
& respond& orator incredibilem o cupiditatem inconsideratam o nuntiũ uolu
crẽ & infra romam transalpis biduo ueniunt o hominem fortunatum
qui eius modi nuntios seu potius pegasos habeat· propositio eo qđ ad
uersarius dixerit respondebimus duob; modis aut non esse id aut non ideo nos·

sunci deberet propositis quibus responsuri sumusque; rerum nobis et earum inter se
conparatae repugnantiae sint ut suis armis eorum utamur ut cicero de antonio
avunculum suum celarat ut esse fatebatur poena adfectumque; rebatur ne pro
celio curaret tam familiaris fuisti ut aurum commodares aut tam inimica
ut venenum timeres. Similiter pro gallio ubi accusator tres pecunias ob
iecit ibi enim dum singula inter se conparat alterum altero tullius delu
teulam uenit docet atque quod adversarius dixerit etiam pro nobis esse ut pro
milone cicero quod lex promulgata de ea quaestione fuisset quam pro se esse
contendit. Argumentis vero omnibus adversarii respondere non est necessa
rium. Sine enim non habebit oratio et satis erit propositionibus repugnas
se. His tamen argumentis respondendum erit quibus eius incommodis sinuero
adversarium suis argumentis confutare nequiverit. Salus rationibus quod
posuerit convellere. De vitiis argumentorumque; adversarii male posuerit
plene a tullio insinuatum est. DE STATIBUS.

DE STATIBUS

Status tres sunt. Ubi quid factum obicitur negas, coniectura est; ubi quid
factum fateris et negas eam vi nominis haberi quam adversarius cri
minatur, finis est; ubi neque de facto neque de nomine ambigitur sed utrum
factum contendis, qualitas nominatur.

DE CONIECTURA

In coniecturalibus causis hinc argumenta sumuntur a personis causis facul
tatibus veri similibus signis. Signum causam aut antecedit aut in ea adest
aut sequitur ut proferuntur auditiones suspiciones spolia questiones
indices fama vel opiniones et multa similia quae rerum varietas summinis
trat. A persona ut cicero pro cluentio cum esset inquit degener sui et impurus audax cal
lidus perfidiosus ad omnem malitiam et fraudem versare mentem suam coepit. A causa
satis neglegenter notus quibus ille mercedibus quibus emolumentis quibus praemiis
incitatus et ceteris facultatibus ut tullius servos agrestes et barbaros
quibus silvas publicas depopulatus erat ex apennino deduxerat et reliqua.

A ueri simili quid quod caput est audaciae iudices quis ignorat maxima in
inlecebrā esse peccandi impunitatis spem & reliqua a signis quae causam
antecedunt instrumentū iter & similia simul sunt pugna clamor & simili
a secuntur ut in uene ad saxa & ad scopulos haec cōq;ri hac deplorare
uellē tamē omnia muta adq; inanima tanta & tā indigna rerū
atrocitate mouerentur adfectus hactenus crescunt ut cū eum qui sit cae
sus occisum qui sit in p̄b; latronem nomine iussi extollendū aliquid
fuerit ampliora uerba ponenda sunt cū ipsis nominib; ut cicero nō fure
sed ereptorem nō adulterum sed expugnatorem pudicitiae nō sacri
legum sed hostē sacrorū religionumq; nō sicarium sed crudelissimum
carnificē ciuiū sociorūq; in uestrū iudicium adduximus item crescit ad
fectus sic ut cū unum crimē sit sententiae aut uel uerba unum significantia acervo
quodam cōgeruntur ut est quid enim tuus ille tubero destrictus in a
cie farsalica gladius agebat cuius latus mucro ille petebat qui se
sus erat armorū tuorū quae tua mens oculi manus ardor animi
quid cupiebas quid optabas ergo alibi congeries multorum crimi
num enumeratio est hic unius uerbis facta multiplicatio Simi
liter aderat ianitor carceris carnifex praetoris mors terror socio
rū & ciuium romanorum lictor sextius adfectus tanto plus ual&
Quanto uerbis firmiorib; extollit in argumentis enim enucleata
a diligentia in adfectib; grandiloquiū quaeritur sunt & iam alii loci
cōmunes qui magis ad causam ex periculi magnitudine nō ex causae
genere ducuntur q; tamē nō reperto tam causam sed in omne genus
causae incidunt. Cito tamen principiis aptantur ut misericordiam
capientium ut aduersariorum calumnias factiones solitudinem
suscepti uel ceterae eius infortitudini cū memoramus ut probatae
nō amici deficiunt. cognati deser(unt) & rei citata accusatio timeat.

lumina prodimus ut in eo de loco inimicissima ciuitate urgentem instan
insecut studio multitudine pecunia periurio pugnantem contra species
minuendi haec est ut eum qui pulsauit tetigisse qui uulnerauit laesis
se dicamus ut Cicero uulnus quod acu punctum inflictum uideretur ut ne ex
res suas extenuare debemus ad rectatas esse namque adfectus nisi um
animi habeat nullus est nec proderit inuentus ut Cicero de eadem ut dolere
ut flerae ut ardere uideamur.

DE EPILOGIS.

Epilogos de omni causa rapies
& maximeque misericordiam mouere posse cum perspexeris qui tamen erunt
breues nec diu prosequendi nam lacrimis coparatis sunt quibus nihil
citius arescit. Scire autem debes in omnibus fere offitionis caput esse artis
decere quod facias horum praeteritae a natura praeceptorum est ut etiam
obesse uideantur si mediocriter nota sint que tunc infinitum proderunt
si animo frequentius usu culpta permanserint. ✝

EXPLETA PRAECEPTA ARTIS RETHORICAE BRE BI TER COL LEC TA.

Ficio libor & tuor in caede uulnus est sanguis auditiones ut Tullius uos
ex me Fabonio audistis Clodium sibi dixisse & audita sui uoce Clodio pertu
rum Milonem post diem tertium gestare se est quam dixerat cum ille
non dubitarit aperire quid cogitaret & uos potestis dubitare quid fece
rit suspitiones ut pro Scauro que quidem suspitio ualuit & iam ob hanc causam
quod cum agerem parentalia norenses & reliqua spoliauit est illud ille de eo se deo ex
spoliis ornatae noluit hic ornamentum meruae et uirgini si inmer & riciam
domui transtulit & similia. Questiones ut est coniungit de furto quare (re) & de eo
furto quod ille sine controuersia fecerat cum ille de eo quod nonque rebatur uerbum
nullum fecit de ueneno factam dixit & reliqua indices cum iudicio offeruntur.

Uel certe ut est fuerit index ad dineam matrem neq; obscurus neq; incertus.
Fama uel opinio ut cicero opinio fuit duplex una non hab haerens ab est
adunataq; rerum & tota argumentorum omnium enumerationem
aduertite studiosam uideri quandoquidem in his plus ingenii uis dom
netari q; ipsa magis ab natura profecta dicatur. Sed nec quisquam
aestimet argumentis numerum praefinitum. Siquidem tanta esse
possunt quanta acutior ingenio repperire ua
luerit. Non tamen omne genus causarum omnia argumenta habet
ne quid opus est illic de causa disputare ubi non apparet aut de per
sona aduersarii aliquid dicere cum integra sit.
In finitiuo statu q; tractandus sit puta inminutam DEFINE.
maiestas nam primus locus accusatoris est cum de eius nominis q; tractatur
sit generalis eius definitio breuis & aperta & ex opinione hominum
ducta hoc modo maiestatem minuere est de dignitate aut potestate
populi romani aliquid derogare eaq; definitio ut uera probetur multis
argumentis aut rebus uel exemplis similib; confirmabitur post speciatim
factum eius qui accusabitur describendo subiungere id quod reum fecisse
arguis simile esse ad id quod supra definieris ergo generalis definitio erit
maiestatem minuere est de dignitate aut potestate populi romani
aliquid derogare species criminis erit ostendere quid aduersarius
specialiter fecerit uel dixerit ut probetur maiestas inminuta post
loco communi confirmare per quem facti atrocitas cum indignatione augetur.
Defensoris autem locus est aduersarii definitionem prius infirmare si fal
sa ex opinione hominum aut inutilis monstrabitur post suam definitione
ac si uera ponereq; multa argumentatione & exemplis similib; confir
mabit deinde susceptum factum ab ipsa definitione dissimile esse ostendere
post locum comunem subicere per quem indignabimur accusatorem non.

reos solū sed & uerba in periculum innocentis couertere. Sic cicero pro quin
tio aduersariū definitione ex opinione hominum reprae(h)endit siquidē unū
aliquē fundū quauis ratione possideat ipsu at te dominū patiatur
cetera praedia tenere his inquid ut opinor praediū nō bona uideat'
alterius possiderae & ponit definitione sua quid est inquid pos
sidere nimirū in possessione esse earū rerū q; possunt eo tempore
possideri probat naeuiū non bonas & prediū possedisse cū domus
erat inquid romae serui in ipsa gallia priuatim publiquum prę
diaq; nūquā ausus es possiderae & colligit q(uo)d si bona publiquin
ti possideres possidere eō iure deberes ad si facti aduer
sari ita ut definire nequiueris & uerba ita uox laq; eis infirma
re posse cōspexeris re ipsa ita qua indignam iudici demonstrab.

In qualitate per oōieotiuram q; rit̄ **DE QVALITATE**
quale sit hoc est iure rum iure factus sit an iniuria.

DE AFFECTIBUS

Raro adfectus narrationi
b; interponit quia non n(is)i grauiū causarū [illegible] sed ubi
interi possunt magnum pondus reb; adcomodant cū uero ali
quē adfectu hoc est aut inuidiam aut misericordiam uel
quid simile comouemus formam uel speciē narrationis
excedere no debemus sed affectus qui in narratione latebit
eadē explicata reddendus erit adq; exsequendus. Cū enī
ut si narratio q; inter se locos comunes patiatur quos & iam
adfectus uocamus qui noc erunt in ultamen hoc est post nar
ratione differendi sed haec narratio grauissimi crimi
nis erit in qua cū se primū adfectus optulerit statim inter
ponendi sunt neq; enim possunt simul omīs post narrationem
reddi ut est predo nudus cheradē repete praeter spectasse.

pulcherrimam p.r. cum primum inuesperasceret & inflamari incendiq; ussitao
mox interponit adfectum. O tempus miserum atq; acerbum prouinciae siciliae
o casum illum multis innocentib; calamitosum. ad narrationem redit. adfert
inquid nocte intempesta grauis huiusce mali nuntius syracusas rursum dum nar
rat excedit quo neq; atheniensium inquid gloriosissimae classes sua ni
plurimum poterant & r(e)l(iqua). Rursum ad narrationem redit ac eonem quid pira
tae penetrabit quo simul atq; adiit & non modo a latere sed & a tergo
magnam partem urbis relinquebat. rursum excedit. siculos ne mil accesara tox
ne liberos quorum patres tantum labore suo frumenti exararant ut p.r. toti
q; italiae sufficeret & ite alter excedit o spectaculum miserum atq; acerbum
ludibrio esse urbis gloriam. ad narrationem redit postea quae portum quid
piratae non metu aliquo adfecti sed satietate exierunt & r(e)l(iqua). plerique nuda
argumenta posuerunt. Adfectus uero perorationib; quod est epilogis reseruarunt.
Sciat autem nos debemus adfectus qui ex quaestionib; nascantur statim
ut propositioni responsuri sumus esse reddendos. alibi enim quam ubi nati sunt
interponi uel augeri non possunt ut est ad uadimonium non uenit quin
tius & statim interponit adfectum antequam quaestioni respondeat si res
sta inquid grauissima sua sponte uideretur tamen necessitudinis nomi
ne leuaretur & r(e)l(iqua). talia sunt. Adfectus autem quidem omnia causa mas
aut perorationib; reserbabit. Omnis pene argumentatio moralem dispu
tationem recipit sed non omnis adfectum. Moralis argumentatio de natura
hominum uel morum consuetudine ducitur ut cicero hic ego dubitem in eam
disputationem ingredi quae ducatur ex natura hominum atq; omnium sensib;
& omnia q; secute. ego sicut argumentatio illa melior erit q; moralis
fuerit sic perorationes adfectu fiunt meliores. Cicero sane per omnem
actionem adfectum inserit nam odio clodi iudices turbat euersurum
fuisse rem publicam sed prius milone qui obstabat occiso. Adfectus namq;

hi sunt ira odium misericordia liba metus. ipsa odiis sine ira ex ante acta eius
facinoribus colligitur quorum tamen memoratio ad hoc sit in iudicio non ut ex inde nata
causa uideatur sed ut odio sit uita hominis corporibus ut cicero qui flagitia clodii su
peria sui tacet & exuit cum nefandum inquid adulterium pulbinaribus sanctis
simae feminae conprehendere eum cuius supplicio senatus sollennes religiones expi
andas saepe censuit eum que cum sorore germana nefarium stuprum fecit et cetera. sed ut
Iratum odio cum multa crimina congerimus ut cicero non furem sed ereptorem non adul
terum & expugnatorem pudicitiae et reliqua. quod in principiis saepius inritatur.
Misericordiam mouemus si ab his nos inpugnari dicimus quorum auxilio tuti
esse deberemus ut cicero pro oppio uel cum alicuius calamitatem commemoramus cum
magnitudinem periculi ostendimus sicut pro cornelio cicero libere autem simul
cum odio ut catulus in uatinium cum dicit hominem nostrae ciuitatis audacissimae
defactione diuitem sordidum maledictum accusonam & diuitiae defactioneque sunt
interpositae sunt. Ut his iudices inuiderent. Metum facere ut cicero te praetermitter
re cuiant quis hoc non perspicit praeclare nobiscum actum iri si p. r. istius unius sup
plicio contentus fuerit & reliqua. sed etiam non est inquid in hoc pro eo candi locus iudices
confirmate malis iudicibus damnari uertere & senatui iudicandi potestatem amis
surum aidsperedit ineo de loco adduxi enim hominem in quo reconciliare existi
mationem iudiciorum amissam redire in gratiam cum p. r. satis facere exteris na
tionibus possetis de quo si se uere ac religiose iudicaueritis auctoritas ea quae in uo
bis remanere debet herebit contradicendae ret ne speciem miserationis ne ira
deducatur a fide aut de odio ut cicero pro caelio cum dicit in quo odium
sit iniustum uocatus uel delibore ager & aqua apud maleuolos et more
loquitur aquam apud timidos de speculanas pe sollicitare iudices uel in ad
fectus sibi aliquotiens uicinis sunt ut cum misericordia mouetur statim odium
concitetur aut ubi utrumque non est alterutrum me commoueat aut liba ex contrario ita me
adpareat aut spe animus iudicis sollicitabitur aut metu ad fectus certam.

Sed cum non habent nam pro tanta actione spargendum sunt cicero misericordiam mouet & dicit
patres hi quos uid&is iacebant in limine matresque miserae pernoctabant ad hostium
carceris ad ultare edictum subiecta dolatia lanitta carceris carnifex p̄t. mors ter
rore que socia iure ad misericordiam reditum nouitate liberum sed mortis cele ritate
praetio redimere cogeret ✠ DE DIALECTICIS LOCIS BREBITER ALIQUA DICENDA SUNT
Ex quibus argumenta sumi possunt. Locus igitur est ar
gumenti sedis qui partim maxima propositio partim maximae propositionis
differentia intellegitur. Nam cum sint propositiones quae per se notae sint ut
nihil indigeant quo demonstrentur hae maximae & principales uocantur aliae
enim sunt propositiones quarum fidem supradictae illae maximae suppleant
ut omnium propositionumque in dubitatione sunt illae integritatem teneant fidem
quibus nihil queat notius inueniri. Nam si argumentum est quod rei dubiae faciat fidem
idque notius esse oportet quam illud est quod probatur necesse est ut argumentis omnibus
illam maximam fidem tribuant quae ita per se nota sunt ut aliena probatione
non egeant. Omnis igitur locus id est maximarum differentiae propositionum aut ab
his ducitur necesse est terminis qui in questione sunt positi praedicato scilicet
& atque subiecto aut extrinsecus adsumitur aut horum medius atque inter u
trosque uersatur

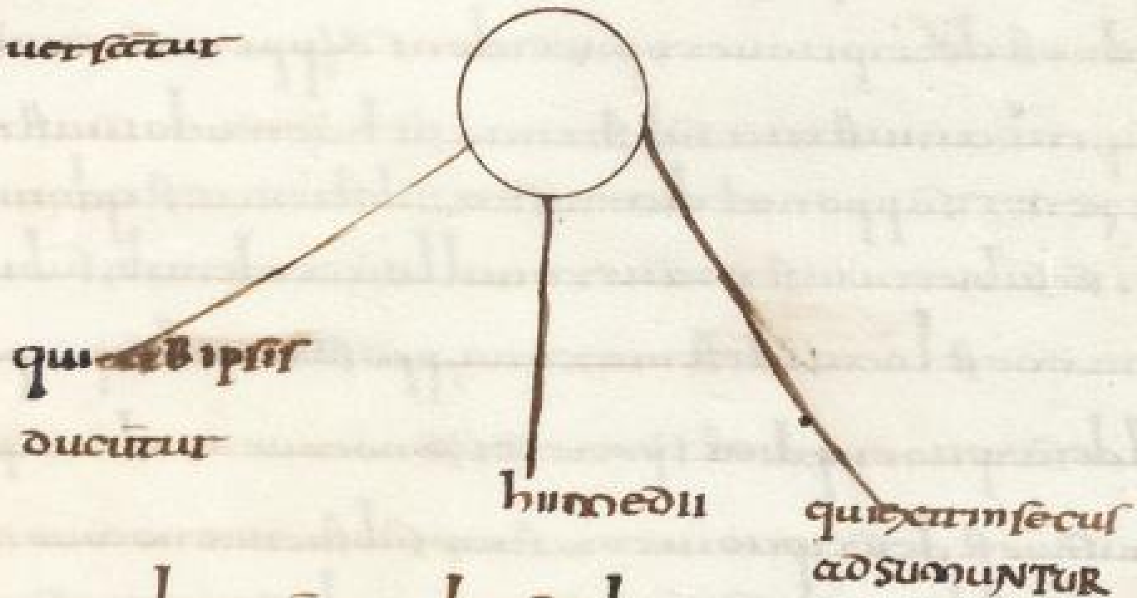

eorum uero locorum qui ab ipsis ducuntur terminis de quibus in questione
dubitatur duplex modus est.

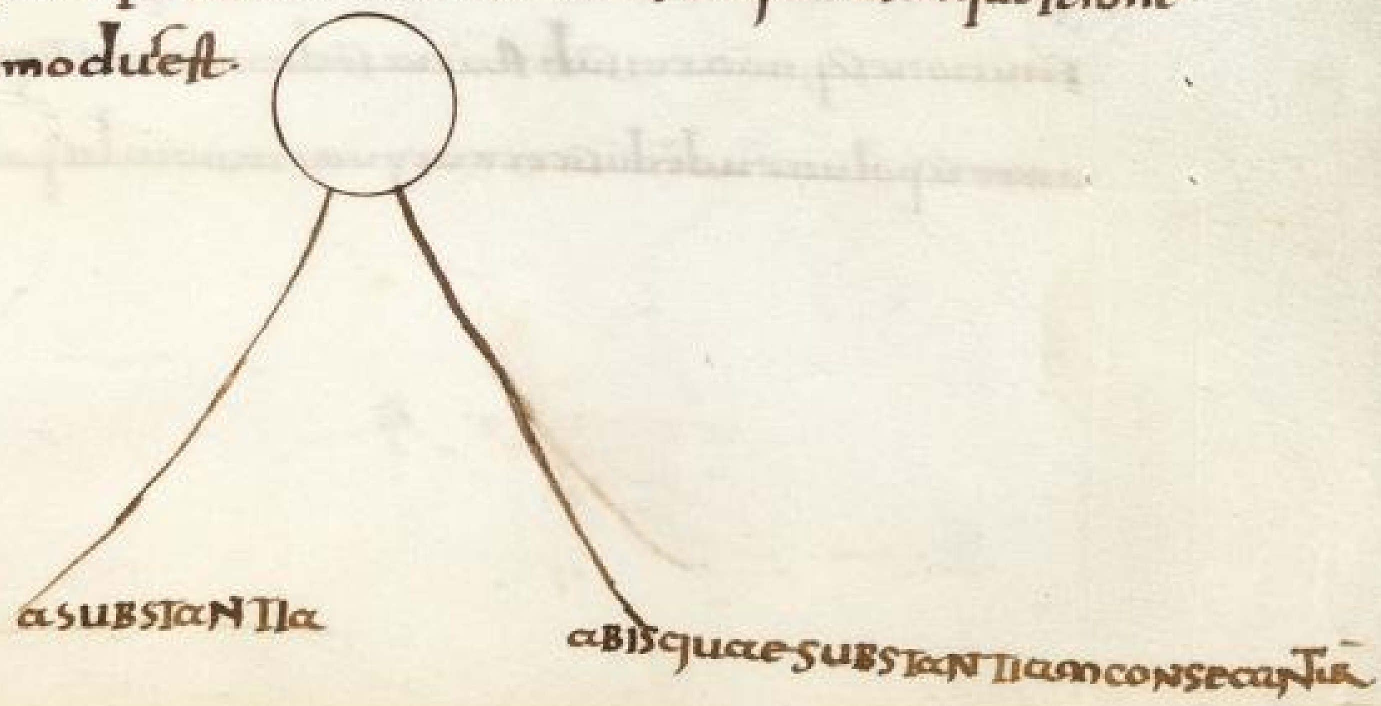

hi uero quia substantiae sunt in sola definitione consistunt. definitio enim substan-
tiam monstrat et substantiae integra demonstratio definitio est. quae definitio
per syllogismum poterit adprobari hoc modo. ut si quaeratur an homo substantia
sit faciemus ita. omnis homo animal est. omne animal substantia est. omnis igitur
homo substantia est. hic quaestio de genere est utrum substantia homo sit quaeritur.
Locus qui in universali propositione consistit qui locus nuncupatur a defini-
tione. ecce enim ab uno termino qui in quaestione locatus est id est a substanti-
a per definitionem factus est syllogismus qui probatur per illam maximam propositio-
nem quae adprobari non indiget et quia quod inest generi necesse est ut insit speciei.
cuius syllogismi quia substantia ducitur duplex modus est.

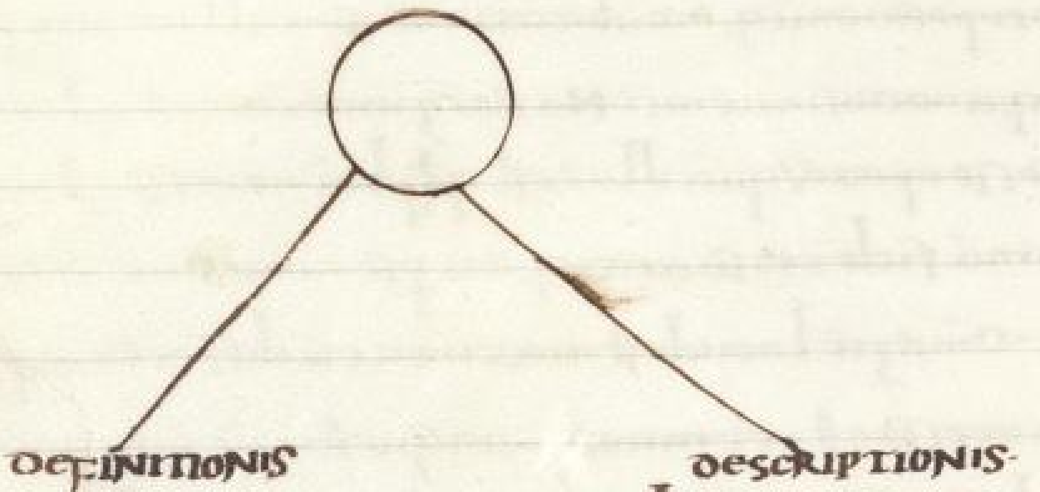

et definitione iam dictum est quae ex genere et differentiis constat. nunc de des-
criptione dicendum est. descriptio uero per accidens et proprium fit cuius tale sit
exemplum. ut si quaeratur an iustitia substantia sit hoc modo. si iustitia sub-
stantiae uel loco generis supponatur dicamus ita. substantia est quod omnibus acci-
dentibus possit esse subiectum. iustitia uero nullis accidentibus subiacet. iusti-
tia igitur substantia non est. Locus id est maxima propositio eademque superius cuius
enim definitio uel descriptio eique dicitur species esse non conuenit id [et] quod esse spe-
cies perhibetur genus non est. descriptio uero iustitiae substantiae non conuenit. iustitia
igitur substantia non est. Locus differentiae superior a descriptione sumptus et a de-
finitione eiusque non a rei substantia sed a nominis significatione ducitur. utilis quaesti-
onem persoluere uidebitur [...] argumentationalis politiae studium curatum est

huic studendum e modum ... studendum igitur est postliminio. hic enim de finitio-
re is sed nominis interpretatio argumentum dedit. Et de his quidem argumentis
quae ex substantia termino[rum] in questione sumuntur evidentibus exemplis satisfactum
est. De his modo dicendum est quae terminorum substantiam consecuntur quorum multi-
plex divisio est quia plura sunt quae singulis substantiis adherent a quibus ar-
gumenta duci solent quae interminorum substantiam consecuntur hi sunt.

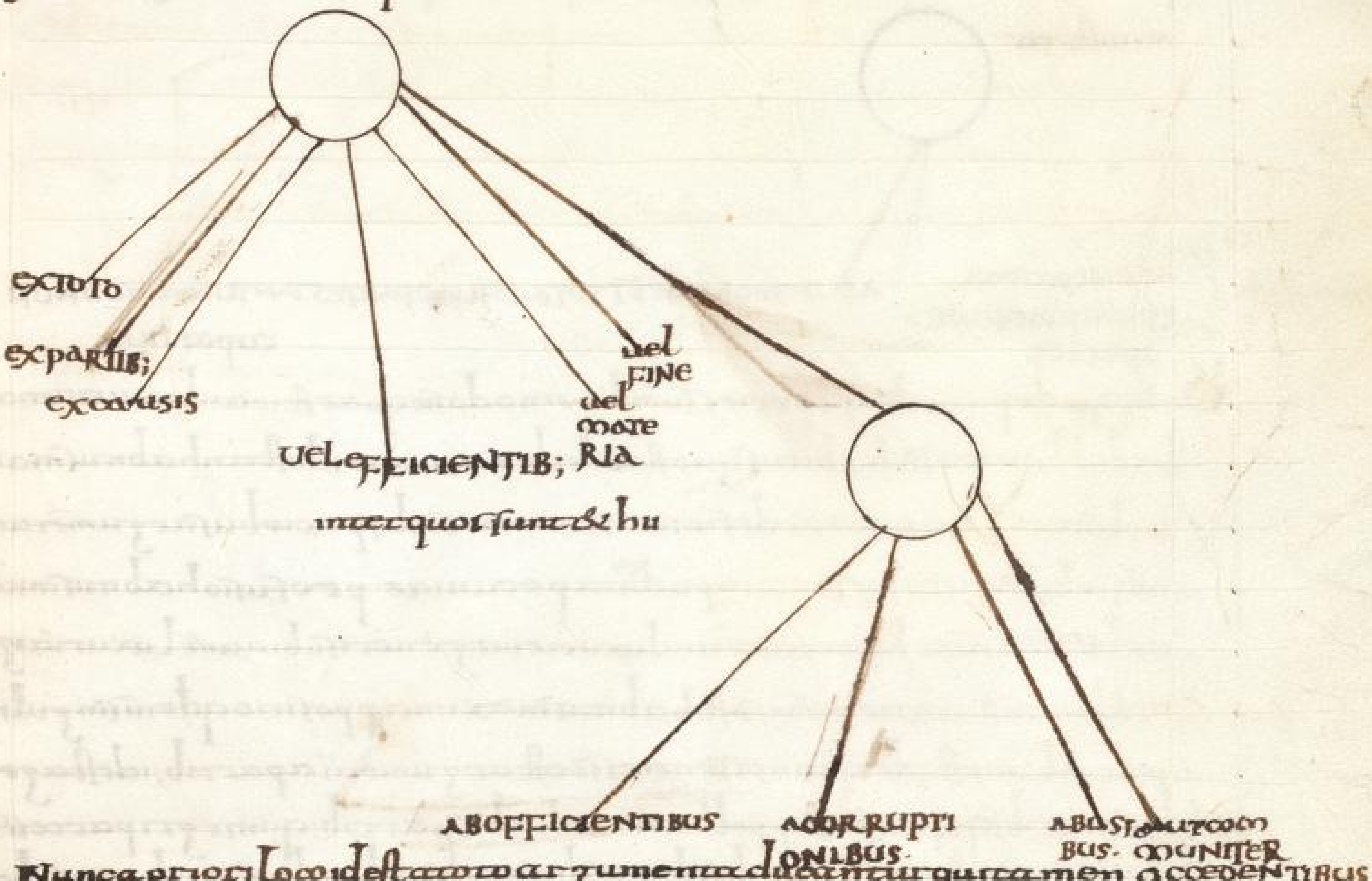

Nunc a priori loco id est a toto argumenta dicantur qui tamen
locus duobus modis fieri solet.

A toto

Utrum si sit quaestio an castitas utilis sit sic fit a genere.
syllogismus ita omnis virtus utilis est castitas au-
tem virtus est castitas igitur utilis est questio de ac-
cidenti id est an accedat castitati utilitas.

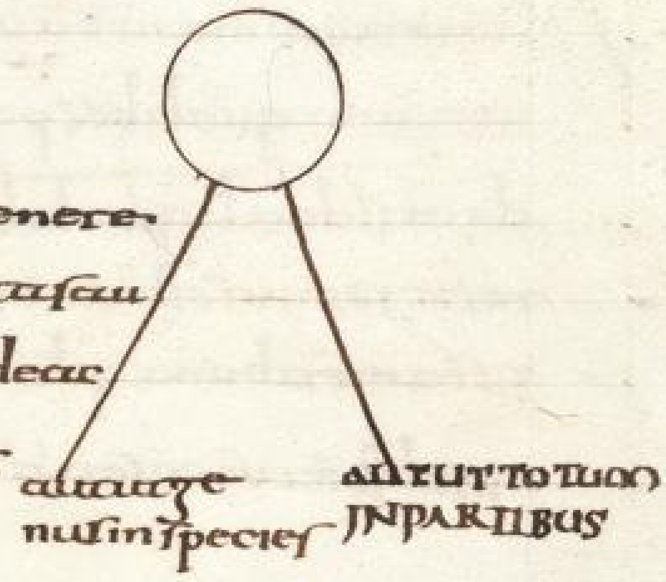

locus his qui in maxima propositione constitit q; generi insunt & speciei superior locus
a toto id est a genere ducitur scilicet & q; contraria sit genus est rursus sit questio
an stellae prouidentia moueantur dicimus exempli gratia si caelum prouiden
tia mouetur stellae autem partes caeli sunt stellae igitur prouidentia mouentur
questio de accidenti locus maxima propositio quod toti euenit id congruit & iam
partitur rursus e conuerso ordine id est a partibus q; duobus modis argumenta
ministrat

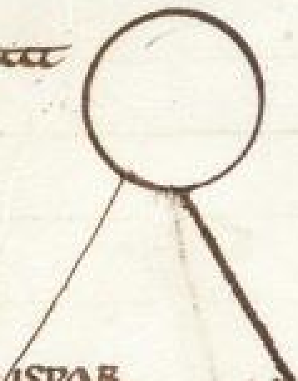

De his quidem partibus q; species sunt hoc modo sit quaestio an luxuria ma
lae uoluntatis sit habitus questio de definitione id est an habitus male
uoluntatis luxuriae sit definitio faciemus ab speciebus argumentatio
nem si ebrietas & comessatio inpudicitia pecuniae profusio habitus male
uoluntatis sunt haec autem uni luxuriei ut generi subiciuntur luxuria igitur
malae constat uoluntatis esse habitus maxima propositio quod enim singulis
partibus inest id et toti inesse necesse est argumentum a partibus id est a gene
ris partibus q; species appellantur nunc ab his partibus q; integri partes esse
dicuntur sit questio an sit utilis domus dicimus si cubicula et triclinia et basi
licae et ad commanendum utiles sunt utilis est igitur domus frequenter euenit
ut ex una qualibet parte argumentationis firmitas constet & hoc mo
do ut si de aliquo dubitetur an sit seruus si eum ex hoste captum esse consti
terit seruus ostensus est licet & aliae partes erant ponendae serui
tutis tamen ab una quadam modo parte factum est argumentum rursus ab his
q; substantiam consecuntur quorum communiter dantur exempla id est a toto.

ad partē. secundū tempus. si diē esse post & nunc est. a parte et toto. secundum
modū. modū si uel oratores aliquo modo mouet & omnis homo aliquo modo mouet & a toto
ad partes in quantitate. si omnes homines mensurabiles sunt & quidā homines
sunt mensurabiles. sunt idem in loco. si aer ubique est & hic igitur est. sequitur locus qui nun
cupatur a causis. & sunt causae plures. id est quae uel initium praestant alicuius
motus uel aliquid efficiunt uel formas subiectae suscipiunt. argumentum igitur
ab efficiente causa est. ut si quis sapientiā naturalem uelit ostendere dicat
cōsilia hominū naturalia sunt causas uero hominū cōsilia faciunt cōsiliae
igitur hominū naturalia sunt. questio de accidente. maxima propositio quorum effici
entes causae naturales sunt ipsa quoque sunt naturalia. locus ab efficientib;
ut si quis indos chlamydes nō habere cōtendat idcirco eos minime clamydib;
uti quia his ex quib; fieri possit desit. maxima propositio ubi materia deest &
quod ex materia effici potest deficit. locus a materia. ex efficientib; ergo atque
materia uno nomine causa dicuntur. utraque enim effectus causa est. nec a fine
sit propositum an sapientia bona sit fiat argumentatio talis. si sapientiae [illegible]
esse bonū est & sapientia bona est. est enim sapientiae finis ut quis secu[illegible]dū
sapientiā ad id quod bonū est debeat peruenire. maxima propositio cuius finis
bonus est ipsum quoque bonū est. locus a fine. ab eo uero quod cuiusque forma est ita
nō potuisse bouem sex pedib; ambulare quoniam nō amplius quā quattuor
natura illi formauit. maxima propositio tantum posse quemque quantum forma il
li concesserit. locus a forma. ab effectib; uero uel a generationib; quod idem est &
corruptionibus & usib; hoc modo. si bonū est ciuitas & constructio ciuitatis
bona est. igitur bonū est ciuitas. nec est malū destructio ciuitatis. bona est ciuitas
& si bona est ciuitas malū est destructio ciuitatis. item & si bonū est exercitari
bonū est exercitiū & si bonū est exercitiū bonū est exercitari. est autem
primū exemplū a generationib; siue ab effectib; secundū a corruptio
nib; tertiū ab usibus. omnium autem maxime propositiones cuius effectio

bona est, ipsum quoque bonum est, et cuius corruptio mala est, ipsum bonum est, et cuius
usus bonus est, ipsum bonum est. A communiter autem accidentibus argumenta sunt
quotiens ea sumuntur accidentia, quae relinquere subiectum aut omnino non possunt vel non so-
lent, ut si quis hoc modo dicat: homo iustus nihil iniuste agit, nam quod iniquum est malum
factum sequitur, quod quia a iusto non convenit, ne iniustitiam quidem agit. Quaestio de acci-
dente. Propositio maxima: cum non inest malum aliquid, ne illud quidem quod ei est conse-
quens inesse potest. Locus a communiter accidentibus. Praedicati igitur loci his
quibus ipsi termini in propositione positi adsumuntur. Nunc de illis dicendum est
qui sunt extrinsecus positi, qui quidem argumenta quaestionibus subministrant.
Hi vero sunt

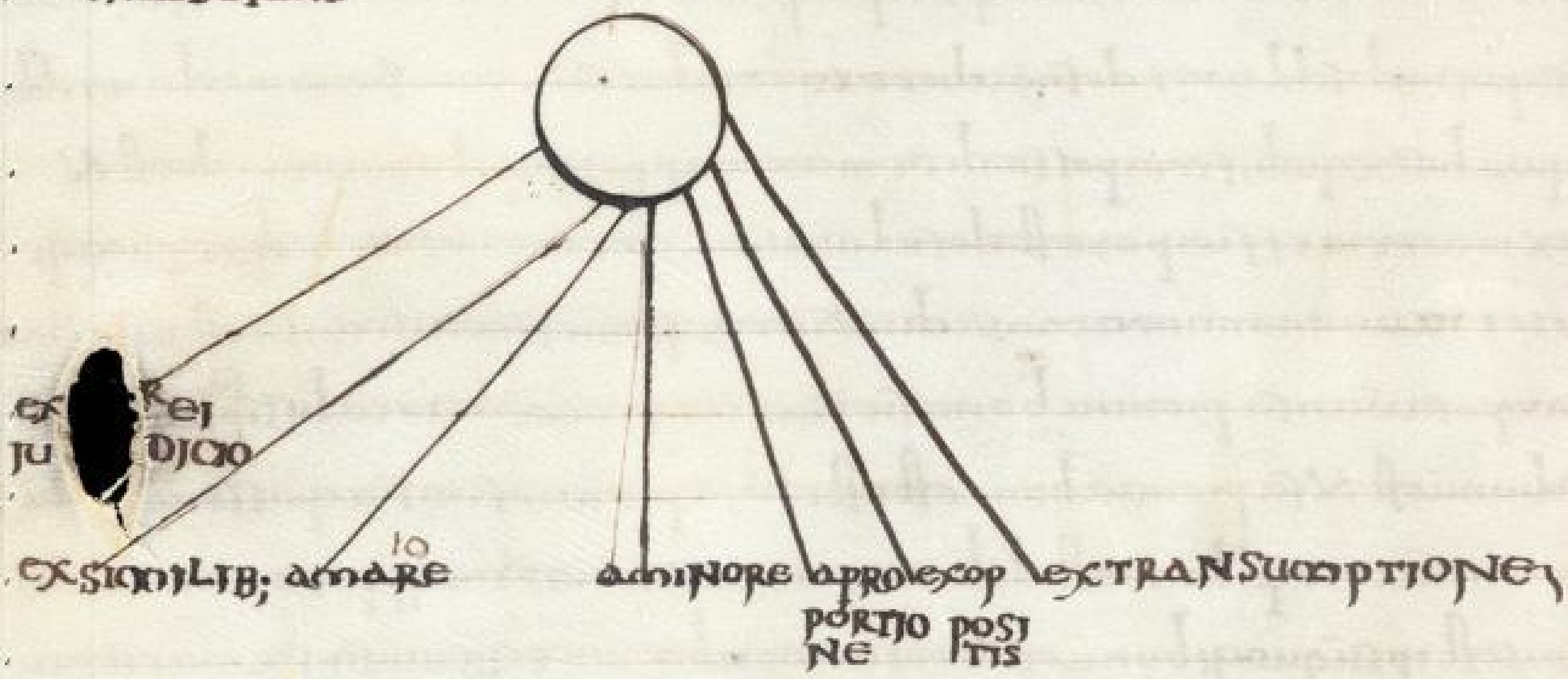

Et ille quidem locus qui rei iudicium tenet huiusmodi est, ut id dicamus esse
quod vel omnes vel plures et hi vel sapientes iudicant vel secundum unamquamque
artem plenius eruditi. Huius exemplum: talis est terram esse immobilem, quod tam
sapientes atque in geometria doctissimi iudicaverint. Quaestio de accidente.
Propositio maxima: quod omnibus vel pluribus vel doctis viris et hominibus, ei contra-
dici non posse. Locus a rei iudicio. A similibus vero hoc modo: si dubitetur an homi-
ni proprium sit esse animal, dicimus: similiter inest et bovi; non autem bovis proprium
esse animal non est; igitur nec hominis proprium esse animal. Quaestio
de proprio. Maxima propositio: si quod similiter inest non est proprium, ne id quidem

de quoque quaeritur esse proprium potest. Locus a similibus ne tu beo quod est maius si quaeratur an
sit hominis definitio quod ex se ambulare possit dicamus si magis oportet esse ho
minis definitionem quod naturaliter movetur quam quod ex se ambulare possit
non est autem haec definitio hominis quae naturaliter moveri possit
nec eius quidem quod minus videtur esse definitio quod ex se ambulare possit animalis
definitio esse putanda est. Quaestio de definitione. Propositio maxima si id quod
maius inesse videtur non est ne illud quidem quod minus inesse videtur inerit. Locus
ab eo quod maius a minoribus vero converso modo nam si est equi definitio ani
mal gressibile quadrupes cum id minus videatur esse definitione equi
quam animal inrationale mortale quadrupes hinnibile. Quaestio de
definitione. Maxima propositio si id quod minus videtur inesse inest et id quod
maius videtur inesse inerit. Nec ex proportione ut si quaeratur an ex arbitrio
unius in domo fabricanda ponendus sit fabricator dicamus minime quia nec
in bellicis certaminibus unius arbitrio doctores eligendi. Hic enim propo
sitio non autem se sed faber habet ad constructionem domus ita doctores ad ex
ercitum constituendum. Quaestio de accedenti. Propositio est quod in quaque re
evenit id in eius proportionali evenire necesse est. Locus a proportione.
Ex oppositis vero multiplex locus est. Quattuor enim sibi modis opponuntur
modis.

AUT UT CONTRARIA — AUT UT HABITUS ET PRIVATIO — AUT UT RELATIO — AUT UT AFFIRMATIO ET NEGATIO

Ab his hoc modo argumenta nascuntur id est a contrariis ita ut si quaeratur
an sit iustitiae proprium laudari dicamus minime quoniam nec iniustitiae
quidem vituperari. Quaestio de proprio. Maxima propositio quoniam contraria.

ris contraria conueniunt. Locus ab oppositis id est a contrario. Rursus
sit in questione positum an sit proprium hominis sani non amittere sanita
te. Dicam minime namque eos qui sani sunt ægrotare & insanos esse contingit. nam
quod est proprium non potest a subiecto discedere & quoniam uenientem infir
mitate abscedit sanitas non est proprium hominis sani non posse infirmita
te accidere. Locus ab oppositis secundum habitum ac priuationem. Item
sit in quaestione positum domini sit proprium imperare. Dicimus recte uideri
quia serui est proprium imperiis obedire. Ut enim se habet dominus ad
seruum, ita imperium ad obedientiam. Quaestio de proprio. Propositio ma
xima ad se relatiuorum propria & ipsa ad se referuntur. Locus a relati
uis oppositis. Item sit in quaestione positum an sit uiuentis proprium moueri
negemus quia nec non uiuentis quidem est proprium non moueri. Quaestio de pro
prio. Propositio maxima. Oppositorum opposita esse propria oportere. Locus
ab oppositis secundum affirmationem ac negationem. Ex transumptio
ne uero hoc modo fit cum ex his terminis in quibus quaestio constituta est
ad aliud quiddam notius dubitatio transfertur atque ex eius probatio
ne ea quae in quaestione sunt posita confirmantur ut si quaeramus quid in unoquo
que possit patientia & omne tractatum ad beatitudinem transfera
mus atque ex eo quod quantum sit in omnibus & iam in singulis ualere firme
mus & pro hoc adsumitur quia nota est. Idcirco ex transumptione locus in
conuenienti uocabulo nuncupatus est. Atque transumptio & in nomine fit
quotiens ab obscuro uocabulo ad notius argumentatio transfer
tur hoc modo ut si quaeratur an theologus sit dolosus sitque ignotum quid
theologus significet & nomen dicimus ad uocabulum notius transferemus
non esse dolosum qui de deo semper ratiocinatur notius uero est hoc uocabulum
de deo ratiocinari quam theologi. Hac de his qui de locis qui extrinsecus
adsumuntur idonee dictum est. Restat ut de mediis disputetur. Medii enim

Loci sumuntur uel ex casu uel ex coniugatis uel ex diuisione nascentes;

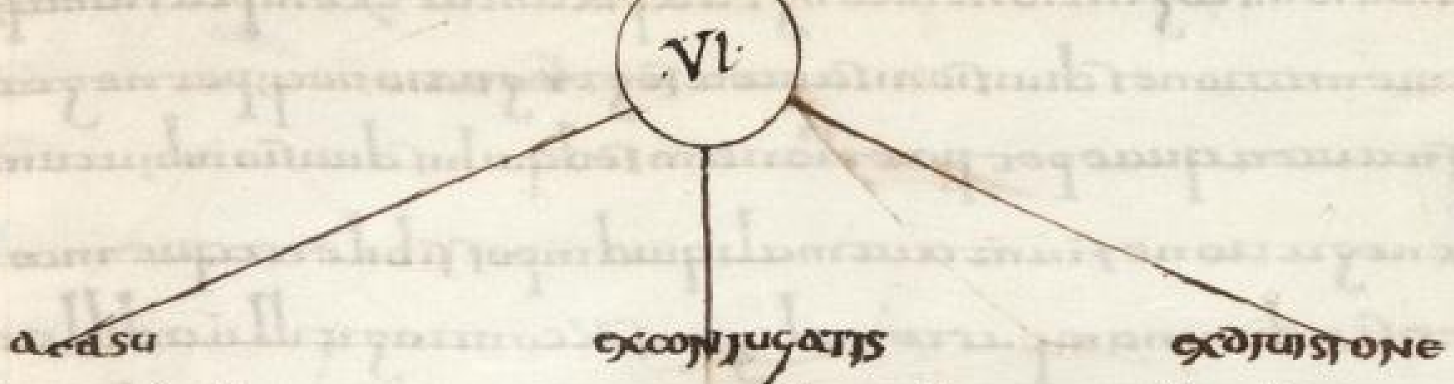

Casus est alicuius nominis principalis inflexio in aduerbium ut a sapientia inflectitur sapienter. casus igitur est sapientia id uero quod dicimus sapienter aduerbium. coniugata uero dicuntur quae ab eo de quo dicitur ducta flexere ut a bonitate bonus, haec igitur cum ipsa bonitate coniugata dicuntur. ex quibus omnibus in promptu sunt argumenta. nam si id quod bonum est bene est et id quod bene est necesse est ut bonum sit et qui bonus est iustus est et iustitia bona est. hoc igitur secundum primo omnis similitudine consecuntur. mixti uero loci appellantur quoniam si de bonitate quaeritur a casu uel a coniugatis argumenta ducuntur quadam ab ipsis leui inmutatione deducta. superest ut locum a diuisione quem tractemus hoc modo.

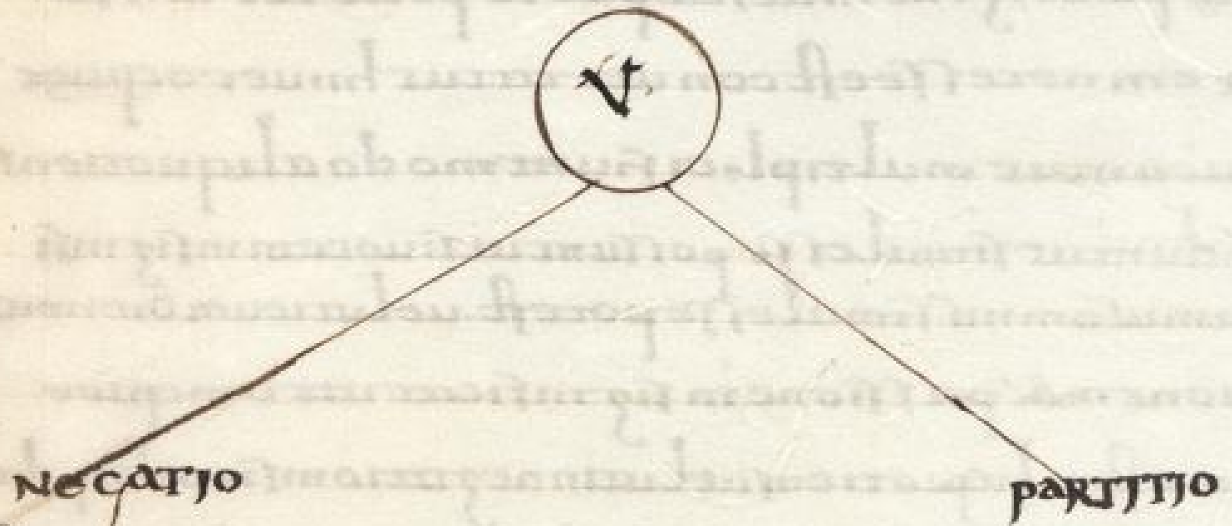

Omnis diuisio uel negatione fit uel partitione ut si quis ita pronuntiet omnis substantia aut corpus habet aut non habet. partitione uero ut si quis diuidat omne animal aut rationale aut inrationale est. diuisio autem pluribus modis fit quod in libro de diuisione.

mi
binuere

qui a patricio bo&hio in latinum uersus est quiq; r&inueni & idcirco ad
huius diuisionis cognitionem congrua p&antur exempla sumq;
argumentationes diuisionis autem a segregationeq; per negatio
nem sit autem ea quae per partitionem sed qui his diuisionib; utuntur
quae ex negatione fiunt aut in aliquid inpossibile atque incon
ueniens cadit unam partem eligens & contingit illu͞a ad illam
aliam quam reliquerat. rursus conuerti cuius exemplum po
namus hoc modo. sit in quaestione proposit͞u an anima in tem
pore sit orta quod quia infirmare uoluerit ita faci& syl
logismum quoniam anima uero &erna non est anima sine
tempore esse non potuit quod autē in tempore sit hab&
originem anima igitur in tempore nata hab& originem
ad si per inpossibilitatem idem desideretur ostendi dicitur
hoc modo. Anima in tempore orta non est quia omne quod in
tempore sit a&ernum non est anima igitur aeterna
est quod putatur incongruum quia omne quod factum
est aliquando cepit originem ita sit a parte praetermissa
ad illam priorem necesse est conuertatur hi uero qui ex
partitione ducuntur multiplici fiunt modo aliquotiens
enim quae diuiduntur simul esse possunt ut si uocem in signifi
cationes diuidamus omnis simul esse potest. uelut cum dicimus
obscular & actionem & passionem significat utrumque e
nim simul esse potest aliquotiens uel ut in negationis modoq; diui
duntur simul esse non possunt ut aut loquatur aut non loquitur
sit autem ratiocinatio in priore quidem modo diuisionis aut
quia omnibus adest quod quaeritur aut uel non adest aut
idcirco alicui adesse uel non adesse quod aliis adsit aut

minimae nam ſi quaeratur utrum homo ſubſtantia ſit ad quae.
haec diuiſio fiat homo uel terrenus animal eſt uel marinus uel
celeſtis ſideris nomen demonſtrarit quae per ſingula hominem
terrenum eſſe ſubſtantia & marinum quoque & caeleſtem
ſubſtantiae poſſit ſupponi monſtrauit hominem eſſe ſubſtan
tia nam in illis argumentis quae per partitionem fiunt id eſt aut
loquitur aut tacet & ita ſi loquitur non tacet & ſi non loquitur ta
cet ſed loquitur igitur non tacet ſed tacet igitur non loqui
tur omnis dialectici ex quib; argumenta transitur ad omni
a quae in queſtionibus uenire poſſunt in omnibus cauſis uel
rebus expleti eſſe noſcuntur:

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Theorica · id est contemplatiua
Theologica in diuiniſ rebuſ
Mathematica in aediſcendiſ
Phiſica In humaniſ id est naturalib;
Geom&rica in ſpatiorum & formarum dimenſione
Arithmetica ad numeroſ cognoſcendoſ
Aſtronomica de cognitione ſtelarum
Muſica in modulatione ſonorum ·
Practica id est actiua
Ethica · id est moraliſ
Echonomica id est diſpenſatiua
Politica id est ciuiliſ
Spiritaliſ in haſ ſubdiuiditur
Tropologia morum compoſitio dicitur
Allegoria dicitur dictio figurata
Anagogen id est ad ſuperna dictio
Logica id est rationaliſ in treſ haſ diuiditur parteſ
In dialectica id est diſputatoria
In epigdictica id est demonſtratiua

G. B. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

64

ΑΝΗΡ
ΑΝΔΡΟϹ
ΑΝΔΡΙ
ΑΝΔΡΑ
ΑΝΗΡ
ΑΠΟ ΑΝΔΡΟϹ
ΕΙ ΠΛΥΡΑΛΙ
ΑΝΔΡΕϹ
ΑΝΔΡΩΝ
ΑΝΔΡΑϹΙΝ
ΑΝΔΡΑϹ
ΑΝΔΡΕϹ
ΑΠΟ ΑΝΔΡΩΝ
ΚΥΡΙΟϹ
ΚΥΡΙΟΥ
ΚΥΡΙΩ
ΚΥΡΙΟΝ
ΚΥΡΙΕ
ΑΠΟ ΚΥΡΙΟΥ
ΗΤ ΠΛΥ
ΚΥΡΙΟΙ
ΚΥΡΙΩΝ
ΚΥΡΙΟΙϹ
ΚΥΡΙΟΥϹ
ΚΥΡΙΟΙ
ΑΠΟ ΚΥΡΙΩΝ

ΑΛΑΒΑϹΤΡΩΝ ampulle
ΑΥΛΟ atrium
ΠΕΔΙϹΚΟ ancilla
ϹΙΔΕΡΟϹ ferrum
ΧΑΛΚΟϹ
ΠΟΔΕΧΑ calciamentum
ΑΥΤΟΥ eius

m

Schließe restauriert Juli '58 M.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

64

ΑΝΗΡ

ΑΝΔΡ

ΑΝΔΡ ... ΤΡΩΝ ampulle

ΑΝΔΡΟ ... carium

ΑΝΗΡ ... ΧΟ ancilla

ΑΡΟΔ ... c ferrum

ΕΙΠΑ

ΑΝΔΡΟ ... c

ΑΝΔΡΙ ... ca calciamenta

ΑΝΔΡΑC ... eius

ΑΝΔΡΑC

ΑΝΔΡΕC

ΑΠΟΑΝ

ΚΥΡΙΟC

ΚΥΡΙΟΥ

ΚΥΡΙΟ

ΚΥΡΙΟΝ

ΚΥΡΙΕ

ΑΠΟΚΥΡΙΟ

ΗΤΠΑΥ

ΚΥΡΙΟΥ

ΚΥΡΙΩΝ

ΚΥΡΙΟΥC

ΚΥΡΙΟΥC

ΚΥΡΙΟΥ

ΑΡΩ ΚΥΡΙ

...iert Juli '58 ML

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg